

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE’DE ENGELLİLERE YÖNELİK KAMUSAL
POLİTİKALARIN ETKİNLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Görkem BOZKULA

**Enstitü Anabilim Dalı : Maliye
Enstitü Bilim Dalı : Mali Hukuk**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Temel GÜRDAL

HAZİRAN - 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

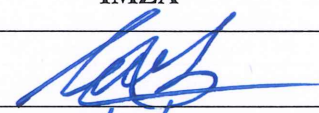
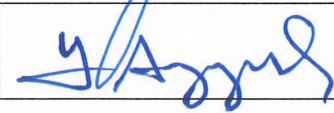
TÜRKİYE'DE ENGELLİLERE YÖNELİK KAMUSAL POLİTİKALARIN ETKİNLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÖRKEM BOZKULA

Enstitü Ana Bilim Dalı: Maliye

Enstitü Bilim Dalı: Mali Hukuk

Bu tez 20/06/2019 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Temel GÜRDAL	BAŞARILI	
Doç. Dr. Furkan BEŞEL	BAŞARILI	
Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ	BAŞARILI	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	GÖRKEM BOZKULA		
Öğrenci Numarası	:	Y156072020		
Enstitü Anabilim Dalı	:	MALİYE		
Enstitü Bilim Dalı	:	MALİ HUKUK		
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS	☐ DOKTORA	
Tezin Başlığı	:	TÜRKİYE'DE ENGELLİLERE SUNULAN KAMU TEŞVİKLERİNİN ETKİNLİĞİ		
Benzerlik Oranı	:	%21		

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

22.06/2019
Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

20/06/2019
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: PROF.DR.TEMEL GÜRDAL

Tarih:20.06.2019

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Engelli bireylere sağlanan kamu avantajlarına diğer bireylerin bakış açısı konusunu incelerken engellilere sağlanan avantajların bundan etkilenen diğer vatandaşlarımıza etkisini ve bu vatandaşlarımızın tepkilerini vurgulamak açısından incelemeye değer bulunmuştur. Bu tez çalışmasının hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Temel GÜRDAL' a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilir, bugünlere gelmemde emeği geçen sevgili aileme şükranlarımı sunarım.

Görkem BOZKULA

20.06.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: TÜRKİYE’DEKİ ENGELLİLERE YÖNELİK KAMUSAL

POLİTİKALAR	6
1.1. Türkiye’deki Engelliler	6
1.1.1. Engellinin Tanımı	6
1.1.2. Engelliliğin Nedenleri.....	7
1.1.3. Engelli Türleri.....	8
1.1.3.1. Ortopedik Engelli.....	8
1.1.3.2. Görme Engelli	8
1.1.3.3. İşitme Engelli	9
1.1.3.4 Konuşma Engeli.....	9
1.1.3.5. Zihinsel Engelli	9
1.1.3.6.Kronik Hastalıklar	10
1.1.3.7.Çoklu Engellilik	10
1.1.4. Türkiye’deki Engelli Bireylerin Nüfus Dağılımı.....	10
1.2. Engelli Bireylere Uygulanan Kamusal Politikalar	13
1.2.1. Engelli Bireylerin İstihdamı.....	14
1.2.1.1. Engelli İşçi ya da Memur Çalıştırmamanın İşverene Getirdiği Yaptırımlar	15
1.2.1.2. Engellilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu.....	17
1.2.1.3. Engellilere Mesleki Beceriler Kazandırılmasında Rol Oynayan Kurum ve Kuruluşlar	28
1.2.1.4. Engellilerin İstihdam Yöntemleri.....	28
1.2.1.4.1. Kota Yöntemi	28

1.2.1.4.2. Korumalı İşyerleri	30
1.2.1.4.3. Evde Çalışma Biçimi, Bireysel Çalışma, Girişimcilik	34
1.2.1.4.4. Sadece Engellilerin Çalıştığı Meslekler	37
1.2.1.5. Engellilerin İstihdam Edilmesini Önleyen Nedenler	38
1.2.1.6. Ülkemizdeki Engelli Bireylerin Çalışma Hayatında Karşılaştığı Sorunlar	39
1.2.2. Engelli Bireylerde Eğitim	42
1.2.3.Engellilerde Sosyal Yardımlar	51
1.2.3.1. 2022 Sayılı Kanundan Yararlana Bilecekler Kişiler	53
1.2.3.2. 2022 Sayılı Kanundan Yararlanamayacak Olanlar	54
1.2.3.3. Yapılan Yardımlar	54
1.2.3.3.1. 2022 Sayılı Kanunu Gereği Sağlık Yardımı Yapılacak Kişiler	54
1.2.3.3.2. Yardımcı Araç Gereç ve Cihazlar	55
1.2.3.3.3. Emeklilik	55
1.2.3.3.4. Sosyal Yaşam	58
1.2.3.3.5. Engelliler İçin Fiziksel Çevre Ve Toplu Konutlarda Yapılan Düzenlemeler	58
1.2.3.4. Engellilerin Faydalandığı Hizmetlerin Oranları	58
1.2.4.Engellilerde Bakım	60
1.2.4.1. Engellilerde Bakım Türleri	63
1.2.4.1.1. Evde Bakım Hizmeti	64
1.2.4.1.2. Kurumsal Bakım Hizmetleri	70
1.2.4.1.3. Engellilik ve Yaşam Kalitesi İlişkisi	73
1.2.4.1.4. Engelli Birey ve Bakım Verme Yükü İlişkisi	74
1.2.5. Engellilerde Ulaşım	75
1.2.6.Engellilerde Vergi Avantajları	76
1.2.6.1. Gelir Vergisi İndirimi	79
1.2.6.2. Katma Değer Vergisi İstisnası	80
1.2.6.3. Özel Tüketim Vergisi İstisnası	81
1.2.6.4. Emlak Vergisi İstisnası	85
1.2.6.5. Motorlu Taşıtlar Vergisi İstisnası	85
1.2.6.6. Gümrük Vergisi İstisnası	85

1.2.6.7. Çevre Temizlik Vergisi Muafiyeti	86
BÖLÜM 2 : ENGELLİLERE YÖNELİK KAMUSAL POLİTİKALARIN	
DEĞERLENDİRİLMESİ	87
2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	87
2.1.1. Araştırmanın Evreni.....	87
2.1.2. Araştırmanın Örneklemi	87
2.1.3. Verilerin Değerlendirilme Yöntemleri.....	88
2.1.4. Araştırmanın Hipotezleri	88
2.2. Bulgular.....	90
2.2.1. Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	90
2.2.2. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Verdiği Cevapların	
Değerlendirilmesi	94
2.2.3. Araştırmaya Katılan Engelli Bireyler İle İlişkili Vatandaşlarımızın Verdiği	
Cevapların Değerlendirilmesi.....	113
SONUÇ VE ÖNERİLER	124
KAYNAKÇA	133
EKLER.....	144
ÖZGEÇMİŞ.....	155

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Ş	: Anonim Şirketi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt
APHB	: Aylık Prim Ve Hizmet Belgesi
ASPB	: Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararları
BM	: Birleşmiş Milletler
DPB	: Devlet Personel Başkanlığı
EKPSS	: Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
G.T. İ.P.	:Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
H.I.V	: İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
M²	: Metrekare
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
ÖZİDA	: Özürlüler İdaresi Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCCB	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜİS	: Ulusal İstihdam Stratejisi
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Genel nüfus içinde yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus ...	11
Tablo 2 : Engellilerin Cinsiyet, Yerleşim Yeri, Engel Oranı, Yaş Grubu ve Eğitimine Bağlı Dağılımı	13
Tablo 3 : 15 ve daha yukarı yaş için iş gücü, istihdam, işsizlik	14
Tablo 4 : Engelli çalıştırmakla yükümlü işyerlerinde işçi olarak çalışan engelli birey sayısının yıllara göre dağılımı	18
Tablo 5 : Engelli Kamu personeli Seçme Sınavı (EKPS) ile kamu kurumlarına yerleşen aday memurların öğrenim düzeylerine göre dağılımı	20
Tablo 6 : Kamu kurumlarında engelli kotasında istihdam edilen memurların yıllara göre dağılımı	20
Tablo 7 : İstihdam Edilen Engelli Memurların Hizmet Sınıfına Göre Dağılımı.....	22
Tablo 8 : Kamuda Yıllar İtibarıyla %3 Engelli Memur İstihdamı Durumu.....	23
Tablo 9 : Memur olarak istihdam edilen engelli bireylerin engel grupları ve cinsiyete göre dağılımı, 2018.....	24
Tablo 10 : 2016 Yılında Engellilerin Engel Gruplarına Göre Dağılım.....	25
Tablo 11 : Sektörel (Kamu ve Özel) Engelli Başvuru ve İşe Yerleştirilenlerin Yıllara Bağlı Dağılımı	26
Tablo 12 : Engellilerin Çalışma Durumu ve Engel Grubuna Bağlı Dağılımı, 2010 [15 ve daha yukarı yaşta]	27
Tablo 13 : Engelli Çalıştırma Yükümlüsü İşverenlerin Kota Açığı / Fazlası Engelli Sayısı	29
Tablo 14 : Kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından başvuru yapan ve istihdam edilen işçilerin yıllara göre dağılımı.....	33
Tablo 15 : Engelli Açık Kontenjan Durumları: 2014-2015	40
Tablo 16 : İŞKUR'a Kayıtlı Engelli İşsiz Sayısı	40
Tablo 17 : Engelliler için ideal meslekler ve meslekler için gerekli eğitim seviyesi.....	42
Tablo 18 : Kurum Kaynaklı Engelli Kursları Katılımcıların Öğrenim Durumları: 2014-2015.....	47
Tablo 19 : Engellilere Yönelik Komisyon kaynaklı Mesleki Eğitim Kursları: 2007-2015.....	47
Tablo 20 : Engelli Kursları Katılımcıların Öğrenim Durumu: 2014-2015	48

Tablo 21 : Özel eğitim kurumlarında örgün eğitim alan öğrencilerin yıllara göre dağılımı.....	50
Tablo 22 : 01.01.2015-30.06.2015 Tarihleri Arasında Muhtaç Durumda Olan Engellilere Ödenen Üç aylık Maaş Tutarları.....	52
Tablo 23 : 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yaşlılık Maaşı Alan Birey Sayısı.	52
Tablo 24 : Engel Oranlarına Göre 1 Ekim 2008 den Önce İşe Girenlerin Emeklilik Şartları	56
Tablo 25 : Engel Oranlarına Göre 1 Ekim 2008 den Sonra İşe Girenlerin Emeklilik Şartları	57
Tablo 26 : 1 Ekim 2008 Tarihli Düzenlemeye Göre Bağ –Kur’luların Emekliliği.....	57
Tablo 27 : Özürlülerin aldığı hizmetler ve bu hizmetlerden yararlanma oranları.....	59
Tablo 28 : Engelli maaşı alan engelli bireylerin ve ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı	62
Tablo 29 : 2015 yılı içerisinde 2022 sayılı kanun kapsamında yapılan ödemeler ve fayda sahibi kişi sayısı.....	62
Tablo 30 : 2011 yılı Şubat ayı itibari ile bakım nedeniyle ödeme yapılan özürlü sayısı ve yapılan ödeme tutarı	64
Tablo 31 : 2015 yılı içerisinde engellilerin evde bakımına destek için verilen sosyal yardım tutarları ve fayda sahibi kişi sayısı.....	66
Tablo 32 : Evde bakım hizmetinden yararlanan engelli sayısı ve ayrılan kaynak miktarının yıllara göre dağılımı.....	67
Tablo 33 : Evde bakım hizmeti alan bireylerin yaş gruplarına göre dağılımı.....	68
Tablo 34 : Engelli evde bakım hizmeti verilen bakıma muhtaç kişi sayısı.....	69
Tablo 35 : Kamu, özel, belediye, dernek, vakıf ve azınlıklara ait huzurevleri sayısı, kapasiteleri ve bakılan yaşlı sayısı	71
Tablo 36 : ASPB bağlı açılan engelli ve yaşlı bakım merkezlerinin dağılımı	72
Tablo 37 : Kamuya ait bakım hizmet modellerinden yararlanan engelli ve yaşlı dağılımı.....	73
Tablo 38 : Özel sektöre ait bakım hizmet modellerinden yararlanan engelli ve yaşlı dağılımı.....	73
Tablo 39 : 2015-2019 Dönemi Yeni Belirlemeye Göre Vergi Harcaması Gerçekleşmesi ve Tahminleri (Milyon TL).....	78

Tablo 40 : Gelir vergisi indiriminden faydalanan engelli bireylerin çalışma gücü kayıp oranına göre verilen rapor sayısı	80
Tablo 41 : Hanedeki Otomobil Sahipliğine ve Yoksulluk Durumuna Göre Engelli Bireylerin Dağılımı	82
Tablo 42 : $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri	88
Tablo 43 : Engelli bireylerin demografik özellikleri.....	91
Tablo 44 : Engelli bireyler ile ilişkili kişilerin demografik özellikler.....	93
Tablo 45 : Engelli bireylerin eğitim düzeyleri ile engelliler hakkındaki kanunu anlaşılır bulmaları arasındaki ilişki	94
Tablo 46 : Engelli bireylerin engel oranları ile iş bulma ilişkisi.....	95
Tablo 47 : Engelli bireylerin gelir durumu ile özel okullardan fayda sağlama ilişkisi. .	97
Tablo 48 : Engelli bireylerin gelir durumları ile bakım ücretlerinden faydalanmaları arasındaki ilişki	98
Tablo 49 : Engelli bireylerin gelir durumları ile yurt dışından bir malı nasıl alacaklarını bilmeleri ve almaları arasındaki ilişki	99
Tablo 50 : Engelli bireylerin servet durumları ile sıfır araç satın almada 200.000 TL'lik bir yasal sınırın olmasını doğru bulmaları arasındaki ilişki	101
Tablo 51 : Engelli bireylerin servet durumları ile miras yolu ile elde edilen gelirden vergi kesilmesi hakkındaki düşüncelerinin ilişkisi.....	102
Tablo 52 : Engelli bireylerin gelir durumları ile engellilere uygulanan sübvansiyonlarda belli bir gelir veya servet sınırı uygulanması ile ilişkisi.....	103
Tablo 53 : Engelli bireylerin eğitim durumları ile özel okuldan faydalanma ilişkisi ..	104
Tablo 54 : Engelli bireylerin eğitim durumları ile iş bulma ilişkileri	105
Tablo 55 : Engelli bireylerin engel durumları ile yüzdelerinin ve kamuda açılan engellilere yönelik kontenjanları yeterli bulmaları arasındaki ilişki	106
Tablo 56 : Engelli bireylerin eğitim düzeyleri ile kamuda açılan engellilere yönelik kontenjanları yeterli bulma ilişkisi.....	108
Tablo 57 : Engelli bireylerin engel yüzdeleri ile toplu taşıma araçlarında sorun yaşamaları arasındaki ilişki	109
Tablo 58 : Engelli bireylerin engel yüzdeleri ile bakım ücretlerini yeterli bulmaları arasındaki ilişki	111

Tablo 59 : Engelli bireylerin eğitim düzeyleri ile bakım ücretleri ile ilgili yasal prosedürlerden kaynaklı sorun yaşama ilişkileri	112
Tablo 60 : Engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımız	113
Tablo 61 : Engelli bireyler ile ilişkili bireylerin eğitim düzeyleri ile engelliler hakkındaki kanunu anlaşılır bulmaları arasındaki ilişki.....	114
Tablo 62 : Engelli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumunuz ve devletin engelli bireylere sağladığı bu ekonomik avantajlar bizi olumsuz etkiliyor sorusuna verdikleri cevaplar ile ilişkisi	115
Tablo 63 : Engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumları ile belli bir gelir düzeyinin veya belli bir servet düzeyinin üzerindeki engelliler için bu sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanmasını doğru buluyor musunuz sorusuna verdikleri cevapların ilişkisi	116
Tablo 64 : Engelli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımız ve engelli bireylerle çalışma isteği ilişkisi.....	117
Tablo 65 : Engeli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumu ile çalışan engellilere SGK ve diğer teşviklerinde devlet desteğini yeterli bulmaları arasındaki ilişki	119
Tablo 66 : engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın gelirleri ile iş kurun gönderdiği engelli bireylerin o işe uygun olup olmadığı arasındaki ilişki	120
Tablo 67 : Engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın eğitim düzeyleri ile engellilere sağlanana ekonomik ayrıcalıklardan bir kayıp kendilerine oluşuyorsa nasıl devletten alacaklarını bilme ilişkisi.....	121

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Memur olarak istihdam edilen engelli bireylerin engel oranları ve cinsiyete göre dağılımı, Mayıs 2016	24
Şekil 2 : Engellilere Dönük Yapılan Harcamaların Dağılımı ve Vergi Harcaması İle Karşılaştırılması (Milyon TL).....	70
Şekil 3 : Gelir Gruplarına Göre Hanelerinde Otomobil Bulunan Engellilerin Dağılımı (%).....	83
Şekil 4 : Engelli bireylere sorulan iş bulmakta sorun yaşıyormuşsunuz sorusuna hayır cevabı veren kişilerin öncelik sıralaması	96
Şekil 5 : Toplu taşıma araçlarında sorun yaşıyor musunuz sorusuna evet cevabı veren engelli bireylerin öncelik sıralaması	110
Şekil 6 : Engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımıza sorulan engelli bireyler ile çalışmak ister misiniz sorusuna evet cevabı veren kişilerin neden evet dedikleri	118

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Türkiye’de Engellilere Sunulan Kamu Teşviklerin Etkinliği			
Tezin Yazarı: Görkem BOZKULA Danışman: Prof. Dr. Temel GÜRDAL			
Kabul Tarihi:		Sayfa Sayısı: xi (ön kısım)+135 (tez)+ 11(ek)	
Anabilim Dalı: Maliye		Bilim Dalı: Mali Hukuk	
Engelli bireylerimizin engellerinden dolayı dezavantajlı olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Sosyal devletin bir anlayışı olarak da devletimiz bu vatandaşlarımıza maddi ve manevi destekler sunmaktadırlar. Çalışma da bu desteklerin çıkarılan kanun ve yönetmeliklerle uygulama alanlarını ve hem engelliler hem de ilişkili bireylerin nasıl etkilendikleri ölçülmeye çalışılmıştır. Bu alanları sırası ile istihdam, eğitim, sosyal yardımlar, bakım, ulaşım ve vergi muafiyetleri ile indirmeleri olarak ele alıp değerlendirdik. Çalışma ise tüm Türkiye’yi kapsamaktadır. Çalışma da temel amaç engellilere sağlanan tüm ayrıcalıkları tek bir tezde toplamak ve ilgilenen her hangi bir bireye engelliler ile ilgili tüm verileri sunmaktır. İkincil amacımız ise devlete sağladığı bu pozitif ayrımcılığın hem engelliler hem de etkilenen vatandaşlar üzerinde etkilerini araştırıp sorunları tespit etmek, değerlendirmek ve yeni önerilerde bulunmak üzerine hazırlanmıştır. Her pozitif ayrımcılık için kendi etki alanı ile ilgili ayrı anketler hazırlanarak engelli olmayan bireylerin bu pozitif ayrımcılığa bakış açıları ölçülmeye çalışılmıştır. Engelli olmayan bireylere yapılan ankette verilen hakların etkin kullanılıp kullanılmadığı bu hakları verirken siyasi çıkarların gözetilip gözetilmediği değerlendirilmeye çalışılmıştır. Anket verileri de SPSS 22 programı ile değerlendirilmiştir. Anket sorularına engelli bireyleri verdiği cevaplar ile engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiştir. Sorulan sorular ile ankete katılan katılımcıların demografik özellikleri dikkate alınarak çıkan sonuçlar düzenlenmiştir.			
Anahtar Kelimeler: Engelli, engellilerde bakım, vergi adaleti, engellilere sağlanan sübvansiyonlar			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Effectiveness of Public Incentives Offered with Disabilities in Turkey			
Author of Thesis: Görkem BOZKULA		Supervisor: Professor Temel GÜRDAL	
Accepted Date:		Number of Pages: xi(pre text)+135(main body) +11(App.)	
Department: Public Finance		Subfield: Financial Law	
It is a known fact that everyone disabled people are disadvantageous because of their obstacles. As an understanding of the social state, our government provides financial and moral support to these citizens. The thesis, it was tried to measure the application of these supports with the laws and regulations and the effects of both disabled people and related individuals. We considered and evaluated these areas as employment, education, social benefits, maintenance, transportation and tax exemptions and degression. Our study includes all of Turkey. The main purpose of our study is to collect all privileges provided to the disabled in a single thesis and to present all data related to the disabled to any interested person. Our secondary aim is to investigate the effects of this positive discrimination on the disabled and the affected citizens and to determine, evaluate and make new suggestions. For each positive discrimination, separate surveys were prepared on their own area of influence, and the perspectives of these non-disabled individuals to positive discrimination were measured. It was tried to evaluate whether the rights granted to individuals with disabilities were effectively used and whether political interests were observed while giving these rights. The survey data were evaluated with SPSS 22 program. The answers to the questionnaire were evaluated by the answers of our citizens about disabled individuals with definite answers. With the questions asked, he / she looks at the demographic characteristics of the respondents and arranged according to the outgoing.			
Keywords: Disabled, disabled care, tax justice, disabled subsidies			

GİRİŞ

Çalışma da kesin rakamlar olmamak üzere Türkiye İstatistik Kurumu verileri ile Türkiye deki engelli bireylerin sayısal bilgileri verilmeye çalışılırken kanunlar ile engelli bireylerin elde ettiği avantajlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın önemi ise güncel raporlarına dayalı olması ve yürürlükte olan güncel kanunlar ile yapılmış olmasıdır.

İnsan, doğuştan ya da sonradan oluşan sebeplerden bazı organlarını, uzuvlarını ve bunların işlevlerini tam olarak kullanamayabilir. Çeşitli bedensel ve zihinsel engelleri oluşabilir. Bu engeller doğuştan olabildiği gibi sonradan da meydana gelebilir. Şuanda normal olarak yaşamını sürdüren biz engelsiz bireylerde bir engelli adayı olduğumuzu unutmayalım. Bundan dolayı engellilerin yaşam kalitesinin düzeltilmesi tüm toplumun ve devletin öncelikli hukuki, sosyal ve ekonomik amaçlarından biri olmalıdır. Vücudunda olan organları çeşitli sebeplerle eksik kullanan ya da kullanamayan kişileri engelli olarak tanımlarız.

Günümüzde sosyal devlet anlayışının hâkim olmasına rağmen ülkemizde engellilerin gereksinimlerini gidermeleri ve yaşam standartlarını artırabilmeleri tamamı ile ailenin ekonomik durumuna ve sosyal yardımlara bağlıdır. Engelli bireylerin sosyal yardımlardan aldıkları payın artırılması gerekmektedir. Çünkü engelli bireylerin aileleri de maddi zorluklar çekebilmektedirler. Sosyal devletin sadece engelli bireyleri değil ayrıca ailelerinin de bu yardımlardan faydalanmalarını sağlaması gerekmektedir.

Öncelikle Anayasamız olmak üzere, birçok yasada, özellikle vergi yasalarında engellilere yönelik ayrıcalıkların bulunduğunu ve bu ayrıcalıklarında: her geçen gün sistemli bir şekilde arttığını bilinmektedir.

Günlük yaşamlarında çeşitli problemlerle karşılaşan engelliler, bu problemlerle başa çıkmada başarılı olamadıklarında engelsiz bireylerden aldıkları sosyal destekler sayesinde karşılaşılan problemlerin birçoğu ile başa çıkabilmektedirler. Engelli bireylere yardımcı olmak ve yapılan yardıma anlam verme ihtiyacı insani etkenlerin ana öğelerinden biridir.

Türkiye, engellilere ait politikaların düzenlenmesi için 1997 yılında Başbakanlığa bağlı olarak Özürölüler İdaresi Başkanlığını faaliyete geçirmiştir. Ülkemizde 1999 yılında “İ.

Özürlüler Şurası” düzenlenmiş ve engelli bireyler için kanun çıkarılması kararı verilmiştir.

Düzenlenen ilk kanun taslağını medikal modele benzer olarak düzenlenmiştir. 2005 yılında gerçekleştirilen II. Özürlüler Şurası sonucundan Engelliler Kanunu çıkarılmıştır.

Türkiye son zamanlarda engellilerin sosyal ve ekonomik hayata uyum sağlaması ve insan onuruna yakışan koşullarda hayatlarını sürdürmeleri için önemli düzenlemeler ve eylem planları hazırlamış ve uygulamaya konulmuştur.

Ülkemizde engellilere yönelik hem ulaşım hem de kültürel faaliyetlerden ücretsiz yararlanmaktadırlar. Ayrıca fiziksel engellerin kaldırılması ile alakalı hükümler eklenmiş, başta kamusal alanlar olmak üzere yapılaşmada engellilerin ulaşılabilirliğinin sağlanması kanuni bir zorunluluk olarak belirlenmiştir.

Engelli ehliyeti olan H tipi sürücü belgesine sahip olan engelliler özel tertibatlı araçlarda, KDV indiriminden faydalanmakta ve ÖTV’den muaf olmaktadır. Devlet kurumlarınca engelli vatandaşlarımız için her yılın çeşitli dönemlerinde sınavlar yapılmakta ve bu sınavlara sadece engelli vatandaşlarımız başvurabilmektedir.

65 yaş üzeri bireylerin yaşlı olarak kabul edilmesi ve yaşlılık engelli olma hali olarak kabul edilir. Engellilere yapılan yardımlar ilde vali, ilçede kaymakam tarafından ve Sosyal Yardımlaşma Vakıfları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Yine engelli vatandaşlarımız için istihdam politikaları sayesinde Türkiye İş Kurumu, Halk Eğitim Merkezleri, Belediyeler, Mesleki Eğitim Merkezleri, Özel Dershaneler ve engellilerle ilgili dernek ve vakıflar tarafından meslek edindirme kursları düzenlenmekte ve engelli vatandaşlarımıza istihdam yaratılarak, sosyal ve ekonomik hayata uyum sağlamaları kolaylaştırılmaya çalışılmaktadır (sosyal hizmet uzmanı, 2015).

Ülkemizde engellilerle ilgili ilk çalışmalara 1889 yılında başlanıldığı bilinmektedir. Engelli bireyler ile alakalı bu çalışmalar kapsamında 1889 yılında İstanbul’da “Sağırılık Okulu” kurulmuştur. Sultan II. Abdülhamit’in talimatlarıyla İstanbul’da 8 adet yetimhane, hastane, aş ocağı, sağlık personeli için lojmanlar gibi bölümleri içine alacak şekilde Darülaceze kurulmuştur. Darülaceze kurulumu gereği insanların lasın inançlarına, ırklarına, dillerine, sosyal statülerine ve cinsiyetine bakmaksızın yardıma ihtiyacı olan

bireylere hür türlü yardımı yapmıştır. İzmir’de 1921 yılında “Özel Sağırılar ve Körler Okulu” açılarak engelli vatandaşlarımıza hizmet vermiştir (Darülaceze, 2015).

Ülkemizde engelli bireylere yapılan sosyal hizmetler mesleği uygulamalarına Darülaceze Kurumu başlamıştır. Günümüzde ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde oluşturulan hizmetler, engelli bireylere yardım ve hizmet veren diğer kuruluşlar olan Sağlık Bakanlığı ve Yerel Yönetimlerin çalışmaları da eklenerek engelli bireylere yardım faaliyetinde bulunan kuruluşlara geniş bir açıdan bakılmaya başlanılmıştır. Evde bakım ve tedavi hizmet modeli ülkemizde son yıllarda daha fazla yaygınlaştırılarak birçok dezavantajlı gruba hizmet vermektedir. Bu hizmet kapsamında ASPB psiko-sosyal ve ekonomik açıdan sorumludur, Sağlık Bakanlığı ise sağlık yönüyle engelli bireylere yardımını sürdürmektedir. Fakat bakanlıkların birbiri ile koordineli olmayışı ihtiyacı olan şahıslara sunulan hizmetin kalitesinin daha yüksek olabileceği halde bir miktar düşürdüğü anlaşılmaktadır (Gündoğdu, 2014).

Çalışmanın Konusu

Engelli bireylerimizin engellerinden dolayı dezavantajlı olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Sosyal devletin bir anlayışı olarak da devletler bu vatandaşlarımıza maddi ve manevi destekler sunmaktadırlar. Çalışma da bu desteklerin çıkarılan kanun ve yönetmeliklerle uygulama alanlarını ve hem engelliler hem de ilişkili bireylerin nasıl etkilendikleri ölçülmeye çalışılmıştır. Bu alanları sırası ile istihdam, eğitim, sosyal yardımlar, bakım, ulaşım ve vergi muafiyetleri ile indirmeleri olarak ele alıp değerlendirdik. Yaptığımız anket çalışmaları ile hem engellilerin hem de etkilenen diğer bireylerin bakış açılarını ölçmüş olduk. Etkilenen diğer bireylerden kast edilenler ise aileleri, işverenler ve engellilere bu kamu teşviklerini uygulayan eğitmen, hasta bakıcı gibi personellerdir.

Çalışmanın Önemi

Çalışma da literatürde ki önemi ise engellilere sağlanan teşvikler engellilere değil bundan etkilenen diğer vatandaşlara sorarak bu teşvikleri diğer vatandaşlar üzerindeki etkisi ve bu vatandaşların bakış açısını ortaya koymak olacaktır. Bu konuda ki temel farklılık engellilere verilen bazı avantajların bunları uygulayacak veya bunlardan etkilenecek diğer vatandaşlara etkisinin araştırılmamış olmasıdır. Bu çalışma ile literatürde ki bu eksiklik tamamlanacaktır. Ayrıca literatüre bakıldığında engellilerin tüm sorunlarını

kapsayan bir çalışma bulunmamaktadır, yukarıda da bahsedildiği gibi araştırmacılar bir konu üzerinde yoğunlaşarak bu konuyu çalışmaktadırlar. Bu çalışmada ise engellilere sağlanan vergisel avantajlar ile sosyal yardımlardan istihdam, ulaşım, bakım ve eğitimin de olduğu birçok konu ele alınacak olması değer çalışmalardan ayıran en önemli özeliğidir. Ayrıca çalışma belli bir bölgeyi değil tüm Türkiye’yi kapsayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Çalışma da temel amaç engellilere sağlanan tüm ayrıcalıkları tek bir tezde toplamak ve ilgilenen her hangi bir bireye engelliler ile ilgili tüm verileri sunmaktır. İkincil amacımız ise devlete sağladığı bu pozitif ayrımcılığın hem engelliler hem de etkili vatandaşlar üzerinde etkilerini araştırıp sorunları tespit etmek, değerlendirmek ve yeni önerilerde bulunmak üzerine hazırlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Tezde önce ayrıntılı literatür taraması yapılarak engellilere sağlanan teşvikler ön plana çıkarılmıştır. Sonrasında ise bu avantajların etkilendiği diğer vatandaşlar tespit edilerek onlara yönelik anket çalışması yapılmış ve anketler SPSS programında değerlendirilerek çıkan sonuç yorumlanmıştır.

Her pozitif ayrımcılık için kendi etki alanı ile ilgili ayrı anketler hazırlanarak engelli olmayan bireylerin bu pozitif ayrımcılığa bakış açıları ölçülmeye çalışılmıştır. Engelli olmayan bireylere yapılan ankette verilen hakların etkin kullanılıp kullanılmadığı bu hakları verirken siyasi çıkarların gözetilip gözetilmediği değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak ise her alan için farklı değerler çıkmıştır.

Çalışmanın Literatür Taraması

Türkiye Devlet Bütçenin önemli bir kısmının ayrıldığı bu desteklerden yararlanan engelli bireylere bakan ailelerin birçok problemle karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Macit Y.’nin yüksek lisans bitirme tezinde engellilere bakım verme yükü ve yaşam kalitesi ilişkili çalışması, Demir İ.’nin engellilere mesleki eğitim ve istihdamda “İşkur’un etkinliği” isimli uzmanlık çalışması, Şahan E. C.’nin çalışma hayatında engellilerin yaşam kalitesi isimli çalışması Öz ve Orhan’ın özürlü istihdam yöntemleri isimli çalışmaları istihdam ve eğitimin öneminin vurgulandığı çalışmalardır. Küçükali A. ise engellilere uygulanan sosyal yardımları araştırmıştır. Özdamar M. ve Çakar E. ise 2022 sayılı kanunu incelemiş ve 65

yaş üstü bireyler ile bakıma muhtaç kişiler ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. Demir M. ve Ünsar S. yaptıkları çalışmada engellilerin evde bakım hizmetleri ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Çavuş Ö. H. ve Tekin A. çalışmasında ise Türkiye’de engellilerin istihdam yöntemleri üzerine çalışmıştır. Kıvanç H. ve Poyraz E. ise vergi ve gümrük mevzuatında engellilere sağlanan avantajlardan bahsetmiştir. Işık H. ise engellilerde vergisel avantajları çalışmıştır. Yayman D. ve Çımat A. Türk vergi hukukunda engellilere sağlanan ayrıcalıkları ele almıştır. Çalışma da literatürdeki önemi ise engellilere sağlanan avantajları engellilere değil bundan etkilenen diğer vatandaşlara sorarak bu avantajların diğer vatandaşlar üzerindeki etkisi ve bu vatandaşların bakış açısını ortaya koymak olacaktır. Bu konuda ki temel sorun engellilere verilen bazı avantajların bunları uygulayacak veya bunlardan etkilenecek diğer vatandaşlara etkisinin araştırılmamış olması idi. Bu çalışma ile literatürdeki bu eksiklik tamamlanacaktır.

BÖLÜM 1: TÜRKİYE’DEKİ ENGELLİLERE YÖNELİK KAMUSAL POLİTİKALAR

1.1. Türkiye’deki Engelliler

1.1.1. Engellinin Tanımı

Engelliler hakkındaki kanunda belirtildiği gibi “ *Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, iyileştirme, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi* ” (5378 Sayılı Kanun, Md: 3) olarak belirtilmiştir.

Bu tanımlardan yola çıkarak Çarkçı’nın engelliliği genel olarak doğumla beraber veya sonradan meydana gelen bir hastalık veya kaza nedeni ile bireyin bedensel, zihinsel, ruhsal durumunda sürekli azalma ve kayıp hali şeklinde tanımlanır (Çarkçı, 2011).

Engelli bireyler toplumla birlikte yaşayan en fazla dezavantaja sahip grup olarak belirtilmekte ve sürekli olarak sosyal hayatın tamamında olumsuzluklarla yüz yüze gelmektedirler. Sözü edilen olumsuzluklar veya handikaplar, bireyleri fiziki ve benzeri eksikliklerden kaynaklanan engellerden daha fazla engellemektedir (Demir, 2016). Bu olumsuzlukları kaldırmak için devlet yapmış olduğu teşviklerle engelliler hakkındaki kanunu çıkarmıştır.

Türkiye İş Kurumu Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre ise “ *Bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle çalışma gücünün en az yüzde kırkıdan yoksun olduğu sağlık kurulu raporları ile belgelenen ve çalışabilir durumda olan kişilere engelli denir.* ”(Aktif İşgücü hizmetleri yönetmeliği, mad.3) şeklinde tanımlanmıştır.

Engellilik konusunda kullanılan ifadeler araştırıldığında farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bunlar ise “bozukluk”, “özürlü”, “engel” ve “sakat” kelimelerinin olduğu anlaşılmaktadır. (Öztürk, 2011).Bizim tezimizde kanunda belirtildiği şekli ile engelli kavramını kullanılacaktır. Çünkü kişilerin fiziki, ruhi ve aklı sıkıntılarından çok onların karşısına çıkan engeller bulunmaktadır. Devletin görevi ise bu engelleri ortadan kaldırmaktır.

Engellilik olgusuna yaklaşımların iki temel kavram altında incelenmiştir. Bu kavramlar tıbbi model ve sosyal model olarak ele alınmıştır. (Burcu, 2015). Tıbbi model de engelliliğin tedavisi için yöntemler geliştirilmeye çalışılmıştır (Altuntaş, Topçuoğlu, 2013). Amaç, kişinin engel durumunu en aza indirecek tedavi yöntemlerini uygulamak ve bu engel durumlarının düzeltilmemesi halinde ise sosyal ve ekonomik yardım da bulunmaktadır (Aydınöz, 2008). Tıbbi modelin yaklaşımları zaman içinde eletilmiş ve sosyal model zamanla benimsenmiştir (Burcu, 2015). Sosyal model ise, engellilerin sadece kendileri ile ilgili sorunları değil aynı zamanda toplumdaki dışlama etkisinden kurtarmak ve sağlıklı bireylerle eşit şartlarda hayata tutunmaları olarak gerektiği belirtmektedir (Altuntaş, Topçuoğlu, 2013). Buradaki amaç engellilerin hayatlarını ikame ettirirken devletin sağladığı destekler ile sosyal ve ekonomik olarak engelli olmayan bireylerle engelli bireylerin arasındaki bu farkı kapatmaktır.

Engel; engellinin yaşamı toplum içinde gerçekleştirmesi gereken rollerin yerine getirilememesi ve diğer bireylerden geri kalma durumu olarak ifade edilir (Ulutaşdemir, 2007).

Kavramsal standart oluşturabilmek için Dünya Sağlık Örgütü bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırmaya göre;

Yetersizlik Sağlık bakımından anatomik, psikolojik fonksiyon veya yapılarıdaki eksikliği ve anormalliği,

Engellilik; Sağlıkta meydana gelen bozulmayla oluşan yetersizlikten dolayı, normal bir kişiye göre herhangi bir yeteneğin kullanamama halidir.

Tanıma ilişkin Şahan'ın sunmuş olduğu örnekte ise kişi kaza geçirmiş ve bacağı kesilmiştir. Bacağın eksikliği yetersizlik, yürüme yeteneğinin eksilmesi, çalışma, normal toplumsal etkinliklerden (spor, dans) eksilmesi engellilik olarak kabul edilmiştir (Şahan, 2018).

1.1.2. Engelliliğin Nedenleri

Bu sınıflandırma genelde doğum öncesi nedenler ve doğum sonrası nedenler şeklinde yapılmaktadır.

Doğum öncesi nedenler, anne ve babaya bağlı olarak bebek metabolik bozukluklar yaşamaktadır. Annenin hamilelik döneminde sigara, alkol kullanması, kaza ve travma

geçirmesi, genetik yatkınlık, akraba evlilikleri, doğum sayısının fazlalığı, yetersiz beslenme ve şeker hastalığı gibi nedenler ile bebeklerin engelli doğmasına neden olmaktadır.

Doğum sonrası nedenler, engellilik doğum sonrasında yaşanan hastalık, kaza vb. nedenlerle meydana gelebilmektedir. Kızamık ve menenjit gibi ateşli hastalıklar, beyni zarara uğratan travmaları, kazalar, zehirlenmeler, bebeğin beyin gelişimini etkileyen hormonal düzensizlikler ve yapısal bozukluklar çocuğun yetersiz beslenmesi, bulaşıcı hastalıklar, yaşlılık, kronik hastalıklar, olumsuz çevre koşulları, dilin kazanılmasından sonra çocukluk çağında oluşan zararlar, duygusal-sosyal nedenler doğum sonrası nedenlerden bazılarıdır.

1.1.3. Engelli Türleri

Bu sınıflandırma genelde kronik hastalıklar olan engel halleri olarak sınıflandırılmaktadır. Bu engel türleri ; görme, konuşma, işitme, ortopedik, zihinsel ve çoklu engelli durumlarıdır.

1.1.3.1. Ortopedik Engelli

Ortopedik ya da fiziksel engellilik, engelli bireyde kas ve iskelet sisteminin tam olmaması, yani uzuv noksanlıkları ve işlevlerinin tam olarak yerine getirilememesi durumunu tanımlamaktadır. Bireylerin uzuvlarında kısalık ve noksanlık, fazlalık, hareket kaybı, vücutta oluşan şekil bozukluğu, kaslarının günlük aktiviteleri yerine getirememesi ve kemik hastalığı olanlar ortopedik engel grubuna dâhil edilmektedir (ÖZİDA, 2004).

Ortopedik engelli bireyler günlük aktiviteleri açısından en çok yardıma muhtaç olan bireylerdir. Toplumda bu bireylere gösterilen saygının ve hassasiyetin artırılması gerekmektedir. Örneğin engelli rampalarının ve toplu taşıma araçlarının bu gruba dâhil olan bireylerin her yerde kullanabilmeleri sağlanmalıdır. Bu gruba dâhil olan engelli bireyler genellikle tekerlekli sandalye kullanmaktadırlar.

1.1.3.2. Görme Engelli

Görme engelli bireyler “görme engeli yüksek” ve “hiç göremeyen” olmak üzere iki farklı grupta sınıflandırılmaktadır. Elde ettikleri bilgileri görme ve işitme kabiliyetleri sayesinde elde eden ve bu duyularla hayatlarını devam ettiren bireyler görme engellidir. Yapılan bütün tedavilere rağmen bu bireylerin iki gözünün görmesi %10’dan ve görüş

açıları 20 °’den düşük olan bireyler “hiç göremeyen” olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2013). Görme yeteneğinin kaybıyla göz protezi kullanan bireyler, renkleri algılamada sorun yaşayan bireyler yani renk körlüğü olanlar ve gece körlüğü (tavukkarası) sorunu olan bireyler bu gruptan hariç tutulmaktadır (Aktürk, 2012).

1.1.3.3. İşitme Engelli

İşitme duyusunda engeli olan insanlar “sağır” ve “ağır işiten” insanlar olmak üzere farklı iki grup olarak sınıflandırılırlar. Sağır olan engelli bireyler, görsel bilgiler sunan cihazlara gereksinim duyup, işitme kayıpları araştırmalara rağmen 70 desibelden çok olan, yaşamlarında işitme duyusunu kullanmayan şahıslardır. Ağır işiten bireyler hayatlarında ki normal faaliyetlerinde; işitme cihazları, ortak dinleme donanımları, görsel bilgiler sunan cihazlarla ve bunlar gibi faydalı ekipmanlara ihtiyaç duyarak hayatlarını devam ettiren kişilerdir (Erdoğan, 2013).

İşitme engeli bulunan bireyler işaret dilini kullanarak ek yardıma ihtiyaç duymadan iletişimlerini sağlayabilmektedirler. Bu kapsamda işaret dilinin yaygınlaştırılması, sağlık sorunu olmayan bireylere öğretilmesi işitme engeli sorunu olan bireylerin toplumla iletişim kabiliyetlerini güçlendirecektir.

1.1.3.4 Konuşma Engeli

Herhangi bir nedenden dolayı bireyin kendisini ifade edememe ya da yapılan ifadenin anlaşılabilirliğinde, hızında sorunların görülmesi ve ses bozukluklarının ortaya çıkması halidir. Kulakları işitme duyusuna sahip olmalarına rağmen duydukları kelimeleri telaffuz edemeyenler ve bu telaffuzda zorluk çekenler, sağlık sorunları sebebi ile gırtlaklı alınan bireyler, konuşabilmek için farklı ekipmanlara ve makinelere ihtiyaç duyan bireyler, kekemeler, dil yapısında, dudak yapısında, çene yapısında sorunları olan bireyler konuşma engellisi olarak ifade edilirler (Mecit, 2017).

1.1.3.5. Zihinsel Engelli

Engelli türlerinden birisi olarak sınıflandırılan zihinsel engellilik durumu; bireyin kendi akranlarına oranla sosyal çevreleriyle sorun yaşamaları, eğitim durumunda geri kalmaları ve akranlarıyla aynı düzeyde eğitimde zorlanmaları, kendi kişisel bakımlarını kendileri yapamamaları bu konuda yardıma muhtaç duymaları ve kendilerini doğru olarak ifade edememeleri olarak ifade edilmektedir (Çankaya, 2013).

Şahısın zihinsel aktiviteleri ve zekâ seviyesi, çeşitli zeka testleri ile ölçülebilmektedir, bu testler sonucunda zeka seviyesi sürekli 70'in altında olan bireyler zihinsel engelli grubuna dâhil edilmektedir (Tunç, 2011).

1.1.3.6.Kronik Hastalıklar

Sürekli bakım ve tedavi gerektiren, kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarını engelleyen süreklilik arz eden hastalıklar olup, kan, solunum sistemi, kalp ve damar, idrar ve üreme yolları, kanser, cilt ve deri hastalıkları, metabolik ve endokrin, psikolojik sinir sistemi ve H.I.V.'e bağlı gelişebilmektedir

1.1.3.7.Çoklu Engellilik

Yukarıdaki engellilik türlerinden birden fazla engel türüne sahip olan kişilerin oluşturan gruptur.

1.1.4. Türkiye'deki Engelli Bireylerin Nüfus Dağılımı

Türkiye'de engelli sayısı hakkında kesin rakamlara ulaşamamakla beraber, istatistiki araştırmalara göre engelli nüfus toplam nüfusun yaklaşık % 6,9'unu oluşturmaktadır. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Temmuz 2016 istatistik bilgilerine göre ise, kayıtlı olan engelli bireylerin genel nüfus içindeki yaş gurubu ve cinsiyetine bağlı olarak dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1:

Genel Nüfus İçinde Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre En Az Bir Engeli Olan Nüfus

YAŞ GRUPLARI	NÜFUS ORANI (%)	ERKEK (%)	KADIN (%)
3-9	2,3	2,5	2,1
10-14	2,1	2,4	1,8
15-19	2,3	2,6	2
20-24	2,7	3,4	2
25-29	2,6	3	2,3
30-34	3,2	3,4	3
35-39	4	4	4,1
40-44	5,1	4,7	5,6
45-49	6,9	5,9	7,8
50-54	8,8	7,1	10,7
55-59	12,1	9,2	15
60-64	16,5	12,3	20,4
65-69	23	18,3	27,2
70-74	31,9	26,3	36,3
75+	46,5	40,9	50,3
GENEL ORTALAMA	6,9	5,9	7,9

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Temmuz 2016

Tablo 1’de görüldüğü üzere engelli bireyler nüfusun % 6,9’unu oluşturmaktadır. Genel nüfusa bakıldığında ise kadınların engel oranı % 7,9 ile erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Ülkemizdeki en düşük engeli oranı 2,1 ile

10-14 yaş gurubu arası olurken, en yüksek oran olan 46,5 ile 75 yaş üstü olmuştur. Yaş artıkça genel nüfus üzerinde engellilerin oranı da artmaktadır.

ÖZELLİKLER		TOPLAM %	GÖRME ENGELLİ %	İŞİTME ENGELLİ %	KONUŞMA ENGELLİ %	ORTAPEDİ K ENGELLİ %	ZİHİNSEL ENGELLİ %	RUHSAL ENGELLİ %	SÜREĞEN HASTALIKLAR %	ÇOKLU ENGELLİ %
CİNSİYET	ERKEK	59,6	67	57,5	67	56,2	61,9	67,9	56,2	53,5
	KADIN	41,4	33	42,5	33	43,8	38,9	32,1	43,8	46,5
YERLEŞİM YERİ	KENT	62,4	59,2	67,1	7,6	59,8	61,1	61	64,6	62,8
	KIR	27,6	40,8	33,9	29,4	40,2	38,9	39	35,4	37,2
ENGEL ORANI	%20 – %39	15,2	28,3	16,6	52,3	33,8	6,7	12,3	17,1	10,5
	%40- %69	42,4	28,1	75,8	37,1	49,4	43,3	25,5	40	39,5
	%70 VE ÜZERİ	42,4	43,6	4,6	10,5	16,9	50	61,9	43	49,7
YAŞ	0-6	4,9	1,4	2,6	25,1	3,7	7,4	2	3,6	3,7
	7-14	16,2	5,1	17,4	37,1	5,1	36,1	10,5	4,6	11,5
	15-24	17,2	16,1	20,9	14,9	13,1	27,5	9,5	9,2	14,9
	25-44	27,7	36,2	22,4	11,7	39,2	23,3	49,5	23,6	25
	45-64	15,9	25,5	12	7,5	22,1	4,9	22,1	33,1	15,4
	65 VE ÜZERİ	15,2	15,8	7,7	3,7	16,7	0,8	6,6	25,9	26,4
EĞİTİM DÜZEYİ	OKUR YAZAR DEĞİL DEĞİL	41,6	22,1	21,6	33,6	26,4	57,5	24	22,2	48,5
	OKUR YAZAR	15,2	11,8	22	33,6	10,9	28,9	12,7	12,8	15,2
	İLK OKUL	22,2	29	17,9	10,7	22,9	4,6	33	24,9	22,9
	ORTA OKUL	10,2	12,5	16,4	11	13,4	8,2	15,2	10,2	3

	LİSE VE ÜZERİ	7,7	14,6	11,1	6,1	16,4	0,7	15,1	9,2	5,2
--	---------------	-----	------	------	-----	------	-----	------	-----	-----

Kaynak: TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010

Tablo 2 :

Engellilerin Cinsiyet, Yerleşim Yeri, Engel Oranı, Yaş Grubu ve Eğitimine Bağlı Dağılımı

Tablo 2’ye göre ülkemizde en çok %29,2 ile zihinsel, %25,6 ile süregelen hastalık gruba ait engellilerden oluşmaktadır. Engellilerin cinsiyete göre oranı erkek %58,6, kadın %41,4 seviyesindedir. Engellilerin %62,4’ü kentte, %37,6’sı kırdan yaşamaktadır. Özür oranları bakımından %20 - %39 arası %15,2, diğer %40 - %69 ile 70 üzeri her iki grup %42,4 olarak sağlık raporludur. Engelli en çok %27,7 ile 25-44 arası, %18,9’u ise 45-64, en az ise 0-6 yaş aralığında ise en az %4,9 olarak gerçekleşmiştir. Eğitim durumunda ise %41,6 engellinin okur-yazar olmadığı, ancak %7,7 engellinin lise ve daha üstü eğitime sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. Engelli Bireylere Uygulanan Kamusal Politikalar

Türkiye Cumhuriyeti devleti sosyal bir hukuk devletidir. Sosyal devletin sorumluluklarından biriside, ekonomik yönden zorluklar çeken bireylerin topluma kazandırılması ve bu bireylerin ekonomik sorunlarının en az düzeye indirilmesidir. Yani temel ihtiyaçlarının sosyal devlet tarafından sağlanmasıdır. Sosyal devletin diğer sorumlulukları ve görevleri ise sosyal düzen içinde adaletin sağlanması, toplumun sosyal refahını ve sosyal güvenliğin sağlanmasıdır. Bu sebeple devletin ekonomik ve sosyal düzeni sağlaması gelirin dağılımını adil olarak yapması gerekmektedir. Hukuk devleti tanımı bütün bireylerin kanun önünde eşit olması, sosyal devlette bireylere fırsat ve olanak eşitliği sağlamıştır. Engelli bireylere sağlanan bütün ekonomik ve sosyal yardımlar içi alınan önlemler sosyal devletin ilkesinin gereğidir (Işık, 2013). Araştırmada bu teşvik ve tedbirler incelenecektir.

Ülkemizdeki engelliler ile ilgili çıkarılan kanunların amacı ise, engelliliğin oluşmasının engellenmesi, engelli bireylerin sağlık sorunlarının iyileştirilmesi, rehabilitasyon süreçlerinde devletin olanaklarının bu bireylere faydalı şekilde kullanılması, eğitim alma haklarının engelli bireylere sağlanacak düzenlemelerin yapılması ve bu konuda iyileştirmelerin faaliyete geçirilmesi, istihdam kapsamında engelli bireylere öncelik

tanınması, bakımlarının ve sosyal güvenliklerinin ilişkin problemlerinin çözümü ile birçok farklı alanda kişisel gelişmelerini ve karşılaşacakları sorunları çözmeyi sağlayacak önlemleri hayata geçirerek topluma kazandırmak ayrıca engellilerin sosyal ve ekonomik refaha kavuşmaları engelli olmayan bireylerle aralarında adaleti sağlamak için gerekli düzenlemeleri yapmaktır (Kıvanç, Poyraz, 2009)

1.2.1. Engelli Bireylerin İstihdamı

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerde engellilerin serbest meslek yapma oranı %11.8 olarak belirlemiştir (Eliöz ve ark., 2017). Türkiye gibi ülkelerde katılımların çok düşük oranda olduğu gözlenmektedir (ASPB, 2009).

Engelli kamu çalışanlarının eğitim durumlarını incelediğimizde %25'inin lisans ve lisansüstü eğitimi olanlar oluşturmaktadır.

Diğer bir yandan zihinsel yetersizliği olmayan 18 yaşını dolduran, vesayet altında bulunmayan engellilere Milli Piyango Genel Müdürlüğü Sayısal Oyunlar Bayilikleri verilerek engelli vatandaşlarımızın istihdamı sağlamaya çalışılmıştır.

Tablo 3 :

15 Ve Daha Yukarı Yaş İçin İş Gücü, İstihdam, İşsizlik

		İŞ GÜCÜNE KATILIM %	İSTİHDAM %	İŞSİZLİK %
TÜM NÜFUS	TOPLAM	47,5	43,7	7,9
	ERKEK	69,1	64,4	7
	KADIN	25,9	23,1	10,6
EN AZ BİR ENGELİ OLAN NÜFUS	TOPLAM	22,1	20,1	8,8
	ERKEK	35,4	32	9,5
	KADIN	12,5	11,6	7,3

Kaynak: Nüfus ve Konut Araştırmaları, 2011

Bu tablodan da görüldüğü gibi normal işgücüne katılım oranları engelli katılım oranlarının 2 katından daha çoktur. Engelli bireyler daha az işe alınmakta ve alındıkları işler için daha az maaş ödenmektedir.

Engelli bireylerin devlet memuru olarak işe alınmaları Devlet Personel Başkanlığı (DPB) koordinasyonunda gerçekleştirilmektedir. Engellilerin işçi olarak işe alımlarını ise Türkiye İş Kurumu yapmaktadır. Engelli kadrosuna devlet memuru olarak alınmak için öncelikle yapılan sınavlara girilmelidir. Bu sınavlara genellikle EKPSS olarak düzenlenmektedir. Devlet memurluğuyla alakalı sınav duyuruları DPB yapılmaktadır ayrıca Resmi Gazete ve ilgili kurumun Web sitesinde duyurulmaktadır. Okuryazar, ilköğretim mezunu ve zihinsel veya ruhsal özürlü olan bireyler kamu kurum ve kuruluşlarında işçi olabilmek için sınava girmezler. Bu şartlara uyan ve talep koşullarının durumuna uygun başvuru yapanlar, noter huzurunda kura çekiminde belirlenirler.

Engellilerin işe alımı konusunda işverenler için yasal zorunluluğun yanı sıra teşvikler de vardır. İşveren yasal zorunluluktan fazla engelli çalıştırması veya işe alınan engellilerin engel oranı %80'in üzerinde ise sigorta priminin %50'si hazine tarafından ödenir.

1.2.1.1. Engelli İşçi ya da Memur Çalıştırmamanın İşverene Getirdiği Yaptırımlar

Engelli işçi çalıştırma zorunluluklarının yerine getirilmesinin takip ve denetiminden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü sorumlu ve yetkilidir. Sorumluluğunu yapmayanlardan her ay çalıştırmadığı her engelli birey için belirli bir miktar para cezası verilmektedir. Bu cezanın miktarı, 2018 yılı için 2.627TL'dir. Engelli memur çalıştırmamanın herhangi bir cezai yaptırımını yoktur. Engelli istihdam etme zorunluluğunu yerine getirmeyen işverenlerden alınan para cezaları, engellilerin meslekî eğitim ve meslekî rehabilitasyonu, kendi işini yapma gibi projelerde kullanılmak üzere Türkiye İş Kurumuna devredilmektedir.

Anayasanın 50. maddesinin de, “ Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar ”. Bu maddede yer alan, “... bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar ” ifadesi, engellilere yönelik çalışma şartları için özel düzenlemeler yapılmasını sağlamaktadır.

Engelliler Kanunu'nun 14. Maddesine göre engelli bireylerin istihdamı ile ilgili aşağıdaki ifadeler yer almaktadır: “ İşe alımda; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik

değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde engellilerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz.” Kanunun ilgili maddesi ile engellilerin istihdamı güvenceye alınmıştır.

657 sayılı Kanunun 53. maddesinde engelli istihdamı şu şekilde açıklanmıştır: “*Mevzuata uygun olmak kaydıyla; engellilerin mesleklerine uygun münhal kadrolara atanması, mesleklerini icra veya infaza yardımcı araç ve gerecin kurumlarınca temin edilmesi esastır. Engellilerin devlet memurluğuna alınma şartları ile hangi işlerde çalıştırılacakları, mesleklerini icra ve infazda hangi yardımcı araç ve gereçlerin kurumlarınca temin edileceği, zihinsel engellilerin hangi görevlere atanmasında asgari eğitim şartından istisna edileceği hususları Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Engelliler İdaresi Başkanlığı ve Devlet Personel Başkanlığınca müştereken hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.*” ibaresine yer verilmiştir.

Engelliler genellikle kayıt dışı ve düşük ücretli işlerde çalıştırılmakta ve daha yüksek işsizlik riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Neredeyse bütün ülkelerde görülen bu durum ile çeşitli teşvikler yoluyla mücadele edilmeye uğraşılmaktadır (Demir, 2016). Ulusal istihdam stratejisi ile engellilere başta olmak üzere özel politika gerektiren gruplarının işgücüne katılımı hedeflenmektedir. Ulusal istihdam planında Engellilerin işgücüne katılım oranının ve istihdamlarının artırılması amaçlanmakta ve bu konuda çalışmalar devam etmektedir. Ulusal istihdam planında bazı meslek gruplarına engellileri yönlendirerek örneğin çağrı merkezleri gibi, çok yönlü fiziksel aktivasyona ihtiyaç olmayan bölümler, engelli istihdamını artırmak için uygun zemin sağladığı ifade edilmekte ve finans sektöründe engelli istihdamı oranı 2013 yılı sonuna göre 2015 yılına kadar yüzde 10 oranında artırılması öngörülmektedir.

Ulusal istihdam stratejisi ve eylem planlarına göre UİS (2018:2), Eylem Planlarıyla uyumlu 4 politika ve 7 sektör üzerine politikalar geliştirilmiştir. Makroekonomik politikaların istihdam üzerindeki pozitif etkisiyle, işgücü verimliliği arttırılırken kırılganlıkların azaltılması, çalışma güvencesinin artırılması, engellilerinde içinde bulunduğu güçsüz olanlara özel politika gerektiren gruplara işgücüne katılımının desteklenmesi, sosyal koruma ve istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, sosyal koruma sisteminin geliştirilmesi temelinde sosyoekonomik gelişmenin benimsenmesi ile güvenceli esneklik temel gösterge olarak kabul edilmektedir.

Engellilerin özel durumlarını dikkate alan istihdamda eşit fırsat verilebilmesi için politikalar geliştirilmesi, işgücü piyasasına girebilecek daha kolay eğitimden başlayarak destekler sağlanması ve ayrımcılığın önlenmesi ilkesi benimsenmiştir (UİS:17).

1963-1967 yılları için hazırlanan I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sosyal hizmet hedefi olarak engellilerin işe alıştırılması ve zekâ engelli çocukların sorunları gibi meselelerin ele alınacağı belirtilmiştir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30' uncu maddesinde de, “ *İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler.* ” İfadesi bulunmaktadır. “ *Yer altı ve su altı işlerinde engelli işçi çalıştırılmamaktadır.* ” Kanunun devam eden maddesinde “ *Bu maddeye aykırılık hallerinde tahsil edilecek cezalar,....*” ifadeleri yer almaktadır. Ve cezaların iş kur tarafından nasıl kullanılacağı belirtilmiştir.

Engellilerin Anayasanın 61. maddesi hükmü gereğince, pozitif ayrımcılık uygulanarak korunmaları gerekmektedir (Güzel ve Ark., 2009). 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (5510 sayılı Kanun, 2006) hükümlerine göre; sigortalı olarak işe başlamadan önce malûl olanlar ile çalışma gücü kayıp oranı %60'ın altında bulunan engelli sigortalıların, erken emekli olma hakları vardır. Bu hak Anayasanın 61. maddesindeki düzenlemenin 5510 sayılı Kanununda bulunmaktadır.

Engelliye işe hazırlamak çok önemlidir. Verilecek danışmanlık hizmetleri ile engelliler kendilerine uygun olan işe yönlendirilmeli ve mesleki eğitimler işe hazır hale getirilmelidir. Bir işe yerleştirme ile iş öncesi eğitim hizmetlerini beraber ve ayrılmaz bir bütün olarak kapsayan çalışma İŞKUR tarafından yapılmaktadır.

1.2.1.2. Engellilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu

Genel ve mesleki eğitimden yeterince yararlanamayan engelli, belirli bir mesleki beceriden uzak kalmakla birlikte teknolojik gelişmeleri de takip edememektedir. Tüm bunlar genel olarak engellilerin herhangi bir işte beceri gösteremeyen bireyler olarak tanımlanmalarına neden olmaktadır.

Toplumumuzda engelli vatandaşların çalışma hayatında yer alması alışılmış bir durum değildir. Yapılan görüşmeler, mülakatlar, anketler ve diğer makaleler ile tezlerin

incelenmesi sonucu elde edilen verilere göre bunun nedeni, işverenlerin engelli vatandaşları istihdam ettiğinde bazı sorunlarla karşılaşacağına inanıyor olmasıdır. Bu sorunlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Engelli işçiler, devam hastalanırlar ve sürekli izin alırlar.
- Verimli ve gerektiği kadar çalışmazlar.
- Hislerine göre davranırlar. Çabuk alınır, kırılır ve sinirlenirler.
- Diğer çalışan personeli olumsuz etkileyip rahatsız ederler.
- İş kazalarına daha fazla maruz kalırlar.
- Halkla ilişkiler açısından iyi bir imaj vermezler.
- İşyerinde engellilere yönelik fiziki şartları sağlamamak pahalıdır.
- İşten kovmak ve cezai müeyyide uygulamak daha zordur.
- İş arayan yeterince sağlıklı işsiz var.

Tablo 4 :

Engelli Çalıştırmakla Yükümlü İşyerlerinde İşçi Olarak Çalışan Engelli Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	ÇALIŞTIRMAKLA YÜKÜMLÜ OLDUĞU ENGELLİ SAYISI		ENGELLİ ÇALIŞAN SAYISI	
	KAMU	ÖZEL	KAMU	ÖZEL
2019(ŞUBAT)	16.476	103.231	15.666	101.989
2018	16.157	107.373	15.486	106.809
2017	7.801	117.687	10.323	102.751
2016	8.206	104.966	10.822	92.413
2015	8.432	99.262	10.696	84.370

2014	8.417	101.826	10.422	84.706
2013	9.514	97.689	11.804	80.434
2012	10.246	97.322	12.358	77.547
2011	10.496	86.607	12.347	71.088
2010	11.718	79.943	12.603	66359

Kaynak: <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx> (Erişim tarihi: 07.04.2019)

Tablo 4’te görüldüğü gibi çalışmak ile yükümlü engelli birey sayısı kamuda 16476 iken çalışan birey sayısı 15666 ile çalıştırılması zorunlu birey sayısından daha fazla birey çalıştırılmaktadır. Ancak özel sektörde çalışmak ile yükümlü engelli birey sayısı 103.231 kişi iken çalışan birey sayısı 101.989 kişide kalarak çalıştırılması zorunlu birey sayısından daha az birey istihdam edilmiştir. Ancak günümüz koşulları dikkate alındığında özel

ÖĞRENİM DÜZEYİ		2015 1	2015 2	2016	2017	2018 1	2018 2
İLKOKUL	KİŞİ SAYISI	470	210	♦ .	-	-	-
	YÜZDE	% 10.87	%10.77				
ORTAOKUL	KİŞİ SAYISI	2.595	1549	2466	386	502	534
	YÜZDE	%60 05	%79.43	%53.70	%18,23	%27,56	%25.40
ÖNLİSANS	KİŞİ SAYISI	609	126	1233	458	465	723
	YÜZDE	%14.10	%64 6	%26.85	%21 63	%25,53	%34 38
LİSANS	KİŞİ SAYISI	647	65	893	1273	854	846
	YÜZDE	%14,98	%3.44	%20.45	%60.14	%46,91	%41,22
TOPLAM	KİŞİ SAYISI	4321	1950	4192	2.117	1821	2.103
	YÜZDE	%100	%100	%100	%100	%100	%100

sektörde de büyük bir oranda kanuna uyulduğu gözükmektedir.

Kamu kurumlarına genellikle engelli bireyler Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS) ile kamu kurum ve kuruluşlarına personel alınmaktadır. Zihinsel engelliler veya ilkokul mezunu engelliler içinde kura yöntemi uygulanmaktadır

Tablo 5 :

**Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS) İle Kamu Kurumlarına Yerleşen
Aday Memurların Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı**

♦ 2014 yılında yayınlanan 2014/5780 sayılı yönetmelik ile Okuryazar. İlköğretim mezunu ve zihinsel veya ruhsal özürlü koşulların durumuna uygun başvuru yapanlar. Noter huzurunda kura çekiminde belirlenirler. Kamu kurum ve kuruluşlarında işçi olarak çalışabilmek için. "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdam Edilecek Özürlüler Hakkında Uygulanacak Sınav Yönetmeliği" kap samında yapılan merkezi sınava girilmelidir.

Kaynak : <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistikler>

Tablo 5'te görüldüğü gibi en çok istihdam 6271 kişi ile 2015 yılında ve bunlarında 4144 kişi ile orta öğretim mezunu oldukları görülmektedir.

Tablo 6 :

**Kamu Kurumlarında Engelli Kotasında İstihdam Edilen Memurların Yıllara Göre
Dağılımı**

YILLAR	ENGELLİ MEMUR SAVISI
2016 (Mayıs)	43.151
2015	40.655
2014	34 078
2013	32.787
2012	27.314
2011	20.829
2010	18.787
2009	10.357
2008	9.966
2007	9.193
2006	8.915
2005	8.717
2004	8717
2003	6.727
2002	5.777

Kaynak : <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistikler>

Tablo 6’da görüldüğü gibi kamuda en büyük istihdam 8430 kişi ile 2009-2010 yılları arasında alınmıştır. Bunları 2011-2012 yılları ve 2013-2014 yılları takip etmektedir. Görüldüğü gibi 2009 yılı itibari ile kamuda ki istihdam 4 kat artmıştır ve 2016 Mayıs ayı itibari ile engelli memur sayısı 43.151 kişiye ulaşmıştır.

Tablo 7 :**İstihdam Edilen Engelli Memurların Hizmet Sınıfına Göre Dağılımı**

HİZMET SINIFI		2016 YILI			2018 YILI			FARK
		KADIN	ERKEK	TOPLAM	KADIN	ERKEK	TOPLAM	
GENEL İDARE HİZMETLERİ SINIFI	KİŞİ SAYISI	4.870	14.030	18.900	5.871	15.879	21.750	+2.850
	YÜZDE	%25.76	%74.24	%100	%39.4	%60.6	%100	%13.1
SAĞLIK ve YARDIMCI SAĞLIK HİZMETLERİ SINIFI	KİŞİ SAYISI	806	938	1.744	1.522	1.537	3.059	+1.315
	YÜZDE	%46.2	%53.8	%100	%49.75	%50.25	%100	%43
TEKNİK HİZMETLER SINIFI	KİŞİ SAYISI	304	1.669	1.973	394	2.084	2.478	+505
	YÜZDE	%15	%85	%100	%15.8	%84.2	%100	%20.3
EĞİTİM ÖĞRETİM HİZMETLERİ SINIFI	KİŞİ SAYISI	1.354	2.768	4.122	2.064	3.815	5.882	+1760
	YÜZDE	%32.84	%67.16	%100	%35	%65	%100	%29.9
AVUKATLIK HİZMETLERİ SINIFI	KİŞİ SAYISI	22	51	73	35	68	103	+30
	YÜZDE	%30	%70	%100	%33.9	%66.1	%100	%29.1
DİN HİZMETLERİ SINIFI	KİŞİ SAYISI	109	1.111	1.220	135	1.131	1.266	+46
	YÜZDE	%8.9	%81.1	%100	%10.66	%89.44	%100	%3.6
YARDIMCI HİZMETLER SINIFI	KİŞİ SAYISI	2.530	12.588	15.118	3170	15.308	18.478	+3360
	YÜZDE	%16.73	%83.27	%100	%17	%83	%100	%18.18
MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ HİZMETLERİ SINIFI	KİŞİ SAYISI	-	1	1	-	1	1	0
	YÜZDE			%100		%100	%100	
TOPLAM	KİŞİ SAYISI	9.995	33.156	43151	13.194	39.823	53.017	+9866
	YÜZDE	%23	%77	%100	%24.88	%75.12	%100	%18.60

Kaynak: <http://www.dpb.gov.tr>

Tablo 7’ de görüldüğü gibi kamudaki istihdamda en büyük payı genel idari hizmetler sınıfı almaktadır. Ne yazık ki yüzlerce lisans mezunu engelli vatandaşımız olmasına rağmen mülki idari amirliği hizmet sınıfından hiç bir engelli kamu personelimiz bulunmamaktadır.

Tablo 8 :

Kamuda Yıllar İtibarıyla %3 Engelli Memur İstihdamı Durumu

YILLAR	KADIN	ERKEK	TOPLAM
2010	3.736	15.051	18.787
2011	4.232	16.597	20.829
2012	5.739	21.575	27.314
2013	7.053	25.734	32.787
2014	7.473	26.605	34.078
2015	9.170	31.485	40.655
2016	11.242	36.892	48.134
2017	11.951	37.922	49.873
2018	13.194	39.823	53.017*

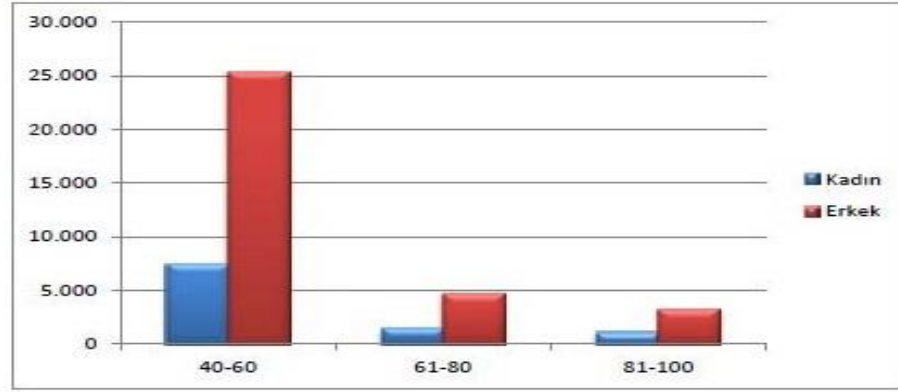
Kaynak: İŞKUR veri tabanı

2018 yılı itibari ile ülkemizdeki engelli memur sayısı 13.194’i kadın 39.823’i erkek olmak üzere toplamda 53.017 engelli memur istihdam edilmektedir.

Ülkemizde kamu alanında engelli işçi istihdamı 4857 sayılı kanun doğrultusunda yapılmaktadır. Bu kanunun 30. maddesinin kamu kuruluşlarına getirmiş olduğu zorunlu işçi çalıştırma (kota sistemi) hükmü kapsamında, kurumlarda çalışacak işçi sayısı Bakanlar Kurulunca her yılın başında belirlenen oranlara göre tespit edilmektedir.

Şekil 1 :

Memur olarak istihdam edilen engelli bireylerin engel oranları ve cinsiyete göre dağılımı, Mayıs 2016

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Temmuz 2016

Şekil 1’de görüleceği gibi kamuda istihdam edilen memurların büyük bir bölümü engel oranı %40 ile %60 arası olan bireylerdir ve bunlarında büyük bir bölümünü erkekler oluşturmaktadır

Tablo 9 :

Memur Olarak İstihdam Edilen Engelli Bireylerin Engel Grupları Ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2018

ENGEL GRUBU	KADIN	ERKEK	TOPLAM
DİL VE KONUŞMA	124	331	455
GÖRME	2.460	7.990	10.450
İŞİTME VE KONUŞMA	1.076	2.426	3.502
ORTOPEDİK	3.914	10.979	14.893
RUHSAL VE DUYGUSAL	270	1.100	1.370
SÜREĞEN (KRONİK)	1.556	4.535	6.091
ZİHİNSEL	611	2.731	3.342
SINIFLANAMAYAN	3.183	9.731	12.914
TOPLAM	13.194	39.823	53.017

Kaynak: <http://www.dpb.gov.tr> (erişim tarihi : 07.04.2019)

Şekil 2’de görüleceği gibi kamuda istihdam edilen memurların büyük bir bölümü ortopedik rahatsızlığı olan bireylerdir ve bunlarında büyük bir bölümünü erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 10 : 2016 Yılında Engellilerin Engel Gruplarına Göre Dağılım

Engellilik Türleri	Başvuru		İşe Yerleştirme				Kayıtlı İşgücü			Kamu	Özel
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam	Toplam
BATINI İLGİLENDİRE HASTALIKLAR	94	18	112	24	1	25	-	-	-	25	142
DERİ	254	72	326	45	10	55	1	-	1	54	399
ENDOKRİN SİSTEMİ	1.808	672	2.480	354	82	436	5	-	5	431	2.670
GÖRME SİSTEMİ	7.899	1.812	9711	1745	265	2010	31	3	34	1976	12.572
HEMATOPOETİK SİSTEM	1.176	299	1475	221	59	280	3	-	3	277	1783
İÇ HASTALIKLARI GRUBUNDAKİ ENGELLİLER	3.169	761	3.930	583	128	711	7	-	7	704	4.460
KADIN HASTALIKLARI VE DOĞUM	3	42	45	1	8	9	-	-	-	9	43
KARDİYOYASKÜLER SİSTEM	3.615	617	4.232	642	79	721	10	1	11	710	4.872
KAS İSKELET SİSTEMİ MUSCULAR	11.617	2.968	14.585	2216	423	2639	36	6	42	2597	18.385
KULAK BURUN BOĞAZ SİSTEMİ	6.744	2.426	9170	1412	420	1832	14	5	19	1813	10365
ONKOLOJİK HASTALIKLAR	451	298	749	84	47	131	1	1	2	129	776
RUH HASTALIKLARI GRUBUNDAKİ ENGELLİLER	2.850	486	3.336	587	78	665	3	-	3	662	4.686
SİNDİRİM SİSTEMİ	785	215	1000	138	38	176	2	-	2	174	1226
SİNİR SİSTEMİ	5.889	1.310	7199	1116	172	1288	21	3	24	1264	9361

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017#

Başvuran 79.321 engellinin ağırlıklı kısmının erkek olduğu, bunların arasında kas iskelet sistemi, zihinsel ruhsal, görme sistemi engellilerinin en fazla sayıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu engel gruplarına paralel özel ve kamu sektöründe işe yerleştirme ile kayıtlı işgücü ağırlığının olduğu görülmektedir. Engele yol açan rahatsızlıklara göre engellilerin yapabilecekleri, arz edilen emeğin niteliğini ortaya koyan bu tablo ile kayıtlı ve başvurulara göre yeterli düzeyde işe yerleştirmelerin yapılamadığı sonucu ortaya konulmuştur.

Tablo 11 :

Sektörel (Kamu Ve Özel) Engelli Başvuru Ve İşe Yerleştirilenlerin Yıllara Bağlı Dağılımı

YILLAR	BAŞVURU	KAMU	ÖZEL	TOPLAM
2016	79.321	236	14.795	15.031
2015	65.255	258	20.197	20.455
2014	77.632	232	26,118	26.350
2013	76,235	287	34.189	34.476
2012	83.955	398	35.133	35.531
2011	35.151	455	37.894	38.349
2010	36.144	295	31.962	32.257
2009	40.519	545	25.860	26.405
2008	48.480	427	21.540	21.967
2007	36,397	573	17.291	17.864
2006	28,236	1202	22.579	23.781
2005	25.859	1728	21.589	23.317
2004	38.955	1320	15.855	17.175
2003	49.218	464	12.017	12.481
2002	23.117	657	10.226	10.883

Kaynak: <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx>

2002 yılında İŞKUR' a başvuran 23.117 engellinin 10.883'ü işe yerleştirebilirken, bu sayı 2016 yılında 79.321 başvurudan 15.031 engelliye çıkmıştır. İşe başvuran engelli sayısı artarken istihdam edilmenin aynı ölçülere ulaşamadığı anlaşılmaktadır. 2012 yılında başvuran ve istihdam edilen engelli sayıları en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Tablo 12 :

Engellilerin Çalışma Durumu Ve Engel Grubuna Bağlı Dağılımı, 2010 [15 Ve Daha Yukarı Yaştakiler]

	Toplam	Görme Engelli	İşitme Engelli	Dil Ve Konuşma Engelli	Ortopedik Engelli	Zihinsel Engelli	Ruhsal Ve Duygusal Engelli	Süreğen Hastalık	Çoklu Engellilik
ÇALIŞANLAR	14,3	24,8	26,8	18,0	25,5	5,8	7,6	13,6	11,4
ÜCRETLİ, MAAŞLI, YEVMİYELİ	77,4	80,1	79,8	76,7	82,3	67,7	66,5	75,6	77,1
İŞVEREN, KENDİ HESABINA	15,0	14,0	10,4	15,8	10,3	13,4	17,7	20,2	15,4
ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ	7,6	6,0	9,8	7,6	7,3	18,9	15,8	4,2	7,4
ÇALIŞMAYANLAR	85,7	75,2	73,2	82,1	74,5	94,2	92,4	86,4	88,6
İŞ ARAYAN	6,3	14,4	13,5	13,8	11,5	2,6	8,1	5,3	4,1
DİĞER	93,7	85,6	86,5	86,2	88,5	97,4	91,9	94,7	95,9
ÇALIŞMAMA VEYA İŞ ARAMAMA NEDENİ									
ÇALIŞMAYACAK DURUMDA AĞIR ÖZÜRLÜ	51,4	37,2	23,8	29,2	41,6	67,9	51,8	49,8	51,9
EMEKLİ ÖĞRENCİ, EV İŞLERİ İLE MEŞGUL YAŞLI	29,2	31,0	38,7	37,0	31,2	10,8	13,0	39,2	35,3
ENGELİ NEDENİYLE İŞ VERİLMEMEYECİĞİNİ DÜŞÜNÜYOR	16,6	19,0	19,8	19,7	17,6	21,6	22,9	12,3	13,5
AİLESİ ÇALIŞMASINA İZİN VERMİYOR	3,3	2,2	3,7	1,8	2,5	5,3	3,4	3,0	2,4
DİĞER	10,7	12,7	17,8	11,6	14,4	9,7	20,4	8,4	9,0

Kaynak: TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010

Engellilerin ancak %14,3'ünün çalıştığı işgücü piyasasında, çalışanların en çok %26,8 işitme, %24,8'i görme engeline sahipken, çalışanların %77,4 ağırlığında ücretli, maaşlı, yevmiseli olduğu, %15 ise işveren, kendi hesabına çalışmaktadır. Çalışmayan %85,7 engellinin ancak %6,3'ü iş ararken, %93,7 engelli iş aramadığı belirtilmiştir. İş aramama nedenleri içinde ise en çok çalışmayacak durumda ağır özürlü olanların %51,4 olduğu görülmüştür.

1.2.1.3. Engellilere Mesleki Beceriler Kazandırılmasında Rol Oynayan Kurum ve Kuruluşlar

Günümüzde engellilere hizmet veren birçok dernek İŞKUR'dan aldığı destekler sonucunda engellilere yönelik mesleki eğitim kursları açmaktadır. Bu çalışmanın eğitim aşlığında engelli dernekleri aracılığı ile düzenlenen mesleki eğitim kursları daha ayrıntılı bir şekilde verilecektir (Demir, 2016). Bazı büyükşehir ve ilçe belediyelerinin halk eğitim merkezleri ve kültür merkezlerinde engelliler için mesleki eğitim kursları düzenlenmektedir.

Avrupa Birliği Bakanlığı içinde bulunan Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'na yönetilen Leonardo Da Vinci Programı işgücü piyasasında engelli olan bireyler dâhil en fazla dezavantajlı durumda bulunanların eğitim almalarını basitleştirecek istihdam sağlayarak sosyal ve ekonomik hayata uyum sağlanması amaçlanmıştır (Türkiye'de Engelli İstihdamı: Mevcut Durum, Eğilimler ve Çözüm Önerileri Raporu).

1.2.1.4. Engellilerin İstihdam Yöntemleri

Aşağıda belirtilen engelli yöntemlerini ayrıntılı olarak tezimizde inceleyeceğiz.

- Kota Sistemi
- Korumalı İşyerleri
- Sadece Engellilerin Çalıştırıldığı Seçilmiş İşlerde İstihdam
- Kişisel Çalışma Yöntemi
- Evde Çalışma
- Kooperatif Çalışma Yöntemi

1.2.1.4.1. Kota Yöntemi

Bu yöntem engellilerin çalıştırılmaları için pozitif ayrımcılık yapılmaktadır. Bu yöntem ilk defa I. Dünya savaşında engellilerin yaşadıkları mağduriyeti azaltmak için Almanya'da 1919 yılında uygulaması yapılmıştır (Genç, Çat, 2013). Kota sistemi 1. Dünya Savaşından sonra önce tüm Avrupa ülkeleri olan Avusturya (1920), İtalya (1921), Polonya (1921) ve Fransa'da (1923) sonraları ise Türkiye'de de uygulanmıştır (Uşan, 1999). Kayıtlı ekonomi ve denetimlerin sıklığı ile kota sisteminin uygulanması arasında doğru bir ilişki vardır. Ülkemizde engellilerin eğitim ve vasıf seviyelerinin istenilen

düzeşin altında görölmesi, ekonomik ve sosyolojik ulaşılabilirlik şartlarının yeterli olmaması, iş sahiplerinin ve engelsiz işçilerin sahip olduğı bakış açısı gibi bir çok neden engellilerin istihdamının az olmasına sebep oluşturmaktadır (Çavuş, Tekin., 2015).

Tablo 13 :

Engelli Çalıştırma Yükümlüsü İşverenlerin Kota Açığı / Fazlası Engelli Sayısı

YILLAR	ENGELLİ ÇALIŞTIRMAKLA YÜKÜMLÜ KURAMLARDA KOTA AÇIĞI		ENGELLİ KOTASININ ÜZERİNDE ÇALIŞAN ENGELLİ SAYISI	
	ÖZEL	KAMU	ÖZEL	KAMU
2016	387	20.336	3.003	7.783
2015	472	22.037	2.736	7.145
2014	712	23.637	2.717	6.520
2013	700	23.075	2.990	5.820
2012	931	25.250	3.043	5.475
2011	1.164	20.789	3.015	5.270
2010	1.863	18.299	2.748	4.715

Kaynak: <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx>

Diğer taraftan işyeri ölçeğinde kota fazlası çalışan engellilerde bulunmaktadır. Bu sayılar yıllar içinde artmakta, fazla yine ağırlıklı olarak kamuda istihdam olanağını yakalamıştır. Yukarıdaki tabloda görüleceğı üzere bir tarafta kota açığı yaşanmaktayken, diğer tarafta kota fazlası bir istihdam bulunmaktadır. Özel sektörde kota fazlası engelli personel çalıştıran işyerleri için devlet teşvikler uygulamaktadır.

Türkiye’de engelli bireylerin çalıştırılması kapsamında uygulamada olan bu yöntemin temel artıları ve eksileri ise şu şekilde özetlenebilir.

Kota sisteminin pozitif kısımları:

- Bu kota sistemi engelli birey çalıştırılması zorunluluğı sayesinde çalışan personel sayısı 50’yi aşan işyerlerinde engellilerin iş bulabilmelerini sağlamaktadır. Bu oranlar özel sektörde %3, kamu kurum ve kuruluşlarında %4 oranında katkısı bulunmaktadır.

- Kota yöntemi engelli bireylerin iş piyasalarına girmelerinin en kolay yöntemi olmuştur.
- Engelli bireyler İş-Kur'a müracaat etmektedirler. Bu müracaatla mesleki eğitim kurslarından yararlanmalarına katkı sağlayacaktır.

Kota sisteminin negatif kısımları:

- Güncel kota sistemine uymayanların sadece ceza sistemi ile cezalandırılması, işverenin olumsuz tutumlar geliştirmelerine sebep olmuştur (Meşhur, 2004).
- Kota yöntemi iş piyasalarında iş arayan diğer sağlıklı bireylerin engelli işçileri yanlış anlamalarına ve dışlamalarına sebep verebilmektedir. Özellikle işsiz sayısının fazla olduğu ülkelerde, engelli işçilere karşı önyargılı olmalarına sebep yaratabilmektedir. Bu ön yargılarda engelli bireylerin dışlanmasına sebep olmaktadır.
- Kota kapsamında çalışanı bulunan istihdam alanlarının belirli bir kapasitesi olması gerekmektedir (en az 50 işçi). Burada eğer engelli istihdam etmek istemeyen şirketler var ise personel sayısını 49 kişide tutup benzer imle ikinci bir iş yeri açtıkları yapılan mülakatlar ile görülmüştür. Bu durum az işçi çalıştıran işyerlerinin engelli istihdamının tamamen dışında kalmasına neden olmuştur. Küçük iş yerlerinin de engelli bireyleri istihdamını teşvik etmek amacıyla devlet işverenlere çeşitli yardımlar yapmaktadır.
- Kota sistemi 50 işçi çalıştıran yerlerde zorunlu olduğu için sadece sanayinin geliştiği bölgelerde oluşurken küçük illerde engelli istihdamı bulunmamaktadır. Bu nedenden dolayı büyük illerde engelliler işçi çalıştırılırken, sanayinin olmadığı nüfusu az şehirlerde engelli istihdamı yeterli sayıya erişememiştir.

1.2.1.4.2. Korumalı İşyerleri

Koruma himaye eşanlamlı sözcüklerdir. Ayrıca gözetme, koruyuculuk, esirgeme, gözetim; ayırma, elinden tutma anlamları da bulundurmaktadır (TDK). Korumalı istihdam; kişisel engelleri sebebiyle hayatlarını normal çalışma koşullarında kazanamayacak bireyler için özel kanunlar ile gerekli düzenlemeler yapıp kurulan iş alanlarında ki istihdam türü olarak ortaya çıkmaktadır (Uşan, 2003).

Ülkemizdeki uygulamadan sadece zihinsel ve ruhsal engelliler faydalanmaktadır. 5378 sayılı Engelliler Kanun'un 1. maddesinde ve Korumalı işyerleri Yönetmelik'in 3.

maddesinin 1/c bendinde korumalı işyeri, standart çalışma piyasasına kazandırılmalarında zorluklar çekilen engelliler için meslekî rehabilitasyon ve istihdam oluşturulması için devletin kurumları önderliğinde teknik ve malî bakımdan desteklendiği ve çalışma ortamının özel olarak düzenlendiği işyeri olarak ifade edilmektedir.

Korumalı İşyerleri Yönetmeliği'nin 14. maddesine göre korumalı işyerinde çalışacaklar aşağıda sıralanmıştır.

- a) Minimum % 40 oranında zihinsel veya ruhsal engelli bulunması gerekmektedir
- b) Türkiye İş Kurumu'na kayıtlı bulunması
- c) En az 15 yaşını doldurmuş olması

Ülkemizde korumalı iş yerleri ile ilgili ilk yapılan düzenleme 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (25262 sayılı resmi gazete) ile uygulanmaya başlanmıştır. Adı geçen Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin (i) bendinde, korumalı işyerlerine devletin mali ve teknik destekler vereceği görülmüştür. 2006 yılında Korumalı iş yerleri Hakkında Yönetmelik (26168 sayılı resmi gazete) ile korumalı işyerlerinin açılma şekilleri düzenlenmiştir. 2013 yılında ise Korumalı iş yerleri Hakkında Yönetmelik (28833 sayılı resmi gazete) ile 2006 yılındaki Yönetmelikte bazı değişikliklere yer verilmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 89. maddesine korumalı işyerlerinde ödenecek ücretlerin hepsinin azaltılabileceği esasında bir bentin 19.02.2014 tarihinde ilave edildiği görülmüştür. Aynı tarihte Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin birinci fıkrasına (h) bendi eklenerek korumalı iş yerlerinde yapılacak ücret ödemlerinin hepsinin indirilebileceği hükmü verilmiştir. Ayrıca 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 44. maddesinin ikinci fıkrasına korumalı işyerleri de kapsama alınarak bu işyerleri Çevre Temizlik Vergisinin alınmasından da vazgeçilmiştir.

Türkiye'de korumalı işyeri statüsünün alınması için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne başvuruda bulunulur ve başvurular komisyon tarafından bir değerlendirmeye tabi tutulur. Değerlendirmeye bağlı olarak şartları sağlayan ve uygun bulunan işyerlerine valilik tarafından verilen "Korumalı İş Yeri Statüsü Belgesi" almaya hak kazanır.

Finansal destek sağlanmasına karar verilen projelere aşağıda belirtilen yardımların yapılacakları korumalı iş yerleri destek projesi başvuru rehberi detaylı olarak aşağıda açıklanmaktadır.

- Yeni kurulacak işyerinin kuruluş sermayesi desteği mevcut sermayenin %60'ını aşmayacak şekilde kuruluş tarihi itibarı ile 1 yıl içinde hibe olmak koşuluyla verilebilecektir.
- Hibe miktarı en fazla 150.000 TL olarak belirlenmiştir.
- Verilecek bu hibe ancak kurulacak olan iş yeri için esas olan makine, donanım, demirbaş ve bunlara ait olan sarf malzemelerin giderleri için kullanılmalıdır.
- Kuruluş sermayesi için gerekecek olan finansal desteğin %40'lık bölümünün proje sahibi tarafından nakit olarak projeye tahsisinin yapılması gerekmektedir.
- Engelli çalışan bireylerin maaş desteği ise brüt asgari ücret üzerinde sadece ilk kurulum yılında desteklenir.
- Farklı mevzuatlarda engelli çalışanlara ait destek verilmesi durumunda çifte destek olamaması için bu destek tutarları ücret desteğine dâhil edilemeyecektir.
- Bu işyerlerinin işletme giderlerinin desteklenmesi gereğince kurulan işyerinin su, elektrik, ısınma, iletişim gibi işletme giderlerinin %60'lık bölümü destek kapsamına alınmıştır.
- Proje kapsamında kurulacak ve desteklerden faydalanan bu işyerleri, 5 yıl boyunca belirlenen komisyon tarafından denetlenecektir. Bu 5 yıllık süreç içinde kuruluş aşamasında alınan makine ve donanımların satışı veya devredilmesi yasaklanmıştır. Kurulacak olan korumalı iş yeri statüsündeki işyerleri kuruluş tarihinden başlayarak herhangi bir nedenden dolayı (olağan üstü durumlar hariç) kapanması veya engelli çalışan sayısının belirlenen sayının altına düşmesi durumunda 1 ay içinde belirlenen sayıya ulaşamaması durumunda kuruluş aşamasında hibe olarak verilen kuruluş sermayesi desteği yasal faizi ile birlikte geri ödenecek, engelli çalışanların giderlerinin azaltılması için sağlanan desteğinde %30'luk kısmı geri ödenecektir.

Projenin kabulünden sonra hiçbir sebep kabul edilmeyip ek maliyet istekleri reddedilecektir. Destek kapsamının dışındaki maliyetler aşağıda belirtilmiştir,

- Bu işyerlerinde çalışacak personelin iş gezisi veya günlük harcamaları
- Firma bünyesinde kullanılacak olan motorlu araçların masrafları
- Üretimde kullanılmak üzere alınan hammadde ve yarı mamul maddelerin maliyetleri

Tablo 14 :

Kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından başvuru yapan ve istihdam edilen işçilerin yıllara göre dağılımı

YILLAR	BAŞVURU	İŞE YERLEŞTİRME		
		KAMU	ÖZEL	TOPLAM
2016 (Mayıs)	32.747	102	7.291	7393
2015	65.255	258	20.197	20.455
2014	77.632	232	26.118	26.350
2013	76.235	287	34.189	34.476
2012	83.955	398	35.133	35.531
2011	35.151	455	37.894	38.349
2010	36.144	295	31.962	32.257
2009	40.519	545	25.860	26.405
2008	48.480	427	21.540	21.967
2007	36.397	573	17.291	17.864
2006	28.236	1202	22.579	23.781
2005	25.859	1728	21.589	23.317
2004	38.955	1320	15.855	17.175
2003	49.218	464	12.017	12.481
2002	23.117	657	10.226	10.883

Kaynak: <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx>

Tablo 13’de görüleceği gibi engelli birey istihdamında özel sektörün kamu kurumlarının önüne geçmiştir. Buradaki amaç, engellilere mesleki iyileştirmesini sağlamak ve istihdam oluşturmaktır.

Korumalı işyerleri uygulamasının amacı ise işgücüne katılması zor olan engellilerin (- zihinsel engelliler, -ağır dereceli engelliler) istihdamını amaçlanmaktadır. Diğer amaç ise, bu engelli gruplarının bir adım öne geçmesini sağlayarak, normal iş piyasalarında yer edinmelerini sağlamaktır. Korumalı işyerlerinin amaçlarının değerlendirdiğimizde temel amacın istihdamı zor olan engelli bireylerin iş gücü piyasasına katılımı ve kayıp iş gücünün kurtarılmasıdır (Öz, Serdar, 2012).

Korumalı iş yerlerinin en büyük dezavantajı ise çalışan personelinin tamamına yakınının engelli bireylerden oluştuğu görülmektedir. Burada engelli bireylerimiz kendilerini toplumdan soyutlanmış hissedebilir ve sağlıklı bireylerle ile çalışacağı bir işe adaptasyon sorunu yaşayabilirler. En büyük avantajı ise diğer çalışma arkadaşları tarafından dışlanma korkusunun olmamasıdır.

Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik, Madde 4'e göre en az 8 engelli personelin çalıştığı işyerinin işvereni, korumalı işyeri olabilmek için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne başvurmak zorundadır. Korumalı işyerlerinde çalışan engelli bireylerin toplam personelin oranı % 75'ten az olamaz ibaresi ile engellilere özel iş imkânı sağlamıştır.

1.2.1.4.3. Evde Çalışma Biçimi, Bireysel Çalışma, Girişimcilik

Engellilerin kendilerine yetebilmesi için ASPB ile KOSGEB birlikte "Girişimci Engel Tanımaz" konulu bir çalışma ile daha geniş engelli kitlelerine ekonomik sosyal yönden bağımsızlıklarını kazanmaları amacı ile çalışmalar yürütülmüştür.

İŞKUR kapsamında " *Engellilere Yönelik Kendi İşini Kurma Hibe Desteği Projesi* " uygulamaya başlatılmış, bu kapsamda 2015 yılında alınan 441 adet proje başvurusu sonucunda 286 adet projeye yaklaşık 10,296 milyon TL destek verilerek bu amaca ulaşmak için önemli bir adım atılmıştır.

Kamu desteklerinin başında vergi muafiyetleri yer alsa da engelli bireylerimizin iş yeri açmaları için kamu bankaları tarafından faizsiz veya düşük faizli krediler verilmektedir. Bunların yanı sıra işyeri tahsisi, demirbaş ve makine tedariki ile hammadde tedariki sağlanacaktır. Meslek odaları tarafından da ücretsiz mesleki danışmanlık hizmet verilecektir (Altan, 2008). Maalesef engelli vatandaşlarımızın çoğunun bu imkânları kullanmak yerine kendilerinin veya ailelerinin imkanlarını kullandığı görülmektedir.(Meşhur, 2004). Bunun sebebi ise yoğun ağır prosedürler ile hibe alımlarının nasıl olacağının pek bilinmemesidir. Teknolojik gelişmeler sayesinde engelli bireylerimiz e-ticaret ile ticaret hayatına giriş yapmış ve iş yeri açmaya başlamışlardır.

Engelli bireylerin verimli girişimciler olarak toplumun birer parçası olmaları, ailenin diğer bireylerinin de daha bağımsız olmaları için ekonomik refah düzeylerinin yükselmesini sağlayabilecek ve sadece engelli bireylerin değil onların bakımından yükümlü olan tüm aile fertlerinin sosyal ve ekonomik refaha kavuşması sağlanacaktır.

Bir ülkenin ekonomik kalkınmasını hızlandırmak için girişimcilik potansiyeline sahip insanların keşfedilmesi büyük önem arz etmektedir (Karıman, 2017). Atıl kalan her kaynağın işgücü piyasasına olumsuz etkisi olacaktır. Kullanılmayan her iş gücündeki artış yapılan yatırımların etkisini azaltacaktır. Ancak ister engeli olsun ister olmasın herkes işletme sahibi olmak için biçilmiş kaftan değildir.

Türkiye’de hibe ve krediler konusunda temel eksikliğin erişimden çok girişimcilik konusunda bilgi eksikliği olduğunu düşünmekteyiz. Bilgileri açık hale getirmek, geniş grupların erişebilmelerini sağlamak gereklidir. Girişimcilik, girişimci yardım ve destek programları hakkında eğitim ve bilgi konularında önemli çalışmaların yapılması bir zorunluluk olarak gözükmektedir. Düzenli desteğin sağladığı yaşam şartlarını ve gelirin sağladığı güvenliği kaybetmekten korkmaktadırlar. Yaşam standartlarında değişikliğe gitme konusunda endişeler hisseden engelli bireyler girişimcilik sonucunda elde edecekleri gelirin başlangıçta düşük olabileceğini ve serbest çalışmanın riskli olabileceği algısına sahip olabilirler (Eliöz ve ark., 2017). Sosyal yardımların bazı engelli bireyler üzerinde iş bulma arzusunu azalttığı ve kendilerini sosyal hayattan dışlayarak bedavacılık anlayışının oluşmasına neden olması sosyal yardımların olumsuz yönleri olarak görülmektedir (Demir, Eliöz, 2016). Yaşam tarzının oluşturduğu başarabilmeye inanma yoksunluğu ile pozitif ayrımcılığın nimetlerinden vazgeçmek istememeleri olabilir. Ayrıca bireylerin bilgiyi yanlış ve eksik edinmesi desteklerin bir tuzağa dönüşmesine neden olabilir.

Destek tuzağı ve hibe-kredilerin kaynakları hakkında erişilebilir bilgi eksikliği ise aktif olmaya istekli engelli girişimciler, düzenli desteğin sağladığı gelirin vermiş olduğu güvenceyi kaybetmekten korkmaktadırlar. Hibe ve kredilerin kaynakları hakkında erişilebilirlik ve bu konulardaki bilgi eksikliği engelli bireylerin önündeki en önemli engeldir. Bu tür kaynaklar ve programların tümü internet üzerinden ulaşılabilir olmasına rağmen bunların fiziki işlemlerinin tamamlanması ve bu konularda teknik destek verecek bir yapı oluşturulmalıdır. Türkiye’de engellilere yönelik girişimcilik eğitimi, destek ve danışmanlık hizmetleri veren ve bu hizmetleri engellilerin ayağına götürecek bir yapı mevcut değildir.

Güven eksikliği/sınırlı istek-motivasyon devlet destekleri ve ailelerin korumaları altında yaşayan engelli bireyler girişimcilik potansiyelleri olsa bile sürdürülebilir gelir kaynağı

olarak bir iş fırsatını değerlendirme hususunda yeterli motivasyona sahip değildirler. Buna özgüven eksikliği ile dışlanmanın sebep olduğu görülmektedir.

Hibe ve kredilerin kaynakları hakkında erişilebilirlik ve bu konulardaki bilgi eksikliği engelli bireylerin önündeki en önemli bariyerlerden bir tanesidir. Bu tür kaynaklar ve programların tümü internet üzerinden ulaşılabilir olmasına rağmen bunların fiziki işlemlerinin tamamlanması ve bu konularda teknik destek verecek bir yapı oluşturulmalıdır. Türkiye’de engellilere yönelik girişimcilik eğitimi, destek ve danışmanlık hizmetleri veren ve bu hizmetleri engellilerin ayağına götürecek bir yapı mevcut değildir.

Girişimci faaliyet gösteren bireylere devlet destekleri arttırılarak teşvik edici faktörler olarak kullanılmalıdır. Politika yapıcıların engelli girişimcilerin kendilerini güvende hissetmeleri için; gelirleri belli bir orana çıkana kadar ekonomik destekleri kesmemek, uzun vade kredi, faizsiz kredi, hibe ve hatta yanında çalıştırdığı insan sayısına göre artan destek gibi seçenekler sunulursa eğer bireyler risk alma yoluna giderler. İş desteklerini gerçekleştirmek için mali destek kredi sağlayıcılara hibe, kredi, sübvansiyonlu kredi veya kredi garantileri, vergi kredileri ve işletme kayıt ücretlerinden muafiyet şeklinde olabilir. Başarısızlığın, ekonomik desteklerin kesilmesi gibi cezaya dönüşmeyeceği ve başarılı oldukça gelirlerinin de artış göstereceği ve devlet desteklerinin artacağını bilmeleri bu bireylere motivasyon sağlayacak ve özgüvenleri artacaktır.

Engelliler için bir plan yapmalı ve küçük yaşlardan itibaren eğitimlere başlamalıdır. Bu eğitimler psikolojik gelişimi destekleyici, uygulama temelli ve içerisinde danışmanlık hizmetlerini de içermelidir. Bu tür tedbirlere ek olarak var olan potansiyellerini ortaya çıkaracak girişimcilik eğitimleri verilmesinin gerektiğini düşünülmektedir. Bir engelli danışman uzmanı kadrosu açılmalı ve engelli bireyler ile öze ilgilenmelidir.

Devlet destekli ve kontrollü ürünlere toplumun güvenini arttırıcı reklam ve tanıtım çalışmaları yapılmalıdır. Satış ve pazarlama destekleri yapılmalıdır. Bir işletmeyi başlatmak ve işletmek konusunda belirli ve istikrarlı girişimcilerin denetimlediği özel ve genel engelleri göz önünde bulundurmalıdır. Bu nedenle, danışmanlar çeşitlilik konularında talimat almış olmalı ve engelli kişileri kalıplara sokmaktan kaçınmalıdır. Muhatapların güvenini inşa etmek danışmanların verebileceği en iyi destek olabilir. . Bu

sayede engelli bireylerin özgüvenleri artarak engellilerin bedavacılık felsefesinden uzaklaşması kendilerini daha cesur hissetmeleri sağlanacaktır.

Politik ve iş destekleri her girişimci için önemlidir. Politika yapıcılarının girişimciliğin önündeki engelleri nasıl giderebileceklerini anlamak için insanların engellilerin pozitif ayrıcalıklı bireyler oldukları kabul etmelidirler. Engelli bireylerin staj veya istihdamına destek veren firmalar için vergi düzenlemeleri sağlamalı ve engel türüne göre imkânlar sunulmalıdır. Bu şekilde özel sektörde kurumsal farkındalıklar sağlanarak engelli bireylerin iş gücü piyasasına katılmaları sağlanmalıdır.

Engelli girişimciler için örnek olacak çalışmalar yapılmalıdır. Politikacılar ve araştırmacılar dünyada engelli başarılı girişimciler hakkında çalışmalar yapmalıdırlar. Böylelikle diğer engellilere özgüven kazandırma ve örnek alacakları insanları tanımaları sağlanacaktır. Engelli bireylerin dünyada hangi sektörlerde çalıştıkları ve hangi alanlarda başarılı oldukları araştırılmalıdır. Bu araştırmalar ışığında engelli girişimcilerin Türkiye’de hangi alanlarda başarılı olabilecekleri, nelere ihtiyaçları olabileceği, engelli girişimcilere devlet desteğinin ne şartlarda verilmesi gerektiği gibi konularda teşvik edici destekler de bulunmalıdır. Engelli bireyler için el kitapları bastırılmalı, reklamlar verilmeli ve danışmanlar eğitilmelidir.

Engelli bireylerin danışmanlık hizmetleri alarak iyi bir eğitim ve kariyer planlaması yapması gerekmektedir. Böylelikle aktif olarak iş gücüne katılarak sosyal ve ekonomik hayata uyum sağladı görülecektir. Bunun yanı sıra kendisine, ailesine ve ülkesine katkı sağlayan birey olacaktır.

1.2.1.4.4. Sadece Engellilerin Çalıştığı Meslekler

Çeşitli engelli topluluklarının farklılıkları değerlendirildiğinde, sekreterlik, santral memurluğu vb. bazı mesleklerin tamamen veya belli bir oranda engelli bireylere kontenjan ayrılması ile engelli istihdamı amaçlanmıştır (Altan, 2004). Uygulamaya örnek olarak ise İtalya’daki santral memurlarının çoğunun görme engelli bireylerin oluşturması gösterilebilir.

Yöntemin sağlıklı yürümesi için mesleklerin iyi analiz edilerek seçilmesi ve kanunlar ile korunarak tanımlanması gerekmektedir. Öncelikle bunu yapacak uzmanlar eğitilmeli sonrasında bu uzmanlara belli bir sayıda engelli birey teslim edilerek hem yaşam hem de kariyer koçluğu yaptırılmalıdır.

1.2.1.5. Engellilerin İstihdam Edilmesini Önleyen Nedenler

Toplumda engellilerin iş yapamayacağı, kendilerine verilen sorumluluk ve görevleri yerine getirilmeyeceği gibi ön yargılar oluşmaktadır. Yapılan araştırmalara göre engelliler kendilerine verilen işleri normal vatandaşlara göre daha özenli yerine getirdiği ve daha çok sorumluluk sahibi olarak davrandıkları gözlemlenmiştir.

Toplumun engellilere bakış açısı ve tüketici ayrımcılığı, engelli bireylerin sahip oldukları işletmeler tarafından üretilen mal ve hizmetlere olan talebin az olması büyük bir sorundur. Bunun nedeni engelli bireylerin engellerinden dolayı verimli olacakları düşünülmendiğinden, özellikle küçük işletmelerde, onların ürettiklerine de sadece sosyal destek olmak anlayışı ile yaklaşılmaktadır. Girişimci faaliyet gösteren engelli bireyler ürünlerini pazarlama ve iş faaliyetlerinin devamını sağlamakta diğer bireylere göre daha fazla zorluklar yaşamaktadırlar. Buradaki temel sorun devletin engelli bireyleri koruyacak kooperatif sistemine benzeyen bir yapı oluşturmaması olarak gözükmektedir.

Politik ve hassas iş desteklerinin bulunmaması, danışmanlar engelli bireyler için bir kariyer seçeneği olarak kendi hesaplarına çalışmayı önermekte sıklıkla isteksizdirler ve bazen de bilinçli bir şekilde onların cesaretlerini kırarlar.

Engelli istihdamını engelleyen sebepleri açıklayan birçok araştırma vardır. İstanbul aydın üniversitesinin Engelli Olan Bireylerin İstihdamı, Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonunda Uygulamalar Raporu 2012 isimli çalışmasında Engellilerin istihdamının önünde aşağıdaki engeller yer almaktadır:

- Kötü sağlık durumu ya da çalışma hayatına katılmayı engelleyen veya üretkenlik düzeyini azaltan düşük işlevsellik
- Yetersiz eğitim, beceriler ya da mesleki deneyim
- İşte emniyetli ulaşımın olmayışı
- İşte ya da evde işe hazırlık için gerekli özel takviyelerin olmayışı
- Kamu veya şahsi nakit ve gelir veya mülk artışı gibi aynı çıkarların kaybı
- Erişilemez iş yerleri ve esnek olmayan istihdam durumları
- Pahalıya mal olan uyum düzenlemeleri

- Ayrımcılık korkusu ve işverenlerin engellilik hakkında yanlış kanı ve yorumları
- Bireysel yetenekler ve üretkenlik hakkında bilgi eksikliği
- İstihdam ile sunulan yetersiz ücretler ve çıkarlar
- Destekleyici malzeme ve yardım hizmetlerinin eksikliği,
- Aşırı korumacı aileler.
- Yetersiz iş arama, mülakat yetenekleri ya da bilgi eksikliği.

Şeklinde sıralandığı görülmektedir.

1.2.1.6. Ülkemizdeki Engelli Bireylerin Çalışma Hayatında Karşılaştığı Sorunlar

Engelli bireylerimizin iş hayatında problem yaşamalarının başında eğitim yetersizliği gelmektedir. Engelli vatandaşlarımız eğitim araç ve gereçlerine yeterince ulaşamaması ile ulaşım engelleri gibi fiziki engellerin oluşması ve donanım eksikliklerinin olması engelli bireylerimizin öncelikle eğitimini dolaylı olarak da iş hayatını olumsuz etkilemiştir. Donanım eksikliklerine ise görme engelli bireylerin okuması için gerekli araç ve gereçler olarak tanımlaya biliriz. Bu olumsuzluklar da iş gücüne katılımı azaltmaktadır (Meşur, 2006).

Engellilerin mesleki eğitim olanaklarından yeteri kadar yararlanamadığı İŞKUR tarafından görülmüş olup, Kurum tarafından bu sorunun çözülmesi için gerekli çalışmalara başlanılmıştır. Bu çalışmalardaki amaç, daha geniş engelli kitlesine ulaşarak gerekli mesleki eğitimi vermektir. İşverenler engellilik oranları düşük olan engellileri (%40-50 arası) tercih ettiklerinden;

Bu kurslara katılan kişilerin engelli olduğu ve eğitim durumlarının çok düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu şartları taşıyan bireyler açısından % 22 istihdam oranının düşük olmadığı anlaşılmaktadır.

Eğitim ve istihdam alanlarında yaşanan sorunlar, yaşamın diğer alanlarını da etkilemekte ve engellerin toplumsal yaşama tam katılımının önünde engel olmaktadır. İstihdam ile eğitim arasında organik bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim düzeyindeki yükselme, istihdamı olumlu yönden etkileyerek yoksulluk seviyesini de düşürecektir. Buda engelli bireylerimizi üretken, özverili ve kendilerine güvenleri tam bireyler yapacaklardır. Bu sayede ülkeler gelişmiş toplumlar statüsü kazana bilirler. Engelli bir bireyi eğiterek iş

sahibi yaparsın ve bu bireyi sosyal ekonomik hayata hazırlayarak daha fazla öz güvenli bireyler haline getirmek gerekmektedir.

Özel Politika kapsamındaki projelere teklifte bulunabilecek olanları başta üniversiteler olacak şekilde, kuruluş hedefleri kapsamında olmak şartı ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 5580 sayılı Kanuna tabi özel öğretim kurumları, iktisadi işletmeleri bulunan sivil toplum kuruluşları ile özel istihdam büroları olarak sıralamak mümkündür.

Bu projelerde ulaşım ücreti talep edilmesi durumunda katılımcı başına 10 TL, projede psikolog veya işaret dili tercümanı bulunması halinde kişi başı bürüt 2.250 TL yardım yapılır. Katılımcı engelli alacağı ders başı 35 TL katılımcıya ödenir. Bu ödemelerden dolayı katılımcıya çıkarılan vergi, sigorta vb. her türlü mali yükümlülükler proje sahibi tarafından üstlenilir (4857 sayılı İş Kanunun 30' nucu maddesi). Kanunda bu uygulamanın var olmasına rağmen yapılan görüşmelerde maalesef hem engelli bireyler hem de onlara bu hizmetleri veren kişilerin yani kamu teşviki uygulayıcılarının bu tarz kanunları bilmedikleri görülmektedir.

Tablo 15 :

Engelli Açık Kontenjan Durumları: 2014-2015

2014			2015		
Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
712	23.637	24.349	501	24.498	24.999

Kaynak: İŞKUR veri tabanı

Tablo 16 :

İŞKUR'a Kayıtlı Engelli İşsiz Sayısı

2014			2015		
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
100.361	23.569	123.930	102.031	23.968	125.999

Kaynak: İŞKUR veri tabanı

Tablo 14 ve tablo 15 de görüldüğü üzere 2015 yılında toplam kontenjan fazlası 24,999 kişi iken, iş arayan kişi sayısı 125,999 kişidir. Buradan anlaşılabacağı gibi çeşitli nedenlerden dolayı 101,000 engelli bireyimiz açıkta kalmaktadır.

Ülkemizdeki engelli bireylerin genellikle aynı bölümlerden mezun olması sebebi ile benzer mesleklere yığılmaların olduğu görülmektedir. Bu mesleklerde kontenjanların tamamı dolarken diğer meslekler için açılan kontenjanların boş kaldığı görülmektedir. 2015 Kasım ayında kamudaki engelli boş kontenjanı 22551 kişi iken aynı tarihte istihdam edilen engelli birey sayısı 40656 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu verilere bakıldığında bile istihdam edilen engelli bireylerin yarısı kadar boş kontenjanın olduğu engellilerin mesleki yönlendirmelerinin yanlış veya eksik yapıldığı göz önüne serilmektedir (DPB, 2015).

Genel olarak engelli verileri incelendiğinde İŞKUR tarafından düzenlenen programlar ve kamu sektörünün istihdam ettiği engelliler sayesinde engelli açık kontenjan sayısının her geçen gün azaldığı, istihdam edilen engellilerin bir meslek sahibi olduğu vasıfsız eleman olmadığı görülmektedir (Demir, 2016). Ancak bunlardan önce engelli bireylere boş kontenjanlar açmak gerekmektedir. Engelli vatandaşlarımızın İŞKUR aracılığıyla düzenlenen kurslardan sonra bir meslek sahibi olmaları ve kurslardan sonra % 22 oranında istihdam sağlanması İŞKUR'un planladığı mesleki yönlendirmelerin ve mesleki kursların yardımcı olduğu ancak yeterli olmadığı görülmektedir. Bireylerin doğru yönlendirilmesi ile “ doğru işe doğru engelli “ kavramının uygulanması böylelikle iş gücü piyasasının tam kapasite kullanımı amaçlanmalıdır. Burada engelli uzmanı kadrosu oluşturarak engeli bireyi eğitecek bireylerin eğitilmesi gerekmektedir. Yanlış bir mesleğe yönlendirilmesi durumunda istihdam edilme ihtimali azalacaktır ve kendisine uygun bir meslekte çalışmadığı için işyerinde sıkıntılar yaşayacak ve istihdamı kalıcı olmayacaktır. Bu konudaki destek devletin gençlik merkezleri uzmanlarınca, danışmanlık ve engelli bireylerin ayaklarına giderek işlemler ve sürdürülebilirlik konusunda uygun stratejiler oluşturma konularında yardımcı olunmalıdır. Bu konuda atılması gereken ilk adım bu hizmetleri verecek donanımlı insanların yetiştirilmesi olmalıdır. Bu aşamadan sonra engelli bireylere özel vergi indirimleri, kredi ve destek planlamaları yapılmalıdır. Sadece işletmelerin kurulma aşamasında değil sürdürülebilirliğini sağlamak için de devlet destekli bilgilendirme ve destekler planlanmalıdır. Engelliler Eliöz ve Demir'in çalışmasında yer verdiği engellilere uygun meslekler aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Tablo 17 :

Engelliler İçin İdeal Meslekler Ve Meslekler İçin Gerekli Eğitim Seviyesi

	MESLEK	GEREKLİ EĞİTİM SEVİYESİ
1	Muhasebeci	On lisans. Lisans
2	Finans Uzmanı:	Lisans. Yüksek Lisans
3	Yönetici Danışmanlığa	Lisans. Yüksek Lisans
4	Pazar Araştırma Uzmanı	On lisans. Lisans
5	İlaç Pazarlama	On lisans
6	Doktor Asistanlığı	On lisans
7	Yazılım. Mühendisliği	Lisans
8	Meslek Danışmanlığı Rehberlik	Lisans. Yüksek Lisans
9	Pazarlamacılık	On lisans
10	Öğretmenlik	Lisans
11	Eczacı Teknisyenliği	On lisans
12	Yazarlık	Lise, On lisans. Lisans
13	Bilgisayar Sistem Analistlisi	On lisans. Lisans
14	Grafik Tasarımı	On lisans. Lisans
15	Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlisi	On lisans
16	Hukuki Kariyerler (avukatlık, yardımcıları)	On lisans. Lisans
17	Telekom Ekipman Uzmanlığı	On lisans
18	Yönetim Asistanlığı	Lisans
19	Erişim Kolaylığı Danışmanlığa	On lisans. Lisans
20	Engelli Yaşam Koçu	On lisans. Lisans. Yüksek Lisans
21	Girişimcilik	Li.se. On lisans. Lisans
22	Bilgisayar Destek Uzmanlığı	On lisans. Lisans
23	İstatistik	Lisans
24	Hasta Danışmanlığı	Li.se. On lisans
25	Hastane Yönetimi ve Org. Meslek Elemanlığı	On lisans
26	İK Yöneticiliği	On lisans. Lisans. Yüksek Lisans
27	İK Yönetimi Meslek Elemanlığı	On lisans
28	Tıbbi. Laboratuvar Teknisyenliği	On lisans
29	Çevirmenlik / Tercümanlık	On lisans. Lisans

Kaynak: Demir, Eliöz 2016

1.2.2. Engelli Bireylerde Eğitim

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 12 sinde “ Mecburi ilköğrenim çağında bulundukları halde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan engelli olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır. ” Hükmü gereği engelli vatandaşlarımıza da en az temel eğitim vermek zorunludur.

Mevcut durum değerlendirildiğinde en büyük sorunun eğitimsizlik olduğu görülmektedir. Bununla doğru orantılı olarak meslek seçimi ve işgücü piyasasından olumsuz etkilenmektedir. Buradaki temel sıkıntıyı ise işverenler hatta kamu sektörünün tutumu

oluşturmuştur. Engelli bireylerimiz iyi bir eğitim almış olsalar bile üst düzey konumlarda çalıştırılmamaktadır. Daha çok sorumluluk verilmeyen alt düzey işlerde çalıştırılmaktadır. Bu durumda engelli bireyler üzerinde dışlama etkisi oluşturur. Engelli bireylerin aileleri de okusan bile iyi bir iş bulmayacaksınız gibi yönlendirmelerle engellilerin tembellik ve sosyal yardıma muhtaç hale gelmesine sebep olmuşlardır. Ayrıca engelliler için okumanın zorluğu fiziki şartların yetersizliği seçme ve yerleştirme sınavının uygunsuzluğu ile ulaşım sorunları yüzünden de engelliler eğitimlerini örgün öğrenim yerine açık öğretim fakültesinin ezber dayalı bölümlerini tercih etmektedirler (Demir, Eliöz, 2016). Bu yüzden birey risk almak, yorulmak veya başarısız olma gibi korkularından dolayı kendini kısıtlamakta buda özgüven yetersizliğini artırmaktadır.

TÜİK verileri incelendiğinde lisans mezunu olan engellilerin %4'ünün Erkek, %1,5'inin ise Kadınlar oluşturmaktadır. Ülke nüfusuna oranla ise bu rakamları %12 ile Erkekler, %8,5 ile Kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2015). 2013 – 2014 eğitim öğretim dönemi içerisinde 59162 engelli bireyin eğitim aldığı görülmekte bunların ise %91'ini açık öğretim sisteminde olduğu görülmektedir. Açık öğretim sisteminde kayıtlı öğrencilerin 53700 kişi ile çoğunluğu Anadolu Üniversitesi oluşturmaktadır (YÖK, 2016)

Yine aynı verilere göre %91'in de %53'ünü fiziki engelliler oluştururken, %38'ini ise görme engelliler oluşturmaktadır. (YÖK, 2016) Engelli bireylerimiz açık öğretimde ezberle yönelik bölümlerde yoğunlaşmış buda istihdam edilmelerinde sorunlara sebebiyet vermiştir. Bu konuda engelli bireyleri yönlendirecek bir uzman bulunmamaktadır.

Engelli vatandaşlarımız eğitim alırken yeterli donanımın bulunmaması sebebi ile eğitimlerini yarıda bıraktıkları görülmektedir. Özellikle merkezi sınavlarda soruları kendilerinin okumasına yardımcı cihazlar veya bilgisayar yazılımlarının okuması yerine bir öğretmenin okuması kişilerin anlamadıkları yerleri sıklıkla sormaları okuyan kişilere eziyet olduklarını düşündürmektedir. Bu sebeple sürekli mahcup olmakta ve özür dilemektedirler. Sonunda ise sıkılıp herhangi bir seçeneği işaretlemelerine ve soruyu anlamadan geçmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu gibi durumlar ile karşı karşıya kalmamak için engelli bireylerin gireceği sınavlarda kişi desteği yerine teknolojik desteklerden faydalanmalıyız.

Ailelerin çocuklarını başka bir vilayete eğitim almaları için göndermek istememektedir. Bunun sebebi maddi ve manevi olarak yetersiz kalmalarıdır. Bu nedenle engellilere

yaşadıkları şehirlerdeki üniversitelerde eğitim seviyesini de düşürmeden özel kontenjanlar Engelli Eğitim Merkezi'ne yönlendirilmelidir.

Kanada'da olduğu gibi engelli bireylerimize her eğitim yılı için burslar verilmeli gerekli araç ve gereçler devlet tarafından karşılıksız olarak tedarik edilmelidir. Bizde de benzer uygulamalar kanunda olsa da bireylerin bunları bilmediği açıkça görülmektedir. Bunun sebebi ise kanunların yetersiz kalması örnek verilirse engelli bireylerin kullanacağı araç ve gereçler KDV'den muaf tutulur ibaresine kanunda yer verilmiştir. Ama bu ifade tam açıklayıcı bir ifade olmadığı için bireyler neleri KDV ödmeden alacaklarını bilmemektedirler. Bu eksiklikler ise çıkarılan yönetmelikler ile tamamlanmaya çalışılmıştır. Çalışabilir engellilerin eğitim seviyesi artıkça sosyal yardımları artırarak teşvik sağlanmalıdır. Buradaki teşviki eğitim seviyesine göre artırmalı en yüksek eğitim seviyesine en iyi teşvik uygulanmalıdır (Demir, Eliöz, 2016).

Eğitim kurumlarına engelli öğrenci almanın yanı sıra o eğitim kurumu fiziki ve teknolojik olarak ta engellilerin kullanımına uygun olarak planlamak gerekir. Gerekli yazılımlar ile özel olarak üretilen araç ve gereçler ile engellilerin eğitim almalarını kolaylaştırmak gerekmektedir. Aksi takdirde öğrenci almanın pek bir anlamı olmayacaktır. Bu destekleri engellilerinde içinde bulunduğu bir kurul oluşturularak ihtiyaçlar tespit edilmeli bu bağlamda yapılan projelere destekler verilerek teknolojik gelişmelerin önü açılmalıdır. Sınavlarda bilgisayar temelli çözümlere yer verilmiştir. Örneğin az görme engeli olan bir engelliye büyüteç, ağır görme engelli olanlar için ise sesli komut, bilgisayar ile okuma gibi teknolojik destekler sağlanmalıdır veya özel gözlükler ile yazı sese çevrilmeli ve fiziki engelli bulunan engellilerimiz için gözle işaretleme gibi teknolojik gelişmelerden yararlanılmalıdır (Demir, Eliöz, 2016). ÖSYM sınavları gibi kalabalık sınıflarda yapılan sınavlarda ise bireye soruları okutmaktansa teknolojik gözlükler kullanılmalı kişi gözle işaretleme yapabilmelidir.

Diğer ülkelere bakıldığında gelişmiş ülkelerde bu tarz uygulamaların olduğu görülmektedir.

5378 sayılı Engelliler Hakkındaki Kanunu'nun 15. Maddesinde “ *Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.* ” İbaresine yer verilmiştir.

Sınavlara giren engelli bireylere engel durumuna göre avantajlar verilmekte, örneğin görme engelliler için ek 30 dakika ve diksiyonu düzgün okuyucu personel verilmekte, fiziki engelliler için ise uygun sınav merkezleri hazırlanmaktadır. Ancak bu yetersizdir. Refakatçi yerine dijital teknolojiden yararlanılması gerekmektedir. (ÖZİDA, 2011).

Başarılı olan engelli üniversite öğrencilerine Kredi Yurtlar Kurumu tarafından katkı kredisi, öğrenim kredisi ve yurttan kalma imkânı verilmektedir. Ancak üniversitelerin fiziki yetersizliği ve üniversite kampüslerinin şehrin çok dışına inşa edilmiş olması engelli bireyler için büyük bir bariyerdir ulaşımda yaşanan zorluklar ise eğitimi bire bir etkilemektedir. 20.06.2006 tarihinde Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Birimi kurulmuştur.

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin amacı; engellilerin genel ve mesleki eğitim görme hakkından yararlanmalarını sağlayıcı düzenlemeler yapmaktır. “Engelliler kanunu” engellilerin, bir insanlık hakkı olan eğitim hakkı ve eğitimde haklar konusunda önemli bir kanundur. Madde 13’de şu ifade yer alır. “ *Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla meslekî rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır.* ” ibaresi yer almaktadır. Bu hizmetlerin sağlanacağı yerler ise rehabilitasyon merkezleri, korumalı işyerleri ve yetenek geliştirme merkezleri olarak belirlenmiştir. Engellilerin eğitimi engelliler kanununun 15. maddesinde; “ *engellilerin hiçbir şekilde eğitim alması engellenemez* ” olarak belirtilmiştir.

Milli eğitim bakanlığı bünyesinde açılan Zihinsel Engellilere Yönelik Mesleki Eğitim Merkezleri, İşitme Engelliler Çok Programlı Liseleri, İş Eğitim Merkezleri ve Yetişkin Zihinsel Engelliler İş Eğitim Merkezleri, Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri düzenlemektedir. Günümüzde engellilere hizmet veren birçok dernek İŞKUR’dan aldığı destekler sonucunda engellilere yönelik mesleki eğitim kursları açmaktadır. Bu kurslar ile bireylerin sosyal ve ekonomik hata uyum sağlamaları amaçlanmıştır.

Tüzel kişiler engelli bireylerin işgücü piyasalarına katılmaları için projeler sunabilirler. Burada mesleki eğitim ve rehabilitasyonların sağlanması ile istihdam edilmeleri amaçlanmıştır. Bu projeleri kamu kurum ve kuruluşlarının yanında belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da proje sunabilir. Gerçek kişilerde bulundukları il sınırları için çeşitli projeler sunabilirler.

Söz konusu Mesleki eğitim kurslarına katılım sağlayacak olan kursiyerlerde;

- İŞKUR'a kayıtlı olmak ve herhangi bir işte çalışmamak,
- Kursiyerlerin 15 yaşını tamamlamış olması,
- Herhangi bir kurumdan emekli maaşı almaması,
- İşgücü kaybına uğraması ve nu kaybın % 40'ın altında olmaması durumunda "Engellilere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları" ile belgelenebilmesi,
- İki kurs arasında en az altı ay beklemiş olması,
- Katılım sağlanacak kurs ve eğitimlere katılmama yönünde zorunluluk uygulanmaması,
- Örgün eğitim veren bir kurumdan güncel olarak (özel eğitim ve rehabilitasyon dahil) öğrenci olmaması,
- İŞKUR'un daha önceden açmış olduğu aynı meslekte kurs almamış olmaması,

koşulları aranmaktadır.

Gerekli başvuru şartlarını taşıyan projeler 15 gün içinde il müdürlüğüne değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Başvuru şartlarını taşımayan projeler 5 gün içinde sebebi ile birlikte geri bildirim yapılır ve proje dikkate alınmaz.

Mesleki eğitim kurslarında engellilerin engel durumuna göre günlük kurs saatleri standart olarak belirlenmiş olup zihinsel engelli bireyler için 5 saat, görme veya işitme engelli bireyler için 6 saat ve karma engelli bireyler ile diğer engel grubundaki bireyler için 8 saat üzerinden hesaplanacaktır. Haftada en fazla 6 gün eğitim verilebilecektir. Belirlenen kurslar MEB tarafından belirlenen güncel eğitim programlarına göre eğitim verecektir.

Projelerin öncelikle bulunduğu bölgenin iş gücü ihtiyacına uygun olması gerekmektedir. Burada kişinin engel durumu, engel oranı gibi özel şartlarına göre kişiyi yönlendirecek uzmanların bulunması gerekmektedir. Bunun amacı ise kişinin istihdamını sağlayarak gelir elde edilmesi ve kendilerine yeter bireyler olmalarıdır. Kurslarda yapılan projelerde ulaşım ücreti olması halinde kursa katılacak engelliler için ise kaza sigortası yapılması zorunludur. Bu sigorta İŞKUR tarafından karşılanmaktadır. Ancak yapılan mülakatlarda bu konuyu maalesef ki engellilere eğitim veren bireylerin bile bilmediği görülmektedir.

Tablo 18 :

Kurum Kaynaklı Engelli Kursları Katılımcıların Öğrenim Durumları: 2014-2015

Kurs Türü	2014			2015		
	E	K	T	E	K	T
Engelli Kursu Kurum Kaynaklı	66	30	96	73	33	106
Okur Yazar	-	-	-	5	2	7
İlköğretim	41	18	59	38	16	54
Ortaöğretim (Lise ve Dengi)	23	11	34	29	15	44
Ö-lisans	2	-	2	1	-	1
Lisans	-	1	1	-	-	-

Kaynak: İŞKUR Veri Tabanı

Tablo 17’de görüldüğü üzere 2015 yılında iş kurun eğitimlerine katılan bireyler çoğunlukla ilkokul ve ortaokul mezunu erkeklerdir.

Tablo 19 :

Engellilere Yönelik Komisyon kaynaklı Mesleki Eğitim Kursları: 2007-2015

YIL	KURS SAYISI	KURSIYER SAYISI		
		ERKEK	KADIN	TOPLAM
2007	135	1.231	588	2.086
2008	273	2.166	1.416	3.582
2009	220	1.714	905	2.619
2010	351	2.252	1.386	3.638
2011	434	2.648	1.592	4.240
2012	574	3.753	2.519	6.272
2013	506	3.326	2.147	5.473
2014	177	998	742	1.740
2015	261	1.497	1.209	2.706
TOPLAM	2.931	19.585	12.771	32.356

Kaynak: İŞKUR Veri Tabanı

Tablo 18 incelendiğinde 2012 yılında 574 kurs düzenlendiği ve bu kurslara 6.272 kursiyerin katıldığı ve bu tarihte en yüksek sayıya ulaşıldığı görülmektedir. 2012 yılından sonra engellilere yönelik olarak düzenlenen mesleki eğitim kurslarında bir düşüş

görülmektedir. Kursa katılan engellilerin sayısının düşmesi bir sorun olarak görülse de aslında engellilerin lehine bir durumdur. Geliştirilen kontrol mekanizması sayesinde engelliler çalışamayacakları bir meslekte programa katılamayacaklardır. Burada amaç engellinin engel durumu ve oranına göre çalışacakları mesleği tespit etmek ona göre kurslar açarak engelli bireylerin işe girmeleri ve eğitimlerini sağlamak engelli bireyi cesaretlendirmek gerekmektedir.

2005 yılından bugüne kadar yaklaşık 30 bin engelli komisyon tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarından faydalanmıştır ve bu şekilde düzenlenen kurslar ile her yıl yaklaşık 4 bin engelliye mesleki eğitim kursu verilmiştir.

Tablo 20 :

Engelli Kursları Katılımcıların Öğrenim Durumu: 2014-2015

Kurs Türü	2014 Kursiyer Sayısı			2015 Kursiyer Sayısı		
	E	K	T	E	K	T
Engelli Kursu /Komisyon kaynaklı	998	742	1740	1497	1209	2706
Okur Yazar Olmayan	22	19	41	53	44	97
Okur Yazar	104	65	169	163	110	273
İlköğretim	609	463	1.072	889	737	1.626
Ortaöğretim (Lise ve Dengi)	240	174	414	353	287	640
Önlisans	19	16	35	33	27	60
Lisans	4	5	9	6	4	10
	2014			2015		
Kurs Türü	E	K	T	E	K	T
Engelli Kursu /Kurum Kaynaklı	66	30	96	73	33	106
Okur Yazar				5	2	7
İlköğretim	41	18	59	38	16	54
Ortaöğretim (Lise ve Dengi)	23	11	34	29	15	44
Önlisans	2		2	1		1
Lisans		1	1			

Kaynak: İŞKUR Veri Tabanı

Tablo 19 da görüldüğü üzere İŞKUR'un kurum kaynaklı kurslarına katılım yetersiz kalmaktadır. Genel olarak engelli verileri incelendiğinde İŞKUR tarafından düzenlenen programlar ve kamu sektörünün istihdam ettiği engelliler sayesinde engelli açık kontenjan

sayısının her geçen gün azaldığı, istihdam edilen engellilerin bir meslek sahibi olduğu vasıfsız eleman olmadığı görülmektedir.

Engelli vatandaşlarımızın İŞKUR aracılığıyla düzenlenen kurslardan sonra bir meslek sahibi olmaları ve kurslardan sonra % 22 oranında istihdam sağlanması İŞKUR'un engelli vatandaşlarımıza uyguladığı mesleki eğitim kurslarının etkin olduğunun göstermektedir.

Engellilerin işgücü piyasasına katılımında yaşanan en büyük olumsuzluk eğitim yetersizliğidir. Buda bize eğitim ile istihdamın yakın bir ilişkisini göstermektedir. Eğitim, mesleki eğitim ve rehabilitasyon yönünden yeterince desteklenmeyen engelliler vasıf kazanamamaktadır. Okur-yazar oranının düşük olduğu ve mesleki eğitim yönünden oldukça eksik olduğu engellilere is fırsatı tanınması oldukça zorlaşmıştır. Zira mesleki niteliği uygun olmayan bir işte çalışan engelliden başarılı olmalarını beklemek yanlış olacaktır. Engelli eğitiminde çok çeşitli sorunlar yaşanmakla birlikte en önemli sorun yetersiz nitelikli eğitimci sayısıdır. Uzman öğretmen açığı hemen her okulda bulunmakta, açığın kapatılabilmesi için engel grubuna yönelik uzman üniversite mezunu öğretmene ihtiyaç vardır. Ama eğitim tek başına yeterli olmamaktadır. Eğitimden önce engelli bireyi önce işe yerleştirilmesi gerektiğini savunanlarda vardır. Bu düşünce ile İŞKUR'un "işbaşı eğitim" adını verdiği bu uygulama korumalı işyerlerinde de uygulanmaya başlanılmıştır.

Eğitim insanlığın var olması ile ortaya çıkmakta ve sürekli gelişerek insanlığa katkı sağlamaktadır. Hayat boyu eğitim gereklidir ve tüm insanlar için uygulanmalıdır. Devletin ve özel firmaların eğitime verdikleri önemle engelli bireyler öncelikle kendileri ile barışmakta ve daha öz güvenli bireyler haline gelmeleri sağlanmaktadır. Eğitimin yaşam boyu olması ve tüm insanlığı etkilemesi hem zaman hem de maliyet olarak büyük bir külfettir. Engelli bireylerin eğitimi diğer sağlıklı bireylere nazaran daha maliyetli ve daha çok uzmanlığa ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Engelliler için en etkili eğitim ise örgün eğitimidir ancak okulların fiziki yapısındaki yetersizlik, öğretmen eksikliği ve yeterli araç gerecin bulunmaması engellileri uzaktan eğitime yani "E – EĞİTİM" e yönelmesine sebebiyet verecektir. Uzaktan eğitimin avantajlarını daha fazla insana ulaşması, maliyete en aza indirmesi ve daha hızlı bir eğitim süreci olması olarak sıralıya biliriz (Aruk, 2008). Ama uzaktan eğitimlerde bireyler daha çok ezbere dayalı bölümler seçmek zorunda kalmışlardır. Buda E- Eğitim in dezavantajıdır.

652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 43 üncü maddesine göre; “ Engelliler için sağlık kurulu raporu düzenlemeye yetkili sağlık kurum veya kuruluşlarınca verilen sağlık kurulu raporuyla asgarî % 20 oranında engelli olduğu tespit edilen ... ” olarak belirtilen ve “ Bu engelli bireylerin engel grupları ve dereceleri ile engelinin niteliğine göre eğitim programlarının kapsamı ve eğitim süreleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle yönetmelikle belirlenir. ” İbaresine yer vererek % 20 engelliler ve üzerindeki bireylere avantajlar sağlamıştır.

Tablo 21 :

Özel Eğitim Kurumlarında Örgün Eğitim Alan Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı

ÖĞRETİM YILI	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			
				Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitiminde	Toplam
2015-2016	1.268	11.595	49.206	36.742	202.541	288.489
2014-2015	1.254	10.596	43.796	32.265	183.221	259.282
2013-2014	1.248	9.733	40.505	29.094	173.117	242.716
2012-2013	1.261	10.344	33.877	25.477	161.295	220.649
2011-2012	814	7.607	42.896	20.968	148.753	212.617
2010-2011	753	6.843				
753	6.843	6.843				
6.843	40.189	40.189	40.189	18.576	93.000	151.765
40.189	18.576	18.576				
18.576	93.000	93.000				
93.000	151.765	151.765				
151.765						

Kaynak: <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerikler/64>

Tablo 21’de görüldüğü üzere 2015 – 2016 yılları arasında 1.268 okul ve 11.595 öğretmen ile engelli bireylere eğitim hizmeti verilmektedir. Burada eğitim gören öğrencilerin sayısı ise 288.489’e ulaşmıştır. Verilere göre 1 öğretmene 25 engelli öğrenci düşmektedir buda yetersiz bir sayı olarak görülmektedir.

1.2.3.Engellilerde Sosyal Yardımlar

Toplumdaki dezavantajlı kesimleri sosyal yardımlar sayesinde ile diğer bireyler ile eşitliği sağlamak sosyal devletin temel görevlerinden sayılmaktadır. Sosyal devlet olmanın temel prensibi sosyal adaleti, sosyal güvenliği ve sosyal refahı sağlamaktır. Toplumdaki engelli bireyler gibi dezavantajlı gruplara yapılacak olan maddi ve manevi destekler ile ekonomik ve sosyal yönden güçlendirmeyi de sosyal devletin temel görevi olarak sayarız (TCCB, 2009).

Bu sosyal yardımlar maddi ve manevi olarak yapılmaktadır. Belediyelerin ulaşım hizmetleri ile ilgili yaptığı ücretsiz kartlar evden alma hizmetleri bu yardımlar arasında sayılabilir. Örneğin; engellilere yönelik şehir içi ulaşımında kolaylıklar sağlanmaktadır. Bu hizmetleri belediye otobüs ve metro, deniz ve demir yolları seferleri ücretsizdir. Ağır engelli raporu olanlara ise bir refakatçisi ile birlikte bu ücretsiz ulaşım hakkında faydalanmaktadırlar. Ücretsiz seyahat hakkını kullanabilmek için Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinden “Engelli Kimlik Kartı” almaları yeterlidir.

Yerel yönetimler engellilere yönelik hizmetler sunmaktadır. Bunları yaşam merkezleri, meslek edindirme kursları, temizlik, servis hizmetleri, rehabilitasyon merkezleri, sosyal yardım, bakım hizmetleri ile psikolojik destek sağlamak ve yapılan bilgilendirmeler sayesinde engellilerin yaşamlarını kolaylaştıracak çalışmalar olarak sıralıya biliriz. Bu hizmetlerden yararlanabilmek isteyen engelliler ilgili birimlere kayıt yaptırmaları hizmet alımı için yeterli olacaktır. Tüm hastanelerde engellilere muayene sırasında öncelik hakkı tanınmaktadır.

Eski tarihlerden beri dini inanışlar, örf adetler veya toplumun oluşturduğu öğretiler gereği dezavantajlı kesimlere, engellilere maddi yardımlar sağlanmıştır. Günümüzde bu yardımlar genellikle vakıflar gibi kurumsal yapılar aracılığı ile yürütülmektedir (Küçükali, 2015). Bu yardımları vakıflar, belediyeler, bakanlıklar, gönüllü vatandaşlar yapmaktadır.

Ülkemizde yapılan sosyal yardımlar 2014 yılında 20.393.993.000 TL ile bir rakamda kalmakta bu yardımların GSYİH’de ki payı ise sadece % 1.38 ile ifade etmesi ne yazık ki engellilere yapılan yardımların yetersiz kaldığını göz önüne sermektedir. Sosyal yardımlarımızın son 10 yılda 3 kat artmasına rağmen sadece % 1.38 olmaları bu miktarın

OECD ülkelerindeki ortalama oranın % 4,7 olması ülkemizdeki durumun yetersizliğini göz önüne sermektedir (SGB, 2015)

Tablo 22 :

**01.01.2015-30.06.2015 Tarihleri Arasında Muhtaç Durumda Olan Engellilere
Ödenen Üç aylık Maaş Tutarları**

Yaşlılık Aylığı	437. 43 TL	1 aylık miktar: 145.81 TL
Engelli (% 40-69) Aylığı	874.87 TL	1 aylık miktar: 291. 62 TL
Bakıma Muhtaç Engelli Aylığı (%70 ve üstü)	1312,30 TL	1 aylık miktar: 437, 43 TL
İS Yaş altı Engelli Yakını Aylığı	874.87 TL	1 aylık miktar: 291, 62 TL

Kaynak: 2015 <http://www.engellilersitesi>

2015’de engellilere ödenen muhtaç aylığı son atı aylık dilim için 303,47 TL olarak belirlenmiştir. Muhtaç sınırını tespit etmek ise ailedeki birey başına düşen gelir hesaplanarak tespit edilir (SGB, 2015).

Tablo 23 :

2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yaşlılık Maaşı Alan Birey Sayısı.

YILLAR	YAŞLI (65 YAŞ ÜSTÜ)	
	KİŞİ SAYISI	TUTAR (MİLYON TL)
2014	629.590	1.009
2013	632.407	1.009
2012	668.351	1.046
2011	797.426	1.055
2010	848.826	1.059
2009	859.516	1.027
2008	867.035	948
2007	903.283	914
2006	927.077	747
2005	938.677	664
2004	792.046	585
2003	770.204	551
2002	746.468	234

Kaynak: <http://sgb.aile.gov.tr>. 2014 Faaliyet Raporu

2022 sayılı kanuna göre 2014 yılında yaşlılık ve engellilik maaşı alan kişi sayısı 1 300 337 kişiye ulaşmıştır. Aşırı yaşlılıkta engellilik olarak kabul edilmektedir.

Çalışma gücünden yoksun olan kişiler için, 2022 sayılı Kanunun düzenlemesinde, 18 – 65 yaş arası % 40 ile % 69 arası vücut fonksiyonlarını kaybeden bireylere engelli, % 70 üzeri vücut fonksiyonlarını kaybeden kendi başına yaşamını ikame ettiremeyecek derecede olan bireyleri ise ağır engelli şeklinde tanımlanmaktadır (Göktaş ve ark , 2011). Ancak bu raporun verilmesinde bir ölçüt belirlenmemiştir. Bundan dolayı da hastaneler arası ikilem sorunu ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir hastaneden % 80 sağlık raporu alabilen bir engelli vatandaşımız, başka bir hastaneye ittiğinde araç alacağını veya başka bir şeyden faydalanacağını belirttiğinde % 90 üzeri sağlık raporu alabilmektedir. Veya bir hastane % 35 engelli oranı belirleyip hastanın belli haklardan yararlanmayacağını belirtirken aynı hasta % 60 gibi bir oranla sağlık raporu verile bilmektedir.

Engelli bireylerin bu sosyal yardımlardan yararlanıp aylık almaları için yönetmelikte bulunan başvuru formunu doldurmaları, adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) ye kayıtlı oldukları il ve ilçe sosyal yardımlaşma vakıflarına başvurmaları şarttır. Başvurular şahsen veya kanuni temsilciler ile yazılı olarak yapılmalıdır.

1.2.3.1. 2022 Sayılı Kanundan Yararlana Bilecekler Kişiler

2022 sayılı Kanunda belirtildiği gibi 65 yaşını doldurmuş, sosyal güvenlik kuruluşundan herhangi bir geliri olmamalı ve kendisine bakmakla yükümlü birinin bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca herhangi bir nafaka almamalı veya alacak durumda olmamalıdır. Herhangi bir geliri olmadığını kanıtlayan engelli ve yaşlı Türk vatandaşları il ve ilçe sosyal yardımlaşma vakıflarından alacağı bir belge ile hayatta bulundukları sürece aylık almaları kanun ile düzenlenmiştir (Güzel ve ark., 2012) ;(Göktaş ve ark., 2011).

1 Temmuz 2005 yılında çıkarılan 53788 sayılı kanunun 25 inci maddesi ile 2022 sayılı kanuna ek olarak 65 yaşını doldurmuş engelli oldukları ilgili sağlık raporu ile ispatlayan % 40 ve üzeri derecedeki engellilere aylık bağlanır. Bu aylıklar 3 ayda bir Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü tarafından verilir.

Bu yardımlar yapılırken kişinin gelir durumu dikkate alınır. Ama ülkemizde maalesef gelir durumu tespiti yeterince şeffaf yapılamadığı için mağduriyetler yaşanmaktadır. Örneğin 2000 TL bir ücret alan kişi yoksul sayılmazken işyerleri olan esnaflar düşük miktarlarda gelir gösterdikleri için bu yardımlardan faydalanmaya hak kazırlar.

1.2.3.2. 2022 Sayılı Kanundan Yararlanamayacak Olanlar

- Farklı şekillerde muhtaçlık sınırında veya üzerinde devamlı olarak gelir elde eden veya elde etmesi ihtimali olanlar,
- Sahip oldukları mal varlıklarını ve gelirlerini bir sözleşme gereği kendilerine bakılması şartı ile gerçek veya tüzel kişilere devir edenler, ömür boyu bakım sözleşmesi yapanlar,
- Devlet kurumlarında veya özel kurumlarda barınma ve beslenme dahil olmak üzere daimi olarak bakımı yapılan veya yaptırılanlar Sosyal Güvenlik Kurumuna isteğe bağlı prim ödeyenlerde bu kanundan faydalanamazlar.

1.2.3.3. Yapılan Yardımlar

1.2.3.3.1. 2022 Sayılı Kanunu Gereği Sağlık Yardımı Yapılacak Kişiler

Ülkemizde sosyal güvenlik kurumlarından herhangi bir yardım olarak aylık ve gelir olan bireyler hariç, 2022 sayılı kanundan faydalananların tedavi masrafları, 18.06.1992 tarihli ve 3816 kanuna göre yeşil kart ile sağlanmaktaydı.

Bu değişiklikle beraber 2022 sayılı kanunla aylık alan bireylerin yeşil kartlarının teslimi ile 1 Ocak 2012 tarihine kadar olan genel sağlık sigortası kapsamına alınmamıştır.

Belirlenen sürenin sona ermesi ile 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren 2022 sayılı kanuna göre aylık alan bireyler genel sağlık sigortalısı kapsamında sağlık hizmetlerinden ve yardımlarından faydalanmaya başlamışlardır. 2022 sayılı kanuna göre aylığa bağlanan bireyler, bu hakları kazandıkları günden itibaren genel sağlık sigortalısı kapsamında olacaklardır. Bu aylığı ödeyen ASPB tarafından bir ay içerisinde verilecek olan genel sağlık sigortası ile giriş kayıtları tamamlanacaktır (5510, m.61/b). Bu kişiler genel sağlık sigortası kapsamında faydalanacakları için her ay otuz tam gün olmak üzere sigorta primlerini ödemeler zorunlu hale getirilmiştir (5510, m.88).

Sadece genel sağlık sigortasından faydalananlar prim bedeli esas kazancın %12'si (5510, m. 81/f) olacak şekilde belirlenmiştir. 2022 sayılı kanuna göre aylık ödenen şahısların prim yılı merkezi yönetim bütçesinden karşılanması için ait olunan kamu yönetimi tarafından ödemesi yapılır(5510, m.87/c). Bu kanundan faydalanan bireylerden ise 5510 sayılı kanunun 68. Maddesine göre sadece katılım payı ücreti alınır. Bu bireylerin ödedikleri bu katılım paylarını geri istemeleri halinde 3294 sayılı Sosyal yardımlaşma ve

Dayanışmayı Teşvik Kanunu'na göre bu bireylere geri iade edilir (5510, m.68/V). 2022 sayılı kanunda bahsedilen bireylerin aylık haklarından faydalanmaları için belirlenen koşullar göz önüne alındığında, ödemiş oldukları bu katılım payları sonradan kendilerine iade edilse bile bu kişilerin katılım payı alınmayacak şahıslar arasından belirlenmemeleri bir eksikliktir (Göktaş ve ötekiler, 2011). Bazı engelli bireylerimiz ise bu katılım paylarını veremeyecek kadar yoksul oldukları için sorun yaşamaktadırlar.

1.2.3.3.2. Yardımcı Araç Gereç ve Cihazlar

Herhangi bir geliri olmayan ve sosyal güvencesi bulunmayan engelliler sosyal yardımlaşma vakıflarına müracaat ederek isteyebilirler. Bu yardımlar ayni, nakdî yardımlar ile gerekli araç ve gereç yardımlarıdır. Sosyal yardımlaşma vakıflarının yanı sıra belediyeler, Kızılay ve diğer vakıflar ile federasyonlar, konfederasyonlardan bu konuda yardım alabilirler. Araştırma da engelli derneklerinin yöneticileri ve çalışanları ile yapılan görüşmemizde engelliler ile ilgili kanunları pek bilmedikleri dernek ve vakıfları kurmanın bir kendilerine sosyal statü getireceği düşüncesi ile yapacakları gözlenmiştir.

1.2.3.3.3. Emeklilik

Engellilerde emekliliği incelerken ikiye ayırmak gerekmektedir. Çünkü 1 Ekim 2008 tarihinde Sosyal Sigortalar Kanununun çıkarılması ile 1 Ekim 2008 öncesi işe başlayanlar ile sonrası işe başlayanlar arasında köklü farklılıklar bulunmaktadır. Engellinin sonradan veya doğuştan engelli olması ile memur, SSK'lı veya Bağ – Kur'lu olmaları fark etmeksizin tüm engelli bireyler erken emeklilikten faydalanırlar.

Bilinmesi gereken bir diğer hususta işe girmeden önce engelli olan bireyler vergi indirimleri sayesinde emekli olmalarıdır. İşe başladıktan sonra engelli olanlar ise hem malulen hem de vergi indirimlerinden faydalanarak emekliliği hallederler.

1 Ekim 2008 tarihinden önce iş başı yapanların emeklilikleri değerlendirildiğinde kademeli bir emeklilik sisteminin var olduğu ve memur, SSK'lı ile Bağ – Kur'lu olan engelli bireylerin farklı değerlendirildiği görülmektedir. Engel oranı % 40 ile % 49 arası olan bireyler 3960 gün prim öder ve 18 yıl çalışmaları, % 50 ile % 59 oranında engelli olan bireylerde 4320 günü prim ödemeleri ve 16 yıl çalışmaları ile engel oranı % 60 ve üzeri engelli olan 3960 gün prim yatıran ve 15 yıl çalışanlar emekli olmayı hak ederler.

SGK'lılar da ise 2/3 oranında engelli raporu olan ancak engelli aylığı alamayan bireylerde 3600 gün prim ödemeleri ve 15 yıl çalışmaları şartı ile yaşları ne olursa olsun emekliliği hak etmektedirler

Tablo 24 :

Engel Oranlarına Göre 1 Ekim 2008 Den Önce İşe Girenlerin Emeklilik Şartları

SİGORTA. BAŞLANGIÇ TARİHİ	%40 -59		%60 -79		% 80 VE ÜZERİ	
05. 08 .1591 YE ÖNCESİ	15 YIL	3500 GÜN	15 YIL	3500 GÜN	1.5 YIL.	3600 GÜN
06. O S.1931 VE 1194	16 YIL	3750 GÜN	15 YIL 8 AY	3580 GÜN	15 YIL	3500 GÜN
06 O 8 1994 VE 0508. 1997	17 YIL	3320 GÜN	16 YIL 4 AY	3750 GÜN	15 YIL	3600 GÜN
06 08. 1997 VE 05,08,2000	18 YIL	4080 GÜN	17 YIL	3540 GÜN	15 YIL	3600 GÜN
0608.2000 VE 05,08,2003	19 YIL	4240 GÜN	17 YIL 8 AY	3320 GÜN	15 YIL	3600 GÜN
06.08.2003 VE 05.08.2008	20 YIL	4400 GÜN	18 YIL	4000 GÜN	15 YIL	3600 GÜN

Kaynak: nyandogan@hurriyet.com.tr, Erişim tarihi: 13.02.2019

1 Ekim 2008 tarihinden sonra iş başı yapan engelli bireylerimiz ise işe girmeden önce engelli ise 3960 gün pirim öderler ve 15 yıl çalışmaları ile emekliliği hak ederler.

Tablo 25 :

Engel Oranlarına Göre 1 Ekim 2008 den Sonra İşe Girenlerin Emeklilik Şartları

SİGORTA BAŞLANGIÇ TARİHİ	% 40	-49	% 50— 59		%60 VE ÜZERİ	
01.10.2008 VE 31.12.2008	18Y1L	4100 GÜN	16 YIL	3700 GÜN	15 YIL	3700 GÜN
01.01.2008 VE 31.12.2009	18YIL	4200 GÜN	16 YIL	3BOO GÜN	15 YIL	3 800 GÜN
01.01.2010 VE 31.12.2010	18YIL	4300 GÜN	16 YIL	3000 GÜN	15 YIL	3900 GÜN
01.01.2011 VE 31.122.011	18YIL	4400 GÜN	16 YIL	4000 GÜN	15 YIL	3960 GÜN
01.01.2012 VE 31.12.2012	18YIL	4500 GÜN	16 YIL	4100 GÜN	15 YIL	3960 GÜN
01.01.2013 VE 31.12.2013	18YIL	4500 GÜN	16 YIL	4200 GÜN	15 YIL	3960 GÜN
01. 012014 VE 31 12.2014	18YIL	4630 GÜN	15 YIL	4300 GÜN	15 YIL	3960 GÜN
01 01.2015 VE SONRASI	18YIL	4680 GÜN	15 YIL	4320 GÜN	15 YIL	3960 GÜN

Kaynak: noyandogan@hurriyet.com.tr, Erişim tarihi: 13.02.2019

Tablo 23 ve 24’te de açıkça görüldüğü gibi 2008 yılında ki düzenleme ile engel oranlarına göre emeklilikte çalışma yılları sabitlenmiştir. Bu düzenlemeye göre engel oranı % 40 ile % 49 arası olanların emekli olmaları için 18 yıl sigortalı olmaları, engel oranı % 50 ile % 59 arası olanlar 16 yıl, engel oranları % 60 ve üzeri olanlar ise 15 yıl sigortalı olmaları halinde emekliliği hak edeceklerdir.

Tablo 26 :

1 Ekim 2008 Tarihli Düzenlemeye Göre Bağ –Kur’luların Emekliliği

SİGORTA BAŞLANGIÇ TARİHİ	% 40 – 49		%50 – 59		%60 VE ÜZERE	
01.10.2008 VE SONRASI	18 YIL	4580 GÜN	16 YIL	4320 GÜN	15 YIL	3960 GÜN

Kaynak: noyandogan@hurriyet.com.tr, Erişim tarihi: 13.02.2019

Tablo 25 de görüldüğü üzere engelli Bağ-Kur’lu bireylerimiz de engel oranlarına göre aşamalı bir biçimde emekliliği hak etmektedir. Bu aşama ise engel oranı % 40 ile % 49 arası olanlar için 18 yıl, engel oranı % 50 ile % 59 arası engelli bireylerimiz için 16 yıl,

engel oranı % 60 ve üzeri engelli olanların ise 15 yıl sigortalarını yatırmaları halinde emekliliklerini hak edeceklerdir.

Engelli kadrosu ile memur olanlar için emeklilik değerlendirildiğinde % 40 ve üzeri tüm engelliler için 5400 gün prim ödemeli ve 15 yıl çalışmaları gerekmektedir. Memur iken engelli olanlar ise alacakları sağlık raporu ile % 40 ile % 49 arası engel oranı olanlar için 6480 gün prim ödemeleri, % 50 ile % 59 arası engel oranı olanlar ise 5760 gün prim ödeyenler emekliliği hak ederler. Malulen emekli olmak için en az 10 yıl memurluk yapma şartı vardır.

1.2.3.3.4. Sosyal Yaşam

Engelli bireylerimiz engelli kimlik kartlarını göstererek müzelerden, milli parklardan, tabiat alanlarından, tören yerlerinden ücretsiz yararlanırlar ve çadır alanları ile karavan yerlerinden % 50 indirim ile faydalanırlar (Kavaklı, Özkara, 2012). Ayrıca cep telefonlarında şebekeler engelliler için özel tarifeler uygulamaktadır.

1.2.3.3.5. Engelliler İçin Fiziksel Çevre Ve Toplu Konutlarda Yapılan Düzenlemeler

Engelli bireylerimizin fiziki zorluklar ile başa çıkmaları için şehircilik alanında bazı yasal düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. İmar mevzuatındaki ilgili düzenlemeler ile 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. 5378 sayılı Engelliler Hakkındaki Kanunun 19. maddesinde yapılan düzenlemelerde ise apartman ve sitelerde engelliler ile ilgili kolaylıklar düzenlenmiştir. Ayrıca engellilerin kullanımına özel otopark yerleri, parklardaki özel spor alanları da düzenlenmiştir.

Maalesef vatandaşlarımızın yeterince duyarlı olmamasından ötürü belediyelerin engelliler için kaldırımlara yaptığı engelli geçiş rampaları ile görme engelli vatandaşlarımızın yönlerini rahat bulmalarını yarayan kabartmalı sarı çizgileri bazı bireyler otoparkmış gibi kullanmaktadır. Bazı belediyelerimiz veya mütayitler ise imar kanununda var diye engelli rampası yapmakta ancak bu rampalardan sağlıklı genç bir bireyin bile geçemeyecek olması engelli bireylerimizin karşısına çıkan engellerdendir.

1.2.3.4. Engellilerin Faydalandığı Hizmetlerin Oranları

Engellilerin yararlanacağı hizmetleri 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırmasında 6 gruba ayırarak tablo 26'da görüleceği gibi değerlendirilmiştir.

Engelli bireylerin yararlandığı hizmetlere 2006 yılında bakıldığı zaman 1. Sırada yararlanılan hizmet % 55,7 oranı ile sağlık hizmeti olarak görülmektedir. Ancak bu rakam çok düşük bir rakam olarak değerlendirilmektedir. Engelli bireylerin sadece yarısından biraz fazlası sağlık hizmetinden faydalanmaktadır. Aşağıdaki tablonun en vahim hali ise engellilerin sadece % 12,27'si oranların da eğitim aldıkları görülmüştür buna bağlı olarak meslek edinmeleri de sadece % 1 olarak kalmaktadır. Bu rakamlarda bakım hizmetinin de % 5,9 sınırında kalması müdahaleyi zorunlu hale getirmiştir.

Yapılan kanun değişiklikleri ile bu duruma el atılmış engelliliği sadece bir sağlık olarak görmekten vazgeçilmiştir. Engelliliği sağlık sorununun yanında bir toplum sorunu olarak görmeye gidilmiştir. Tıbbi müdahalenin yanı sıra sosyal ve kültürel gelişimlerine önem verilmiştir. Eğitimlerini dolayısı ile istihdamlarını artırarak topluma katılmaları amaçlanmıştır. Ağır dereceli engelli vatandaşlarımıza ise ailelerinin evde bakım hizmetlerinde yapılan iyileştirmeler sayesinde ile bakımları sağlanmıştır. Bakım yapan akrabaların yaşam kalitesi yükseltilmesi için ödenen bakım ücretleri yükseltilmiştir. Böylelikle tablo 26'daki veriler daha iyi bir noktaya taşınmıştır.

Tablo 27 :

Özürllülerin Aldığı Hizmetler Ve Bu Hizmetlerden Yararlanma Oranları

Hizmetler	Yararlanan	Yararlanmayan
Sağlık hizmeti	55,7	44,30
Eğitim hizmeti	12,27	11,11
Bakım ve rehabilitasyon hizmeti	5,90	94,10
Meslek ve beceri edindirme kursu	1,00	99,00
Aile rehberliği ve danışmanlık hizmeti	1,00	99,00
Sosyal ve kültürel hizmetler	0,90	99,10

Kaynak: Türkiye Özürllüler Araştırması 2. analizi, 2006, Ankara

Engelliliği sadece bir sağlık sorunu olarak değerlendirmekten ziyade psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak da değerlendirmek gerekir. Bir ailede engelli bir bireyin olması o ailedeki tüm fertlerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte buda engelli bireyleri de

karamsarlığa yöneltmektedir. Bu nedenle engelliliği sadece bir sağlık sorunu olarak değil tüm yönleri ile değerlendirmek daha etkili sonuçlar verecektir (Boğa ve ark, 2011).

Belirtilen sorunlara dışlamada eklenince engelli bireyler ve aileler içinde bir özgüven eksikliği oluşmaktadır. Bakım verenlerin yaşadıkları yorgunlukla birleşmekte ve bakım verenin yaşam kalitesindeki düşme bu durumu daha zor hale getirmektedir.

Her birey gibi engellilerde sosyal, kültürel, sanatsal, sportif, ekonomik, psikolojik ve siyasi ihtiyaçları bulunmaktadır. Aynı zaman da sağlıklı olsun veya engelli olsun her bireyin temel ihtiyaçları vardır. Bunların başında sağlık yer alırken bunu eğitim, bakım ve meslek edinme takip etmektedir. Engelli bireylerimizin sağlıklı bireylerimize göre daha fazla bu hizmetlere de devlet desteğine ihtiyacı vardır. Bu yüzden devlet teşvikleri ile dengelenmeye çalışılmıştır (Dalbay 2009).

Engelli bireylerimizi topluma kazandırmamız da en önemli rolü ise ailelerin bilgilendirilmesi ve pozitif ayrımcılıklar almaktadır. Bu sayede engellilerin ve ailelerinin kendilerine güveni artacaktır. Bunlar eğer olmazsa aileler ve engelli bireyler toplumdan kendilerini soyutlayacak ve dışlayacaklardır.

Asıl engel sağlık anlamındaki bir eksiklik değildir aslında. Gerçek engel sosyal dışlama olarak diye tanımlanmalıdır. Burada bahsi edilen sadece sosyal hayat değil eğitim, eğitim ile bağlantılı olarak istihdamlarında karşılaşılan sorunları asıl engel olarak değerlendirmek gerekmektedir (Genç, Çat, 2013). Devlet politikalarında öncelikle engelliye iyileştirmek yani tıbbi tedavi uygulamak bunlarla birlikte sosyal ihtiyaçları da karşılamak amaçlanmıştır. Bunları engellinin iyileşme sürecinden sonra eğitim ve istihdam ile sağlamaya çalışmışlardır. Engelli bireyler okul aşamasında dışlanma gibi bir tutum ile karşı karşıya kalırlarsa özgüvenlerini yitirmiş olacaklar ve istihdam edilmeleri, sosyalleşmeleri daha zor bir hal alacaktır.

1.2.4.Engellilerde Bakım

Toplumumuzun engellilerde bakım yardımı hakkında yanlış bilgi sahibi oldukları yapılan araştırmalar ile görülmektedir. Toplumun büyük bir kesimi belli bir gelir veya aylığı olanlar, sosyal güvenlik kurumlarına tabi çalışanların bakım ücreti alamayacağı gibi bir yanlış düşünce vardır (Çakar, 2015). Engelli bakım ücreti alımı için kanun iki şart koymaktadır. Bunların ilki engelli oranı % 50 ve üzeri olmak ikincisi ise kişi başı hane halkı gelirinin askeri ücretin 2/3' den daha az olmasıdır (Çakar, 2013).

Engelli evde bakım ücretini eski kanunda 24 saat süreyle bakıma muhtaç engellilere net bir askeri ücret verileceği maksimum ise net iki askeri ücret verileceği belirtilmiştir. Ancak 2015 yılında yapılan düzenleme ile ve 6518 sayılı kanunun 21. Maddesi ile bu değiştirilerek memurluk kat sayısı ile 10 000'i çarparak hesaplanmaktadır. Bu değişiklik engelli bireylere olumsuz etkiler oluşturmıştır. Örnek verilmesi gerekirse kanun çıkmadan önce bakım ücreti olarak 859 TL alan kişi kanun değişikliğinden sonra 793 TL'ye gerilediği görülmüştür (Çakar, Özdamar, 2015).

Bakım ücretini hesaplamada ise hane içinde yaşayan tüm bireylerin gelirleri toplamı, hane içinde yaşayan birey sayısına bölünür. Böylelikle kişi başı gelirin net askeri ücretin 2/3 oranına denk gelip gelmediği tespit edilir. 2019 yılı için kişi başı geliri

1346,60 TL olarak hesaplamak mümkündür. Bu hesabı örneklemek istersek eğer 4 kişilik bir ailenin 1. Bireyi baba 3500 TL maaş alsın, 2. Birey anne 2020 TL maaş alsın 3. Birey çocuğun bir geliri bulunmasın, 4. Bireyimizde % 70 oranında engelli ve herhangi bir geliri olmasın. Hesaplamayı yaparken hane halkının gelirini toplayalım (3500 TL + 2020 TL = 5520 TL) bulunması sonrasında bulunan toplam tutar hane halkı sayısına bölünür. (5520 TL / 4 = 1380 TL) olarak hesaplanmıştır. Kişi başı gelir ise askeri ücretin 2/3 oranı olan 1346,60 TL den daha büyük olduğu için engelli bakım ücretinden faydalanamamışlardır. Ancak babanın geliri 3500 TL yerine 3300 TL olsa idi hane halkı kişi başı gelir belirtilen sınırı aşmayacaktı ve belirlenen memur katsayısının 10 000 ile çarpımı kadar engelli bakım ücreti aileye verilecekti. Ayrıca burada ailenin yıpranması ve yaşam kalitesindeki düşme göz önüne alınmaması da başlı başına bir sorundur.

Tablo 28 :

Engelli Maaşı Alan Engelli Bireylerin Ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: <http://sgb.aile.gov.tr/argeraporlar/bakanlik-faaliyet-raporlari> , Sosyal Yardımlar Genel

	BAKIMA MUHTAÇ ENGELLİ (% 70 VE ÜZERİ)		ENGELLİ (% 40 - % 69)		ENGELLİ YAKINI AYLIĞI (18 YAŞ ALTI)	
YILLAR	KİŞİ SAYISI	TUTAR (MİLYON TL.)	KİŞİ SAYISI	TUTAR (MİLYON TL)	KİŞİ SAYISI	TUTAR (MİLYON TL)
2015	280.288	1.383	338.588	1.142	89.631	281
2014	268.038	1.259	332.432	1.069	87.084	262
2013	225.457	1.089	300.242	984	64 445	241
2012	201.670	847	298.617	848	59.517	167
2011	187 711	689	293.141	753	59 558	145
2010	168.559	616	290.558	728	55.727	151

Müdürlüğü

Tablo 27’de görüldüğü üzere 2015 yılında engelli vatandaşlarımıza verilen ücretler 2.806 (milyon) TL’ye ulaştığı görülmektedir. Bu hizmetten yaralanan kişi sayısı 338.588 kişi ile en çok engel oranı % 40 ile % 69 arası olan bireylerimiz oluştururken, parasal olarak en büyük payı ise 1.383(milyon) TL ile % 70 ve üzeri engeli olan vatandaşlarımız oluşturmaktadır.

Tablo 29 :

2015 Yılı İçerisinde 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Ödemeler Ve Fayda Sahibi Kişi Sayısı

AYLIK TÜRÜ	AYLIK TUTAN	KİŞİ SAYISI	AKTARILAN KAYNAK (TL)
Yaşlı (65 Yaş üstü)	203,44	608 513	1 275 183 231,28
Engelli (%70 ve üzeri)	458,26	280 288	1 408 307 764,20
Engelli (%40 ile % 69)	305,51	338 588	1 159 339 722,48
Engelli yalanı aylığı (18 yaş altı için)	305,51	89 631	285 098 166,68
Toplam		1317 020	4 127 928 885

Kaynak: (Aile Bakanlığı 2015)

Tablo 29 'de belirtildiği gibi 2015 yılında toplam 1 317 020 engelli bireye yardım yapılmış bundaki en büyük payı ise 608 513 kişi ile 65 yaş üstü yaşlılar almaktadır. Maddi olarak ise en büyük payı engel oranı % 70 ve üzeri olan bireyler kişi başı 458,26 TL ile yer almaktadır.

1.2.4.1. Engellilerde Bakım Türleri

Bakım türleri iki temel başlık altında incelenmesi gerekmektedir. Bu bakımlar şahsın kendi evinde bakım hizmeti ve kurumların sunduğu bakım hizmetleridir. Evde bakım hizmetinde heyetin vereceği rapor ile bakım hizmetini aile bireyleri gerçekleştirir. Kurumda bakımı ise kamu kurumları ve özel kurumlar olarak değerlendiririz. Bu merkezlerin ASPB'nin vereceği izin ile ve denetimi ile açılır. Kurum bakımında bakacak kimsesi bulunmayan veya bakmak istemeyen kişilerin kurumlarda bakılması gerektiği savunulmuştur.

Bakım ile ilgili temel kavramlar aşağıda sıralanmıştır.

- **Bakıma Muhtaç Engelli:** Engelli bireyin günlük ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olmasını ifade eder. Bu günlük ihtiyaçları yeme içme, giyinme, beden temizliği olarak sıralaya biliriz. Belirtilen ihtiyaçları fiziki ve psikolojik sebeplerden dolayı yerine getiremeyen bireylere denir.
- **Bakım:** Türk dil kurumunun tanımına göre, var olanı iyi hale getirmek ve var olanı korumak için emek vermektir. Engelli bir bireyin daha iyi hale gelmesi ve durumunu koruması için yapılır. Bu işleri giyindirme, besleme, kabul görme vb. hizmetler olarak tanımlarız (TDK).
- **Bakıcı Personel:** Fiziki ve zihinsel olarak günlük işlerini yapamayan kişilere yardımcı olan evde aile bireyi kurumlarda ise bakan personele denir. (Karahan, İslam, 2013).
- **Değerlendirme Heyeti:** engelli bireyin bakıma muhtaç olduğunu ve ailenin maddi durumunu değerlendirerek bakıp ücreti alıp almayacağını değerlendiren engelli sağlık kurulu raporunu hazırlayan 3 kişilik heyettir.
- **Bakım Raporu:** Engelli bireye bakan kişinin yeterliliği, ailenin maddi durumu ve bakım ücreti alımı ile bakım şartlarının belirlenmesi ASPB'nin belirlediği şartlarda hazırlanan belgeye rapor denir (Sosyal Hizmet Terminolojisi).

Tablo 30 :

2011 Yılı Şubat Ayı İtibari İle Bakım Nedeniyle Ödeme Yapılan Özürlü Sayısı Ve Yapılan Ödeme Tutarı

2011 Şubat	
Evde bakım nedeniyle ödeme yapılan özürlü sayısı	Yapılan Ödeme Tutarı
290.293	320.428.411 TL
Kurum da bakım hizmetinden yararlanan kişi sayısı	Yapılan Ödeme Tutarı
4.765	10.954.870 TL

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011

Tablo 29’da görüleceği gibi evde bakım hizmetleri kurumda bakım hizmetlerinin 30 katından fazla kişiye ulaşmış ve bunla doğru olarak da evde bakım hizmetine para aktarılmıştır.

Kurumda bakım hizmetlerinin dezavantajlarını engelli bireylerin toplumdan dışlanarak soyutlanması olarak değerlendirilmiştir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için evde bakıma daha çok önem verilmiştir. Kurumda bakım sadece evde bakımı mümkün olmayan çok ağır engelli veya bakacak kimsesi olmayan engellilere uygulanması gerektiği savunulmaktadır (Şişman 2011).

1.2.4.1.1. Evde Bakım Hizmeti

Gelişmiş ülkelerde var olan evde bakım sistemi ülkemizde 2005 yılında resmi gazetede yayınlanan Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik ile yürürlüğe alınmıştır. Çıkarılan yönetmelik ile özel kurumlarda denetim altına alınmıştır. 2005 yılında çıkarılan kanuna ek olarak ta 2010 yılında Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmelikte ise evde bakım hizmeti tanımlanmıştır. İlgili yönetmeliğe göre; ‘ ‘ *bakım kavramı: birey ve aileye yaşadığı ortamda sunulan koruyucu, önleyici, tedavi edici ve iyileştirici sağlık ihtiyaçlarının etkili bir şekilde devam etmesi amacını taşıyan sağlık bakım hizmetlerinin sunulmasını* ‘ ‘ ifade eder. Bakım hizmetinin kapsamını ise yönetmelik ‘ ‘ *Kronik hastalıkları izleme, fizik, konuşma, solunum tedavileri bazı ilaç uygulamaları, parantal beslenme ve daha birçok mevcut veya potansiyel sağlık problemleri yer almaktadır.* ‘ ‘ diye tanımlanmaktadır. Evde bakım

hizmetinin tedaviden çok yaşam kalitesini artırması amaçlanmıştır. (Sağlık Bakanlığı,2016). Evde bakım hizmetinin ilk örneği 1980’li yıllarda ABD’ de görülmüştür. (Mecit, 2017).

Evde Bakım Hizmetleri kriterleri ise ASPB’nın sorumlu değerlendirme heyeti tarafından isteği uygun görülen engelli bireylerin adres bilgisine bakılarak yapılmaktadır. Engelli şahısların başvuruları dosyaların araştırılması ve değerlendirilmesi tamamlanarak bakım raporu ve bireysel bakım planı yapılmaktadır. Gerekli inceleme ve izinlerden sonra İl Müdürlüğü ve engelli bireyin bakımını üstlenecek aile üyesi arasında karşılıklı olarak sözleşme imzalanmaktadır.

Evde bakım hizmeti, yerleşme ve evde bakıcı personelin istihdam edilmesi isteğinin heyet tarafından olumsuz değerlendirilmesi ile rapor düzenlenerek bu istek reddedilir, yapılan başvurunun olumsuz sonuçlandığı ilgililere resmi yazı ile bildirilir. Resmi yazı süresinden sonra bu değerlendirmeye itiraz 30 gün içinde yapılabilir ve süreç tekrar incelenir. 2. heyetin kararı nihai karardır.

Yılda en az 1 kere olmak kaydı ile engelli bakım hizmeti denetlenir ve rapor hazırlanır. Eğer sözleşmeye aykırı bir durum tespit edilir ise il müdürlüğünün makam onayı ile sözleşme fesih edilir.

Evde bakım hizmetinin genelde aile fertleri tarafından yapılmasında kültürel sebeplerin etkisi olsa da asıl sebebi ailelere ödenen bakım parası olarak değerlendirilmektedir. Bakım parası almanın ise şartı olduğu yukarıda belirtilmişti. (Karataş 2011).

Engellilerde bakımda bir diğer yanlış kanı ise engellilerle bakıcının aynı yerde ikamet etme zorunluluğu düşüncesidir. İkametgahından bakacak kimse bulunmayan engellilere yakın yerde ikamet eden bireyler de bakabilir. Ancak bakım hizmeti değerlendirme heyetinin bakım hizmetinin yerine getirilmesinde sorun ve yetersizliğin olmayacağı kanısına varılması ile oluşur. Engelli bireye bakım yapan akrabasının engelli bireye 8 saatten az olmamak şartı ile kaç saat baktığını da raporda düzenlemesi gerekmektedir. Bakıcı personelin farklı bir işte çalışması konusunda her hangi bir yasak getirilmemiştir. Yapılan reformlar ile evde bakım hizmetleri armış Hatta ailelerin bakmadıkları engelli yakınlarını engelli bakım ücretini almak için sahiplendiği ve baktığı görülmüştür.

Engellilerde bakım ücretlerinin verilmesi işlemi ASPB’ye devredilmiştir. Bakımı yapan bireye askeri ücret kadar bakım parası yatırılmaktadır. Bakım ücretinin alabilmek için

engellilerin veya bakıcının yazılı olarak ASPB'nin başvuruda bulunmaları gerekmektedir (Kavaklı, Özkara, 2012).

Bakıcı personelin genellikle engelli bireylerin aile fertlerinden biri olması sebebi ile bakıcı personelde psikolojik sorunların oluşmaktadır. Bakıcı personelin yaşam kalitesindeki düşüş, sosyal aktivite daralması gibi sebepler ile depresyona girmektedir. (Karahan, İslam, 2013). Bakıcının depresyona girmesinin başında ise engelliye tek bakması, genellikle kadınların olması ve çoğunluğunun düşük gelir durumuna sahip olması gibi sebeplerle düşük olan yaşam kalitesinin daha da aşağılara düşmesi yer almaktadır (İncekaya, 2008).

Engelli bireylerin kurumda bakımı hem daha maliyetli hem de engelli bireylerin ruhi sağlığını için tercih edilmemektedir. Evde bakımda kişiye ailesinin vereceği destek engelli bireyi daha çok memnun ettiği yapılan sağ araştırmaları ile de gözlenmiştir. Evde bakım hizmetinin kurumlara göre daha az maliyetli olması da gelişmiş ülkelerin evde bakım hizmetine geçmelerine neden olmuştur (Karataş, 2011).

Ülkemizde de hızla evde bakım hizmetine geçilmiştir. Evde bakım hizmetinin yaygınlaşmasında en önemli etki de ailelerin engelli bireylere bakımı bakıcı parası sayesinde atmıştır. Ödenen bu ücret sayesinde engelli bireylerine bakmak istemeyen ailelerde bakım parası almak için bakım yapmayı kabul etmiştir. 5378 sayılı Engelliler Hakkındaki Kanunun 6 maddesinde de bakım hizmetini “*Engellilerin öncelikle bulundukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulur. Destek ve bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçları ailesi de gözetilerek dikkate alınır.*” olarak tanımlanmaktadır. (ÖZİDA, 2008).

Tablo 31 : 2015 yılı içerisinde engellilerin evde bakımına destek için verilen sosyal yardım tutarları ve fayda sahibi kişi sayısı

Aylık Türü	Aylık Yardım Tutarı	Kişi Sayısı	Aktarılan Kaynak TL
Evde Bakım	830,84	508 481	4 378 200 241

Kaynak: 2015 Ocak-Aralık Dönemi (Aile Bakanlığı 2015)

Tablo 31’da görüldüğü gibi 2015 yılı içinde Türkiye’de 2828 sayılı kanunun ek 7. Maddesi uyarınca 508.481 kişi evde bakım hizmetinden faydalanmıştır, genelde bu hizmet için 4.378.200.241 TL büyüklüğünde bir kaynak ayrılmıştır.

Evde bakım hizmetinin bir diğer faydasını da kurumların yatılı engelli hasta bakım kapasitesini azaltarak diğer sağlık sorunlarındaki bireylere yer ayırmaktır da (Özer, Şantaş, 2012). Evde bakım hizmetini engellilerin akrabaları üstlenirken, görevli hemşireler organizasyonda yer almaktadır (Kavuncubaşı, Yıldırım, 2010). Evde bakım hizmetini genellikle kronik hastalıklar, 65 yaş üstü bireyler ile ortopedik rahatsızlığı olanlar ile yatalak hastalar ve çocuklar yer almaktadır. (Demir, Ünsar, 2008).

Tablo 32 :

**Evde Bakım Hizmetinden Yararlanan Engelli Sayısı Ve Ayrılan Kaynak
Miktarının Yıllara Göre Dağılımı**

Yıllar	Engelli Sayısı	Evde Bakım Ayrılan Ödenek Miktarı (Milyon TL)
2016 (Haziran)	478.319	-
2015	508.481	4.470
2014	450.031	4.056
2013	427.434	3.544
2012	398.335	2.944
2011	347.756	2.214
2010	284.595	1.580

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

Tablo 31’da görüldüğü gibi her geçen yıl evde bakılan engelli vatandaşlarımıza devletin sosyal devlet olması gereği engelli bireylere desteğini artırmaktadır. Hizmet sektörünün önem kazanması ile devletinde sosyal devletin bir gereği olarak engellilerde evde bakım hizmeti vermesi artmıştır.

Bakım hizmetini eski zamanlarda her hangi bir ücret almaksızın kültürümüzün bir gereği olarak, dini inanç ve aile bireylerinin özellikle annenin vicdani içgüdüğü ile yürütüldüğü bilinmektedir. Bakım için ödemeler ilk defa Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme

Kurumu tarafından hiçbir geliri olmayan ailelere verilmiştir. Ancak 2007 de yapılan düzenleme ile buna düzenleme getirilmiştir ve ağır dereceli bakıma muhtaç engellilere verilmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonraki yapılan düzenlemeler ile son halini almıştır (Sağlıksen, 2016). Bu düzenleme ile engelli yakınlarına bakmayan bireylerde engelli bakım maaşı almak için bakım hizmeti vermeye başlamıştır.

Tablo 33 :

Evde Bakım Hizmeti Alan Bireylerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Engelli Sayısı	Yaş Grubu	Engelli Sayısı	Yaş Grubu	Engelli Sayısı
0-4	11.441	35-49	21.715	70-74	21.125
5-9	31.244	40-44	19.1904	75-79	25.316
10-14	35.752	45-49	16.812	80-84	29.350
15-19	36.978	50-54	18.488	85-89	23.020
20-24	29.467	55-59	16.082	90-94	9.702
25-29	24.289	60-64	17.685	95-99	2.190
30-34	22.729	65-69	18.839	100 ve üstü	845

Kaynak: Macit, 2017

Evde bakım hizmeti Türkiye’de uygulanan en büyük bakım modelidir (Karataş, 2011). Bu modelin kapsamında yer alanları Tablo 32’de sırası ile 0-19 yaş aralığının da ise 115 445 kişi, 20 – 64 yaş arasında ise 187171 kişi ve 65 yaş üstü engelliler 130387 kişi ile yer almaktadır.

Bakım hizmetinin finansmanı tamamen vergilerden karşılanmaktadır. Engellilerin ailelerinden hiç bir ada altında para talep edilmemektedir (Çoban 2015). Ancak bakıcıların bakım yükü ve yaşam kalitelerindeki düşme bakım ücreti verilirken dikkate alınmamaktadır.

Tablo 34 :

Engelli Evde Bakım Hizmeti Verilen Bakıma Muhtaç Kişi Sayısı

Evde Bakım Hizmeti Verilen Engelli Sayısı	60 Yaş Üstü Engelli Sayısı	Evde Bakım Ücreti Alan Bakıcı Sayısı
432.703	147.489	428.080

Kaynak: (SGK ,2016)

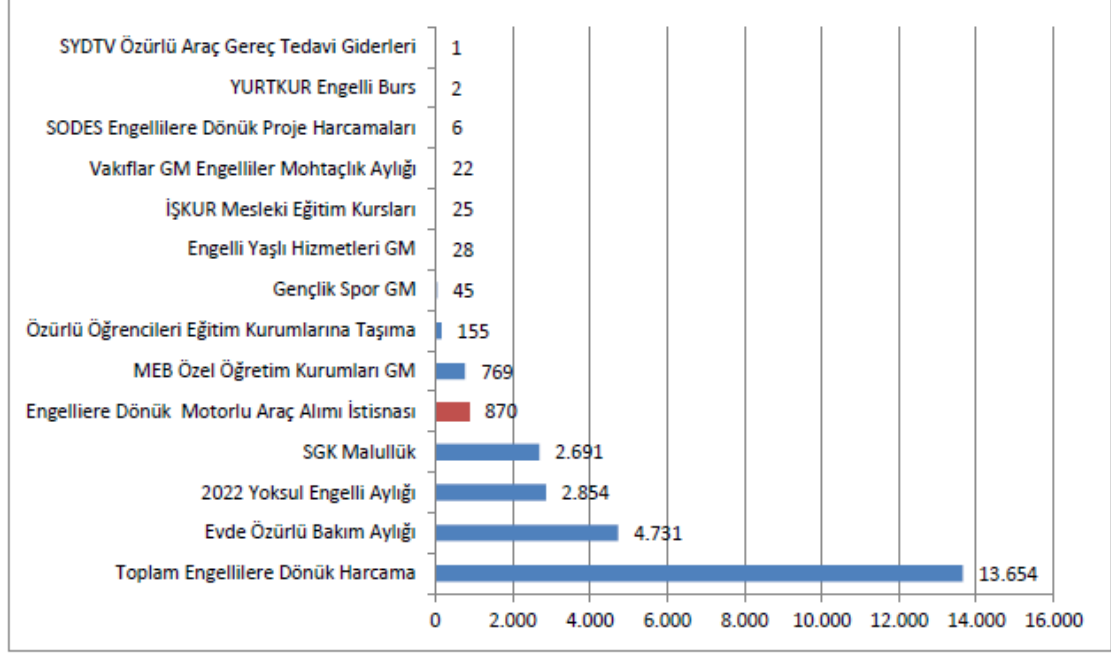
Tablo 34’te belirtildiği gibi evde bakım hizmeti alan engel şahıs sayısı ile evde bakım ücreti alan bakıcı bireyler gösterilmektedir. Tablo 34’e göre 4.623 bakıcı birden fazla engelli şahıssa bakım hizmet sunduğu anlaşılmıştır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler kanuna da bakım ücreti ile ilgili olarak ; “ *Her ne ad altında olursa olsun her türlü gelirleri toplamı esas alınmak suretiyle; kendilerine ait veya bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarı bir aylık net asgarî ücret tutarının 2/3'ünden daha az olan bakıma muhtaç engellilere, resmî veya özel bakım merkezlerinde ya da ikametgâhlarında bakım hizmeti verilmesi sağlanmaktadır.* ” düzenleme ile engellilerin bakımının sağlanması amaçlanmıştır (Sağlıksen, 2016).

Evde bakım hizmetinden faydalanmak için talepte bulunmayan engelli bireyin yaşadığı konuttan sorumlu olabilecek köy veya mahalle muhtarları, sağlık merkezleri, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine veya Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüklerine bireylerin bakıma muhtaç olduklarını bildirerek engelli bireylere hizmetin ulaşmasını sağlayabilmektedirler.

Şekil 2 :

Engellilere Dönük Yapılan Harcamaların Dağılımı ve Vergi Harcaması İle Karşılaştırılması (Milyon TL)

Kaynak: Yılmaz, Yentürk, 2017, Maliye Bakanlığı 2016'dan derlenmiştir.

Şekil 3'te görüldüğü gibi en fazla harcamayı evde engellilere bakım aylığı oluşturmaktadır.

1.2.4.1.2. Kurumsal Bakım Hizmetleri

Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmeliğin 12. Maddesinde ki düzenlemede “ *Bakım hizmetlerinin Genel Müdürlüğe bağlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde verilmesi: Bakıma muhtaç özürünün veya yasal temsilcisinin talep etmesi ve kapasitenin uygun olması hâlinde, bakım hizmetleri Genel Müdürlüğe bağlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinden alınabilir.* ” ibaresi yer almaktadır.

Tablo 35 :

**Kamu, Özel, Belediye, Dernek, Vakıf Ve Azınlıklara Ait Huzurevleri Sayısı,
Kapasiteleri Ve Bakılan Yaşlı Sayısı**

YATILI BAKIM HUZUREVLERİ (Haziran 2016)	HUZUREVİ SAYISI	KAPASİTE	BAKILAN KİŞİ SAYISI
BAKANLIĞIMIZA BAĞLI HUZUREVLERİ	136	13.819	12.600
YAŞLI YAŞAMEVİ	41	160	154
DİĞER BAKANLIKLARA BAĞLI HUZUREVLERİ	2	570	566
BELEDİYELERE AİT HUZUREVLERİ	21	2.977	2.083
DERNEK VE VAKIFLARA AİT HUZUREVLERİ	29	2.435	1.704
AZINLIKLARA AİT HUZUREVLERİ	5	508	355
ÖZEL HUZUREVLERİ	167	9.287	6.500
TOPLAM	360	29.756	23.962

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 35 'de görüleceği gibi ülkemizdeki huzur evlerinin kapasitesi 29.756 ilen bakılan kişi sayısı 23.962 kişi ile kapasitenin %80 ine yakın bir doluluk oranı olduğunu göstermektedir. Doluluk oran kamuda ise %91 sınırındadır.

Engelli bireylerin bakım hizmetleri, on iki kişilik, tek katlı, bahçeli ve müstakil yapılar olarak inşa edilmiştir. 2014 tarihindeki verilere göre ülkemizde 21 engelsiz yaşam merkezleri, 64 adet yatılı bakım ve iyileştirme merkezinde toplam 5.827 engelliye yatılı bakım hizmetinden yararlanmakta, bunun dışında 86 Umut Evinde , yine 159 Özel Bakım Merkezi toplam 13.843 engelliye bakım hizmeti sağlanmaktadır (Aile Bakanlığı 2014).

Ülkemizde kuruma bakımı iki temel altında toplamamız mümkündür. Bunlarda ilki ASPB bağlı kamu kurumları yani Yatılı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Umut Evleri oluştururken diğeri yine ASPB'nin onayı ve denetimi ile özel kurumlardır. Özel kurumların denetimini ise il müdürlüklerinde kurulan komisyonlar yapar. Özel kurumlara destek olarak ise bakım hizmeti karşılığında her ay iki aylık net asgari ücret tutarında ödeme yine ilgili bakanlık tarafından yapılır.

1.2.4.1.2.1.Yatılı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Bu merkezlerde engelli bireylerimiz rahatsızlıklarına göre fiziki, psikolojik tedavi yapılarak iyileşmeleri ve herhangi bir istismar durumuna maruz kalmamaları amaçlanmıştır. Böylelikle engelli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak istenmiştir. (Genç, Barış, 2015). Engelli birey ile ailesine yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ücretsiz bir şekilde kamu kurumlarınca verilmektedir.

Tablo 36 :

ASPB Bağlı Açılan Engelli Ve Yaşlı Bakım Merkezlerinin Dağılımı

	Özel Sektöre Ait	Kamuya Ait	Vakıf Yerel Yön./ Azınlıklara ait	Toplam
Engelli Bakım	148	83		231
Yaşlı Bakım	151	121	27/21/10	330
Toplam	299	204	58	561

Kaynak : (Sönmez, Özgöbek, 2014).

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi özel sektör bakım hizmetleri konusunda kamu kurumlarının önüne geçmiştir. Toplamda ise 561 tane Yatılı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri bulunduğu görülmüştür.

1.2.4.1.2.2. Umut Evi

Ülkemizde 2014 yılı verilerine göre 84 Umut Evi bulunduğu anlaşılmaktadır. Ailesi yanında bakımı mümkün olamayan 24 saat esasına dayalı kurumda bakılan engelli çocuklara toplu yaşamın birbirlerinden olumsuz etkilenmelerine ve kendi özgüvenlerinin gelişmemesine sebebiyet verecektir. Bu sorunun üstünden gelmek için engelli çocukların daha az sayılardan oluşan apartman dairelerinde sosyal hayatta aktif olarak yer almaları sağlanmıştır (Umut Evleri, 2016).

Tablo 37 :

Kamuya Ait Bakım Hizmet Modellerinden Yararlanan Engelli Ve Yaşlı Dağılımı

Hizmet Grubu	Yatılı Merkez	Kapasite	Kalan	Gündüzlü Merkez	Kalan	Umutevi Yaşamevi	Kalan
Engelli	83	6.522	5.725	5	429	78	312
Yaşlı	121	12.498	11.611	1 (özel)	15	29	118

Kaynak : (Sönmez, Özgöbek, 2014).

1.2.4.1.2.3 Özel Bakım Merkezleri

Ülkemizde 2015 yılı verilerine göre 159 Özel Bakım Merkezi hizmet vermekte ve bunlar 13 843 kapasite ile faaliyet gösterdiği anlaşılmıştır. Çıkarılan Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği ile faaliyet göstermektedirler (Özel Bakım Merkezi, 2015).

Tablo 38 :

Özel Sektöre Ait Bakım Hizmet Modellerinden Yararlanan Engelli Ve Yaşlı Dağılımı

Hizmet Türü	Özel Yanlı Merkez	Kapasite	Kalan
Engelli	15	13.235	10.173
Yaşlı	151	7.612	-
Yaşlı diğer kuruluşlar	58		

Kaynak : (Sönmez, Özgöbek, 2014).

1.2.4.1.3. Engellilik ve Yaşam Kalitesi İlişkisi

Engelli bireylerin ve bakan aileler ile bakıcı personelin yaşam kalitesini etkileyen değişik birçok etmen vardır. Bunları bireyin engel konusunda yeterli bilgiye sahip olamama, bakım süresinin uzaması ile strese girme, fiziksel hastalıklar ve ırk gibi sorunların yanı sıra dışlama gibi faktörler yaşam kalitesini etkilemektedir (Gündoğdu 2014). Yapılan bire bir görüşmelerde engelli bireye bakan kişinin bakımı bu kişinin yaşam kalitesini etkileme düzeyine göre para verilmeli önerisini getiren görüşmeciler oldu.

Evde bakım hizmeti ile engelli bireyin yaşam kalitesi yükseltilmeye çalışılmış bunu da arkadaş edinmeleri sosyalleşmelerini sağlayarak yapmayı amaçlamışlardır (Genç, Barış,

2015). Yaşam kalitesini değerlendirirken kültürel yapıda dikkate alınmalıdır (Akvardar, 2007).

Engelli bireylerin bakımını genellikle aile bireyleri üstlendiği için aile bireylerinde bu durum gerginliğe bazen de psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Bunun sebebini ise engelli ile bakıcı arasındaki duygusal bağ ile açıklamak mümkündür. Bakıcının yaşadığı sorunlar engelli bireyinde yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Gemalmaz, 2007). Bu sorunları çözmek için öncelikle yaşanan sorunu tanımlamak ve aileyi bilinçlendirmek gerekmektedir (Karaduman, Yılmaz, 2010).

Engellilerde yaşam kalitesini olumsuz etkileyen bir diğer etmenleri ise günlük aktivitelerini yapamaması, tıbbi bir cihaza bağlı olmak, tedavi sürelerinin uzaması, güçsüzlük gibi sebepler ile sıralamak mümkün olacaktır (Mollaoğlu, 2007). Günlük ihtiyaçlardan kası ise bireysel temizlik, yeme içme ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlardır (Kitiş, 2007).

Yaşam kalitesinin artırılmasında en büyük etmenlerden birini ise manevi destek yer almaktadır. Profesyonel destek ile birlikte ailelerin yanlarında olduklarını ve kendileri gibi diğer engellilerle tanışmaları birbirlerine güç vereceklerdir (Coşkun, Akkaş, 2009). Buda yaşam kalitesini artıracaktır.

1.2.4.1.4. Engelli Birey ve Bakım Verme Yükü İlişkisi

Türkiye’de bakım hizmetinden yararlanan kesim incelendiğinde yarısına yakın kişinin yaşlılığa bağlı kronik hastalıkların yer aldığı görülmektedir. Öngörülere göre ise bu durum 22 yılına doğru % 60 gibi rakamlar seviyesine kadar çıkacağı yönündedir. (Aksel, 2010).

Türk Dil Kurumu bakımı tanımlarken “ *Bakma işi, bir şeyin iyi gelişmesi, iyi bir durumda kalması için verilen emek, emek verme biçimi, birinin beslenme, giyinme vb. gereksinimlerini üstlenme ve sağlama işidir.* ” diye tanımlamaktadır. Yine TDK yük kelimesini ise; “ *birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev, tedirginlik veren şey, engel durumu* ” şeklinde belirtilmiştir. Engellilere sağlanan bakım hizmeti yük gibi olumsuz sonuçlar doğursa bile olgunlaşma, işe yarama içgüdüğü, yardım ve dini tatmin gibi duygular ile olumlu etkilerde yaratmaktadır.

Örnek verilmesi gerekirse bakım yüküne; engelli bir çocuğu bulunan öğretmen bir annenin hem maddi hem de manevi kayıpları incelenerek bir ölçüt getirilmeli bakım verme yükü daha yüksek olan kişilere daha fazla ücret verilmez. Örneğimizdeki öğretmen mesleğini icra edemeyerek bakım işini üstlendiği için maddi bir kayıp yaşamaktadır. Bu kaybı devlet belli bir oranda karşılamaz. Diğer türlü anne engelli bireye bakmak yerine öğretmenlik mesleğine devam edecek ve daha düşük bir ücret ile bir bakıcı tutarak engelli oğluna maksimum fayda sağlamak yerine hiç tanımadığı birine bakımını yaptıracaktır.

Engelli bireylere bakan bireylerin yaşadığı yükü hafifletmenin bir diğer yolu ise eğitim ile bilgilendirmektir (Cangür ve ark, 2013). Yükün nedenini ise aşta ekonomik sorunlar olmak üzere, psikolojik ve sosyal nedenler olarak sıralamak mümkündür.

Engelli bireylerimizin bakımlarını genelde aileleri tarafından yapılmaktadır. Ailelerin devletin vermiş olduğu desteklerden çoğunlukla faydalandıkları ancak bir kısım vatandaşımızın ise bilgisizlik, yardım alma prosedürlerin ağır olması, kanunları anlamamaları hatta dışlanma, hor görülme korkusu ile utangaçlık gibi sebepler sosyal yardımları almalarına engel olmaktadır. Buda hem aileye bakım verme yükü getirir ve yaşam kalitesini olumsuz etkiler (Karaduman, Yılmaz, 2010). Bazı aileler ise bu yardımlarda dışlanma korkusu, hor görülme korkusu veya utangaçlıklarında faydalanmamaktadır.

Buradaki destekleri sadece maddi destekler olarak düşünmemek gerekir. Engellilere verilecek manevi desteklerde maddi destekler gibi etkili olacaktır. Devletin kendilerine sahip çıktığını hisseden bireyler daha özgüvenli bir şekilde sosyal hayata girebilecek ve bakıcı personelin yükü azalırken hem engellinin hem de bakıcı personelin yaşam kalitesi de artacaktır.

1.2.5. Engellilerde Ulaşım

Ücretsiz seyahat hakkından yararlanacak kişiler Ücretsiz veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliğinden yararlanacak kişiler düzenleyen 4. Maddesine göre “ ... demiryolları ve denizyollarının şehir içi ve şehirlerarası hatlarından, belediyelere, belediyeler tarafından kurulan şirketlere, birlik, müessese ve işletmelere veya belediyeler tarafından yetki verilen özel şahıs ya da şirketlere ait şehir içi toplu taşıma hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanacaklar aşağıda yer almaktadır. ” ilgili maddenin e bendinde engelliler düzenlenmiş ve “ Engelliler

için sağlık kurulu raporuyla % 40 ve üzerinde engelli olduğunu belgeleyen Türk vatandaşlarının kendileri, ağır engellilerin ise kendileri ile birlikte birden fazla olmamak üzere beraber seyahat ettikleri refakatçileri.” şeklinde tanımlanmıştır.

Türk hava yolları da engelli bireylere ve doktor raporu olması kaydı ile refakatçilerine iç ve dış hat uçuşlarında % 25 oranında indirim uygulamaktadır. Benzer uygulamalar da şehirlerarası otobüs firmaları % 30 indirim uygularken, ana hat tren seferleri ve iç hat Türkiye denizcilik işletmesine ait kruvaze seferlerinde % 20 indirim uygulandığı görülmektedir (Kavaklı, Özkara, 2012).

Mecit 2017 yılında hazırladığı yüksek lisans tezinde ise engelli bireylerin kendilerine öz güveni olmama nedenini ulaşım sorunu ile ilişkilendirmektedir. Çalışmasında engellilerin eğitim alırken veya çalışma ortamında yaşadığı ulaşım sorunları ile fiziki sorunların daha büyük bir engel olduğunu ve engelli kişilerin sosyalleşmelerini olumsuz etkilediğini savunmuştur.

17.10.2018 tarihinde ise 153 Beyaz masa ile irtibata geçtiğim İstanbul ulaşım kart A.Ş.’nin engelli ulaşım kartından faydalanan bireylerin sayısal verileriniz istediğim şirket bilgisi olduğunu ve verilemeyeceğini belirtmişlerdir.

Engelli vatandaşlarımızın ulaşımında sorun yaşamasında ulaşım personeli şoförlerin ücretlerinin vergilendirilmesinin yattığı düşünülmektedir. Verilen ücretsiz kartların ücretleri vergiden düşülmektedir. Bu durumu engelli dernekleri ile yapılan görüşmede “*şoförlerin engellilere kötü davranma sebebi olarak gösteriliyor. Taşıdığı ücretsiz yolcuların paralarını nakit vermediklerini yerine vergiden düşüldüğünü beyan etmektedirler. Zaten vergi vermiyorlar bu yüzden de engelli bineceğine vergiden düşeceğime nakit para versinler*” görüşüne yer vermişler ve anket yaparken görüştüğümüz birçok engelli de aynı kanıdadır.

1.2.6.Engellilerde Vergi Avantajları

Engelli bireylerimiz çeşitli vergi avantajları ile de devlet tarafından desteklenmektedir. Bunlar incelendiğinde ise en büyük payın gelir vergisinde olduğu görülmektedir. Sırası ile KDV, ÖTV ve gümrük verilerinden faydalandıkları bunların ise tüketim sonucu alınan vergiler olduğu bilinmektedir. Yapılan incelemeler sonucu en az devlet desteğinin ise servet vergilerinde olduğu görülmüştür (Yayman, Çımat, 2012). Engelli bireylerin ve ailelerinin yaşam kalitesini yükseltmek adına ve bakıcı personelin bakım yükünü almak adına bu vergi destekleri devletler tarafından engelli vatandaşlara sosyal ve ekonomik

yönden katkı sağlamak ve hayata tutunmalarını güçlendirmek için verilmelidir (Güneş, 2010).

Devletin engelli bireyler için uyguladığı bu desteği vergi harcaması olarak adlandırılır. Devletin vazgeçtiği gelir olan vergi harcaması; vergi sisteminde istisna ve muafiyetler doğrudan bütçeden yapılıp kamu harcamalarını arttıran bir kalem olarak görülmez, vergiden vazgeçme ile yapılır (Pehlivan, 2010). Vergi harcamasından yararlananlar, devletten yardım alarak bu menfaati sağlamak yerine vergi ödemeyerek aynı faydayı sağlamaktadır ve söz konusu harcamalar transfer harcaması gibi değerlendirilmektedir (Edizdoğan ve ark, 2013). Ancak doğrudan bir para yardımı olmadığı için görmezden gelinmektedir.

Tüm maliyeciler için vergi adaleti kavramı hep tartışmalı bir konu olarak kalmış sebebi ise tüm toplumlar da adalet kavramının anlayışının farklı olmasıdır. Ülkemizdeki genel kanı ise aynı gelir düzeyinde olanlara aynı oranlar, gelir yükseldikçe alınacak vergi oranlarının da yükselmesi gerektiği kanısı hâkimdir. Özellikle kurumlar vergisi gibi tek tarifeli vergilerde vergi adaletsizliğin daha çok maruz kaldığı görülmektedir (Bay, İnneci, 2017).

Her birey vergi adaletini savunur ve tüm hükümetler vergi adaletini sağlayacakları vaadinde bulunur ancak bu çok zor bir iştir. Güç gurupları genellikle daha az vergi vermek istemekte ve baskılar ile vergi adaletinin sağlanmasını engellemektedir. Bireyler bazında değerlendirildiğinde ise kimse kazındıkça daha fazla bir vergi ödemek istemezler. Oysa ki gerçek vergi adaleti kazanca göre vergilendirme ile mümkündür. (Akdoğan ve ark., 1986).

2015 yılı gerçekleşmiş rakamlara göre, toplam 79.582 milyon TL olan vergi harcamasının içerisinde en büyük payı 30.353 milyon TL ile gelir vergisi almaktadır. Buna 10.980 milyon TL'sini ÖTV istisnası ve 870 milyon TL'sini engellilere yönelik araç alımı istisnası oluşturmaktadır. Maliye bakanlığının hazırladığı bu tablo Yayman ve Çımat'ı doğrular niteliktedir

Tablo 39 :

2015-2019 Dönemi Yeni Belirlemeye Göre Vergi Harcaması Gerçekleşmesi ve Tahminleri (Milyon TL)

KANUN ADI/YILLAR	2015	2016	2017	2018	2019
Gelir Vergisi	30,353	33,699	37,714	42,134	46,851
Kurumlar Vergisi	12,298	13,529	15,110	16,881	18,771
Katma Değer Vergisi	16,865	20,992	23,493	26,247	29,185
Özel Tüketim Vergisi	10,980	12,444	14,711	16,504	17,879
Özel Tüketim Vergisi (Engellilere Yönelik Araç Alım İstisnası)	870	957	1,072	1,197	1,331
Motorlu Taşıtlar Vergisi	534	588	658	735	817
Banka Sigorta Muameleleri Vergisi	8,521	9,374	10,491	11,721	13,033
Özel İletişim Vergisi	31	34	38	42	47
Genel Toplam	79,582	90,660	102,216	114,264	126,584

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Vergi harcamaları Raporu, 2016.

Anayasamızın 73. maddesine göre ise “ Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. ” ibaresine yer verilmiştir. Anayasamızda da belirtildiği üzere herkes in vergi vermesi gerekir ancak vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesine rağmen kimi mükellefler ya da mükellef grupları vergi dışı bırakılmasına muafiyet, yine aynı şekilde vergi konuları vergi dışı bırakılmasına istisna denir. Devletler muafiyet ve istisnaları dezavantajlı grupları korumak, yeni yatırımları teşvik etmek için yapar yapılan bu yardımlara sübvansiyonları da ekliye biliriz. Bu da devletleri sosyal devlet olduğunu gösterir.

Türk Vergi Mevzuatında engelliler için sağlanan vergi avantajlarını Yaman ve Çımat şöyle belirtilebilir;

- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 31 ve 89’ncu maddelerinde
- 1319 sayılı Emlak Vergisi kanunun 8inci maddesinde
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 17’nci maddesinde
- 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu’nun 7’nci maddesinde

- Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu’nun istisnalara ilişkin 4/c maddesinde
- Gümrük Vergisi Kanunu (Madde 167/12)’de
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre; çevre temizlik vergisi muafiyeti düzenlenmiştir.

1.2.6.1. Gelir Vergisi İndirimi

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 7 bölümünde indirimler düzenlenmiştir. Engelliler ile ilgili indirimlere kanun 31. Maddede Engellilik indirim başlığında ‘‘ Çalışma gücünün asgarî % 80’ini kaybetmiş bulunan hizmet erbabı birinci derece engelli, asgarî % 60’ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ikinci derece engelli, asgarî % 40’ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ise üçüncü derece engelli sayılır ve aşağıda engelli dereceleri itibariyle belirlenen aylık tutarlar, hizmet erbabının ücretinden indirilir.

Engellilik indirimi;(6)

- Birinci derece engelliler için 440.000.000 lira (1.200 TL),
- İkinci derece engelliler için 220.000.000 lira (650 TL),
- Üçüncü derece engelliler için 110.000.000 lira (290 TL)dır.

Engellilik derecelerinin tespit şekli ile uygulamaya ilişkin esas ve usuller Maliye, Sağlık ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlıklarınca bu konuda müştereken hazırlanacak bir yönetmelik ile belirlenir.’’ Şeklinde tanımlamıştır .

Vergi adaletini sağlamada istisna ve muafiyetler olumsuz gibi gözükse de aslında emekli, maluller, dul ve yetimler, engelliler, hastaların vergi dışı bırakılması bu bireyleri sosyal ve ekonomik hayata ta yer bulmalarını sağlayarak adaleti sağladığı görülmektedir (Bulutoğlu, 1976) .

Gelir Vergisi Kanunu’nun 89. Maddesin de ise ‘‘ ... korumalı işyerlerinde istihdam edilen ve iş gücü piyasasına kazandırılmaları güç olan zihinsel veya ruhsal engelli çalışanlar için diğer kişi ve kurumlarca karşılanan tutar dâhil yapılan ücret ödemelerinin yıllık brüt tutarının yüzde 100’ü oranında korumalı işyeri indirimi (İndirim, her bir engelli çalışan için azami beş yıl süre ile uygulanır ve yıllık olarak indirilecek tutar, her bir engelli çalışan için asgari ücretin yıllık brüt tutarının yüzde 150’sini aşamaz... ’’ ibaresinin yer aldığı görülmüştür.

Tablo 40 :

Gelir Vergisi İndiriminden Faydalanan Engelli Bireylerin Çalışma Gücü Kayıp Oranına Göre Verilen Rapor Sayısı

ÇALIŞINA GÜCÜ KAYIP ORANLARINA GÖRE VERİLEN RAPOR SAYISI				
Yıllar	% 40-59	% 60 - 79	%80 - 100	Toplam
2015 (Ocak-Aralık)	27.347	11.752	7.434	46.533
2014 (Ocak-Aralık)	25.148	10.666	6.376	42.190
2013 (Ocak-Aralık)	22.022	9.875	5.723	37.620
2012 (Ocak-Aralık)	15.026	7.134	4.358	26.518

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/SIIVI.htm

Tablo 40’de görüldüğü gibi ülkemizde bu indirimden faydalanan birey sayısı 46.533 kişidir. Burada görüldüğü gibi birinci derece yani (%80 - %100) arası engellilerden vazgeçilen vergi miktarı $900 * 7434 = 6690600$ TL’dir. İkinci derece yani (%60 - %79) arası engellilerden vazgeçilen vergi miktarı $460 * 11752 = 5405920$ TL’dir. Üçüncü derece yani (%40 - %59) arası engellilerden vazgeçilen vergi miktarı $210 * 27347 = 5742870$ TL’dir. Ülkemizde engellilerden vazgeçilen vergi miktarı ise 17.839.390 TL’dir.

Ülkemizde 2012 verilerine göre indirimden yararlanan engelli vatandaşlarımızın sayısı 214.380 olarak tespit edilmiştir. Bu vatandaşlarımızın iş olanakları hem kamu hem de özel sektörde yer almaktadır (Cenk, 2012) .

İlgili kanun incelendiğin de görülen bireyin ücret geliri elde etmesi ve % 40 engelli olması durumunda veya kendisinin değil bakmakla yükümlü kişinin engelli olması durumunda bu kanundan faydalanacağıdır.

1.2.6.2. Katma Değer Vergisi İstisnası

25.10.1984 yılında yürürlüğe giren 3065 sayılı Katma Değer Vergisi kanunun 6. Bölümü olan Sosyal ve Askeri Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar başlığı altında engellilere yönelik hükümler işlenmiştir. Aynı bölümde yer alan 17. Maddede 2. Fıkrasının a bendine “ ...yaşlı ve engelli bakım ve huzurevlerini... İşletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetleri ile bunlardan sağlık hizmeti sunanların teşhis ve tedaviye yönelik olarak birbirlerine yapacakları teslim ve hizmetler ” ibaresi ile vergi

muafiyeti tanınacağını belirlemiştir. Yine aynı maddenin 3.fıkrasının s bendinde ise “*Engellilerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları için özel olarak üretilmiş her türlü araç-gereç ve özel bilgisayar programları.*” hükmünde belirtildiği gibi eğitim, melek ve özel kullanımında olan her malın muaf tutulduğunu belirtmiş ancak herhangi bir mal sepeti belirtmediği için hangi mallarda net muaflık olduğu maalesef birçok engelli bireyimiz tarafından anlaşılmamıştır. Bunlara örnek vermek gerekirse görme engelli bir vatandaşımız için baston satın almak KDV den muafiyet sağlarken günümüzde akıllı cep telefonlarının navigasyon sistemlerinin ve hassas zemin tanıyan sesli uyarı yapan akıllı sistemlerin kurulduğu cep telefonlarını satın alırken her hangi bir muafiyet söz konusu olmamaktadır.

Vatandaşlarımızın genel yanılgıya düştüğü diğer konu ise binek otomobiller ile ilgilidir. Binek otomobiller engelli vatandaşlarımız için özel üretilmemektedir. Buda KDV den muaf olmayacakları anlamına gelir. Ancak özel olarak üretilen otomobiller KDV den muaf tutulabilir. Otomobil ve cep telefonu örneğinde de gördüğümüz üzere engellilere özel olarak üretilmeyen ama hayatlarını kolaylaştıran birçok ürün muaf tutulmamakta buda engelli vatandaşlarımıza büyük bir ekonomik yük olarak anılmaktadır.

1.2.6.3. Özel Tüketim Vergisi İstisnası

2002 yılının ikinci yarısında yürürlüğe giren 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu’nun 7. maddesinin 2 numaralı bendinde bahsi edildiği gibi “ 2. (Değişik: 16/7/2004-5228/21 md.) (II) sayılı listede yer alan kayıt ve tescile tâbi mallardan;)

a) 87.03 (hesaplanması gereken özel tüketim vergisi ve diğer her türlü vergiler dahil bedeli 200.000 TL’yi aşanlar hariç), 87.04 (motor silindir hacmi 2.800 cm³’ü aşanlar hariç) ve 87.11 G.T.İ.P. numaralarında yer alanların, engellilik oranı % 90 veya daha fazla olan malûl ve engelliler tarafından,(2)(3)

b) (Ek: 6/2/2014-6518/56 md.) 87.03 G.T.İ.P. numarasında yer alan (motor silindir hacmi 2.800 cm³ ’ü aşanlar, bütün tekerlekleri motordan güç alan veya alabilenler, sürücü dâhil 8 kişiye kadar oturma yeri olan binek otomobilleri, yarış arabaları, arazi taşıtları hariç), yük taşımada kullanılıp azami ağırlığı 3,5 tonu aşmayan ve yolcu taşıma kapasitesi istiâp haddinin % 50’sinin altında olanlar ile sürücü dâhil 9 kişilik oturma yeri olanların engellilik durumlarının araçları bizzat kullanamayacak ve sürekli olarak tekerlekli sandalye veya sedye kullanmalarını gerektirecek nitelikte olduğunu ilgili mevzuat çerçevesinde alınan engelli sağlık kurulu raporuyla tevsik eden ve

engellilik derecesi % 90 veya daha fazla olup tekerlekli sandalye veya sedye ile binilmesine ve seyahat edilmesine uygun tertibat yaptıran malûl ve engelliler tarafından, kullanılır. ‘’ şeklinde kanunda belirtilmiştir.

Engelli bireylerimizin ÖTV indirimlerinden faydalanma bilmeleri için alacakları Sağlık Kurulu Raporunda “ *Özel tertibatlı araç kullanabilir.* ” ibaresi bulunmalı ve H sınıfı ehliyet sahibi olmaları için kanunda belirtilen % 90 veya üzerinize engel oranında olmaları şartı aranmaktadır. Beş yılda bir defa olmak üzere ilk olarak şart ile uygulanır. Beş yıl içinde ikinci araç aleminde veya satın yenisini almada bu indirim uygulanmaz. ÖTV faturaya dâhil edilmemektedir.

Engelli adına kayıt yaptırılmış aracı noterde düzenlenen bir iş sözleşmesi ile çalıştırılan şoför ya da 3. dereceye kadar olan kan hısımlarından biri kullanabilir.

Engelli bireyin ölümünden sonra ise, vergisiz araç mirasçılara intikal etmektedir. Vergi istisnası tanınırken yaşlanmaya bağlı engellilik durumu ile ilgili özel bir düzenleme ile vergiden istisna tutulacak tutar azaltılabilir. (Karadeniz, 2017).

Hanesinde otomobili olan 871341 engelliden; %15’i yoksulluk eşiğinin altında, %85’i de yoksulluk eşiğinin üzerinde bulunmaktadır. Bir başka anlatımla, otomobili olan engellilerin büyük çoğunluğu yoksulluk eşiğinin üzerinde yaşamaktadır.

Tablo 41 :

Hanedeki Otomobil Sahipliğine ve Yoksulluk Durumuna Göre Engelli Bireylerin Dağılımı

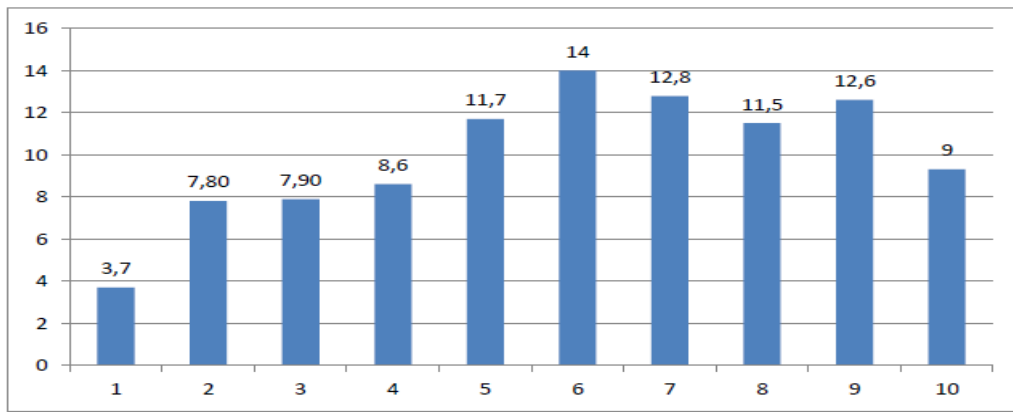
		Yoksulluk Eşiğinin Altında	Yoksulluk Eşiğinin Üstünde	Toplam
Otomobili Olmayan	Sayı	710980	1525902	2236882
	Yüzde(%)	31,8	68,2	100
Otomobili Olan	Sayı	129501	741844	871345
	Yüzde(%)	14,9	85,1	100
Toplam	Sayı	840481	2267746	3108227
	Yüzde(%)	27	73	100

Kaynak: Karadeniz , 2017

Tablo 41 'de de görüldüğü üzere hanelerinde otomobil bulunan engelliler orta ve üst gelir grubunda yer almaktadır. Haneler gelir seviyelerine göre 10 gruba ayrıldığında (1 gelir seviyesi en düşük; 10 gelir seviyesi en yüksek) hanelerin gelir seviyesi arttıkça otomobil sahipliliği artmaktadır. Otomobillerin %60'ı gelir seviyesi yüksek olan son beş grupta bulunmaktadır.

Şekil 3 :

Gelir Gruplarına Göre Hanelerinde Otomobil Bulunan Engellilerin Dağılımı (%)

Kaynak: Karadeniz, 2017

Karadeniz'in makalesinde yaptığı incelemeye göre, bazı firmalarda yapılan otomobil satışlarının büyük bir bölümünün engelli kapsamında ÖTV'siz satış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bir satış temsilcisi 2016 yılında yaptıkları satışların %50'den fazlasının engellilere yönelik olduğunu söylerken, alanların %50'sinden fazlasının yatırım amaçlı aldıklarını, engellilere araç satmasalar hiç araç satamayacaklarını ifade etmiştir. Yüksek fiyatlı lüks araçlar satan bir başka firma yetkilisi ise geçen ay satılan 9 araçtan yedisinin engellilere dönük olduğunu söylemektedir. Buradan da anlaşıldığı gibi engellilerin araç alımları ÖTV ve MTV indirimlerinden dolayı oldukça yüksektir.

Araçların büyük bölümünün fiziksel engelinin kendisi için araç alımından ziyade yaşa bağlı engellilik kapsamında engellinin yakınları tarafından satın alındığı görülmektedir. Bir firma yetkilisi araçların genellikle yaşlı ve hasta kayınavlide, anne, baba üzerinden alındığını ifade ederken, bir başka firma yetkilisi torunların engelli dedeleri üzerinden ya da anne ve babaları üzerinden ÖTV'siz araç aldıklarını, gençlerin genellikle öğrenci olduklarını ifade etmektedir. Firma yetkilisine göre, gençler, sahip oldukları aracı satın

üzerine para ekleyip ÖTV'siz araç alabilmektedir. Karşılaşılan bir diğer durum, ölmek üzere olan yaşam durumu kritik olan engelli yaşlı ya da yeni doğmuş bebeklerin üzerine ÖTV'siz araç alımı yapılmasıdır. Engellinin yaşlılık veya hastalıktan dolayı ölüm riski arttıkça, ÖTV istisnasından yararlanmak isteyen engelli yakınları işlemlerin hızlandırılmasını talep etmektedirler. Bir başka firma yetkilisi ise engellilere yönelik tanınan istisnadan yararlanan araç sayısı fazla olduğu için, gerçek engelliler park yeri sıkıntısı yaşadığını belirtmektedir. (Karadeniz, 2017). Bu durumun denetimin az olmasından dolayı oluştuğu barizdir. Engelli derneği yöneticileri ile yapılan görüşmelerde araç alımına getirilen 200.000 TL sınırlamasının nedenini de buna bağlamaktadırlar. Lüks araç alımı yapan engelli bireylerimize ön yargı oluşmasında da ilişkisi görülmektedir.

Motorlu araç kullanımı, engelli bireyleri yaşama bağlaması, topluma kazandırılması ve hayatını kolaylaştırarak yaşam kalitesinin artırılmasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Ortopedik engelli vatandaşlar; engeline uygun özel tertibatlı araçları ya da engellilik oranının %90'nın üzeri olması durumunda, engellinin üçüncü dereceye kadar yakını, aracın ilk alımlarında (beş yılda bir olmak kaydıyla) ÖTV istisnasından yararlanmaktadır. Vergi sisteminde istisna, muafiyet, indirim, düşük oran gibi müesseseler uygulanarak, devletin vazgeçtiği gelirleri, vergi harcamaları olarak tanımlayabiliriz. Engellinin, araç alımlarında ÖTV'den istisna olması da bir vergi harcamasıdır. Karadeniz'in çalışmasında, araç alımında uygulanan ÖTV ile ilgili engellilere dönük yapılan vergi harcamasının, gelir seviyesi yüksek engellilerle sınırlı kaldığını ve bu eşitsizliği gidermek için, gelir seviyesi düşük engellilere de benzer avantajlar sağlanması gerektiğini önermiştir (Karadeniz, 2017).

2012 yılında Engellilere toplam 20.700 adet araç satıldığı ve yaklaşık 300 milyon Türk Lirası kadar vergiden vazgeçildiği belirtilmiştir. Bu rakam 2013 yılında 29.000 tane araç ile 445 milyon Türk lirasına çıktığı ve giderek artarak, 16 Ekim 2017 tarihi itibarıyla 40.500 araç ile yılsonunda kadar bu rakamın 2 milyar Türk lirasını geçeceğini belirtmiştir. 2013 – 2017 yılları arasında 188 000 araç satılmış 5 milyon TL vergiden vazgeçilmiştir. Vergisiz satış fiyatı 70.000 Türk Lirası olan bir aracın vergili fiyatı 124.000 Türk Lirasının üstü baz alındığında, 2012 yılında satılan arabaların yüzde 4'ünün, 2013 yılında satılanların yüzde 7'sinin, 2014 yılında satılanların yüzde 11'inin, 2015 yılında satılanların yüzde 20'sinin; 2016 yılında satılanların yüzde 24'ünün, 2017 yılı 16 Ekim itibarıyla

satılan engelli arabalarının yüzde 33'ünün lüks sınıfa girdiğini kaydetti. Lüks araç satışındaki arttı fiyatta sınırlamaya neden olmuştur. (En son haber, erişim: 21.11.2018).

1.2.6.4. Emlak Vergisi İstisnası

29.07.1970 tarihinde 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Ve bu kanunun 3. Kısım 8. Maddesinde engellilerle ilgili kısım “ *Cumhurbaşkanı, kendisine bakmakla mükellef kimsesi olup onsekiz yaşını doldurmamış olanlar hariç olmak üzere hiçbir geliri olmadığını belgeleyenlerin, gelirleri münhasıran kanunla kurulan sosyal güvenlik kurumlarından aldıkları aylıktan ibaret bulunanların, gazilerin, engellilerin, şehitlerin dul ve yetimlerinin Türkiye sınırları içinde brüt 200 m²'yi geçmeyen tek meskeni olması (intifa hakkına sahip olunması hali dahil) halinde, bu meskenlerine ait vergi oranlarını sifıra kadar indirmeye yetkilidir. Bu hüküm, yukarıda belirtilenlerin tek meskene hisse ile sahip olmaları halinde hisselerine ait kısım hakkında da uygulanır. Muayyen zamanda dinlenme amacıyla kullanılan meskenler hakkında bu hüküm uygulanmaz. Geliri olmadığını belgelemenin usul ve esaslarını belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.* ” şeklinde düzenlenmiştir.

En az bir engelli ferdi bulunan hanelerin %78,1'i ikamet ettikleri konutun mülkiyeti kendilerinin veya aile bireylerinin üzerine olduğu görülmektedir (TÜİK, 2015). Engelli vatandaşlarımız kendileri için özel yaptırdığı evlerinden yeni dairelere taşınmak istemedikleri de görülmektedir (Demir, Eliöz, 2016)

1.2.6.5. Motorlu Taşıtlar Vergisi İstisnası

197 Sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanun'a göre, “engellilik derecesi % 90 ve daha fazla olan malul ve engellilerin adlarına kayıtlı taşıtlar ile diğer malul ve engellilerin, bu durumlarına uygun hale getirilmiş özel tertibatlı taşıtlardan motorlu taşıtlar vergisi alınmaz ” ibaresi yer almaktadır (197 Sayılı Kanun, 4/c).

2004 yılına kadar engelli bireylerin araçları kendilerinin kullanması şartı aranmakta idi ancak yapılan düzenlemeler ile bu şart kaldırılmıştır.

1.2.6.6. Gümrük Vergisi İstisnası

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 167. Maddesinin 12. Fıkrasının a bendinde; “ *Malül ve engellilerin kullanımına mahsus eşya* ” ibare ile gümrük vergisinden muaf olduğu belirtilmiştir. (4458 Sayılı Gümrük Kanunu, 12.md; www.gib.gov.tr)

Ancak gerekli eşyaların tespitine kanunda yer verilmemiştir. Çıkarılan yönetmeliklerden derlenen verilerle göre “ Görme engelliler hariç olmak üzere, malul ve engellilerin hayatlarını idame ettirmesi için alınan motorlu veya motorsuz koltuk, bisiklet, vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler ile Sağlık Bakanlığınca yetki verilenler tarafından ithal edilen, toplu olarak taşımaya yönelik motorlu kara nakil vasıtaları,

- El ve ayak fonksiyonlarını tamamen yitirmiş olmaları nedeniyle bizzat engelli kişi tarafından kullanılamayan, kişinin araca binip inmesiyle taşınmasını kolaylaştırıcı tertibatı bulunan, engelli kişinin üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlarından bir sürücü veya kişi ile iş akdine bağlı olarak istihdam edilen sürücü tarafından kullanılacak vasıtalar motor silindir hacmi 2500 cc.ye kadar olan alan minibüslere ve portatif koltuklar hariç olmak üzere, sürücüsü dahil altı ila dokuz oturma yeri olan, malul ve engelli kişinin rahatça taşınabilmesine imkan verecek tavan yüksekliğine sahip olan motorlu kara nakil vasıtalarına, gümrük vergilerinden muafiyet tanınır.” İbarelerine yer verilmiştir.

1.2.6.7. Çevre Temizlik Vergisi Muafiyeti

1981 yılında yürürlüğe giren Belediye Gelirleri Kanunu da 5. Bölümünde çeşitli vergiler düzenlenmiş bunun da 4. Kısımında çevre ve temizlik vergisi mükerrer 44. Maddesinde düzenlendiği görülmüştür. Burada yer alan “ korumalı işyeri “ kavramı engelli bireylerimizi ilgilendirmektedir. Buradan yola çıkarak engelli bireylerimizin korumalı işyeri işletmeleri halinde çevre ve temizlik vergisinden muaf tutulacağı anlaşılmaktadır.

BÖLÜM 2: ENGELLİLERE YÖNELİK KAMUSAL POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada verilerin elde edilmesi için yüz yüze yapılan görüşmeler yanında anket formu da kullanılmıştır. Anket çalışması sırasında dernek yöneticileri, rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan eğitimci ve yöneticilerle görüşmeler yapılarak sorular hazırlanmıştır. Öte yandan, örneklem olarak seçilen engelli kişilerin engel durumu, yaş, cinsiyet, ailelerin maddi durumu, vs. gibi bilgileri elde etmek amacıyla 9 soru engellileri ilgilendiren kanun ve yönetmelikler ile ilgili 31'i genel 3 tane de alt soru olmak üzere toplamda 43 soru hazırlanmış ve engelli bireylerimize anket olarak 388 engelli vatandaşımıza tarafından doldurulmuştur. Engelli kişiler ile ilişkili bireylere de benzer bir anket yapılmış ve genel özelliklerini belirten 7, kanun ve yönetmelikler ile ilgili 12 ve 4 alt soru olmak üzere toplam 23 soruluk bir anketi toplam 391 bireyin doldurması ile yapılmıştır.

2.1.1. Araştırmanın Evreni

Araştırma tüm Türkiye'deki engelli bireyleri ve engelli bireyler ile ilişkili olan her vatandaşımızı kapsamaktadır. Maalesef tüm engelli bireylere uygulamanın veya ilişkili her bireye uygulamanın mümkün olmaması sebebi ile ulaşılan 388 engelli bireye ve 391 engellilerle ilişkili olan vatandaşlarımıza ulaşılmıştır.

2.1.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma da maalesef tüm Türkiye'deki engelli vatandaşlarımızı ve ilgili kişilere uygulamamız mümkün olmayacağı için aşağıda belirtilecek olan %95 güven aralığına göre hesaplanan 384 kişilik sayıya ulaşılmıştır.

Tablo 42 :

$\alpha= 0.05$ İçin rneklem Büyüklükleri

d=	Evren Büyüklüğü	+ 0.05 rnekleme hatası (d)		
		p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
	100	80	71	77
	500	217	165	196
	750	254	185	226
	1000	278	198	244
	2500	333	224	286
	5000	357	234	303
	10000	370	240	313
	25000	378	244	319
	50000	381	245	321
	100000	383	245	322
	1000000	384	246	323
	100 milyon	384	245	323

*Örneklem hatası σ =Evren standart sapması

Kaynak: Yazıcıoğlu, Erdoğan, 2004

2.1.3. Verilerin Değerlendirilme Yöntemleri

Araştırmada elde edilen verilerin analizleri ise SPSS 22,0 paket program kullanılarak yapılmıştır. SPSS programı sonucunda elde edilen analizlerin açıklanması için elde edilen verileri çapraz tablolar analizi ve ki kare testi yapılmıştır. Bu veriler ile demografik özellikleri ile eşleştirerek değerlendirilmiştir.

2.1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın bulgularına dair hipotezler aşağıda sıralanmıştır.

Hipotez 1: H_0 = Engelli bireylerin eğitim durumları ile engelliler ile ilgili kanunları bilme düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Hipotez 2: H_0 = Engel oranı ile engelli bireyler iş bulmaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 3: H_0 = Engelli bireylerin gelir seviyesindeki artırma ile özel okular da devlet desteği almaları doğru orantılıdır.

Hipotez 4: H_0 = Engellilerin gelir durumları ile bakım ücretlerinden faydalanmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Hipotez 5: H_0 = Engeli bireylerin gelir durumu ile yurt dışından bir malı nasıl alacaklarını bilmeleri ve almaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 6: H_0 = Engeli bireylerin serveti ile sıfır araç satın almada 200.000 TL 'lik bir yasal sınırın olmasını sorusuna verdikleri cevaplar arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 7: H_0 = Engeli bireylerin servetleri ile kendilerine kalan mirastan vergi alınmasını adil bulmaması arasında doğru bir ilişki vardır.

Hipotez 8: H_0 = Engeli bireyler belli bir gelir düzeyleri ile belli bir servet ve gelir düzeyine sahip engelli kişiler için bu sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanmasını doğru bulmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Hipotez 9: H_0 = Engeli bireylerin eğitim düzeyleri artıkça özel okuldan faydalandıkları görülmektedir.

Hipotez 10: H_0 = Engeli bireylerin eğitim durumları ile iş bulmaları arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 11: H_0 = Engeli bireylerin engel durumları ve engel oranları ile kamuda kendilerine açılan kontenjanları yeterli bulmaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 12: H_0 = Engeli bireylerin eğitim durumları ile kamuda kendilerine açılan kontenjanları yeterli bulmaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 13: H_0 = Engeli bireylerin engel oranları ile toplu taşımada sorun yaşamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 14: H_0 = Engeli bireylerin engel oranları ile bakım ücretini yeterli bulmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15: H_0 = Engeli bireylerin eğitim durumları ile bakım ücretleri ile ilgili yasal prosedürden kaynaklı sorunlar yaşamaları arasında ters yönlü bir ilişki vardır.

Hipotez 16: H_0 = Engeli bireyler ile ilişkili kişilerin eğitim durumları ile engelliler ile ilgili kanunları yeterli bulmaları düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 17: H_0 = Engelli bireylerle ilişkili kişilerin gelir durumları ile devletin engelli vatandaşlarımıza verdikleri ekonomik ayrıcalıklardan olumsuz etkilenmeleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Hipotez 18: H_0 = Engelli bireylerle ilişkili kişilerin gelir durumları ile belli bir servet ve gelir düzeyine sahip engelli kişiler için bu sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanmasını doğru bulmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Hipotez 19: H_0 = Engelli bireylerle ilişkili kişilerin ilişkisi ile engelli bireylerle çalışmak istemeleri arasında doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 20: H_0 = Engelli bireylerle ilişkili kişilerin gelir durumları ile engellilere uygulanan SGK ve diğer teşvikleri yeterli bulmaları arasında ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 21: H_0 = Engelli bireylerle ilişkili kişilerin gelir durumları ile İş-Kur'un gönderdiği engelli personeli işe uygun bulmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 22: H_0 = Engelli bireylerle ilişkili kişilerin eğitim düzeyi ile devlet desteğini nasıl alacaklarını bilmeleri arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır.

2.2. Bulgular

Engelli bireylere ve engelli bireyler ile ilişkili kişilere yapılan anketlere verdikleri cevapları iki bölümde inceleyeceğiz. İlk bölümde her iki anketinde demografik özelliklerine ait bulgulara değerlendirilecektir. İkinci kısmında ise engelliler ve ilgili kişilerin kanunlardan etkilenmeleri değerlendirilecektir.

2.2.1. Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde engelliler ve ilişkili kişilerin demografik özellikleri değerlendirilecektir. Ayrıntılı değerlendirmeler ve karşılaştırmalar alttaki bölümde geniş çaplı olarak incelenecektir.

Tablo 43 :**Engelli Bireylerin Demografik Özellikleri**

ÖZELLİK	ALT ÖZELLİK	ENGELLİ BİREY SAYISI
CİNSİYETİNİZ?	BAY	266
	BAYAN	121
EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	OKUR – YAZAR	28
	İLKOKUL	97
	LİSE	181
	ÜNİVERSİTE	64
	YÜKSEK LİSANS	17
YAŞINIZ?	15-25	82
	26-35	106
	36-45	107
	46-55	50
	56 VE ÜZERİ	39
GELİR DURUMUNUZ?	0 TL-1060 TL	139
	1061 TL-2000 TL	94
	2001 TL – 2999 TL	84
	3000 TL – 4999 TL	50
	5000 TL VE ÜZERİ	20
SERVET DURUMUNUZ?	0 TL – 100.000 TL	250
	100.001 TL – 250.000 TL	101
	250.001 TL – 499.999 TL	32
	500.000 TL VE ÜZERİ	4
ENGEL DURUMUNUZ?	UZUV NOKSANLIĞI	146
	DOWN SENDROMU	16
	GÖRME NOKSANLIĞI	59
	ZİHİN ZAYIFLIĞI	1
	İŞİTME NOKSANLIĞI	99
	KONUŞMA NOKSANLIĞI	56
ENGEL YÜZDE ORANINIZ?	% 20 - % 39	140
	% 40 - % 60	162
	% 61 - % 80	68
	% 81 VE ÜZERİ	17

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Ankete toplam engelli katılımcı sayısı ise 387 kişiden oluşmaktadır. Bu ankete katılan engelli bireylerimiz değerlendirildiğinde bayların % 69 olan 266 kişi ile daha fazla katıldığı görülmektedir. Yine aynı verilerde eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde ise % 47'lik orana eşit gelen 181 kişi ile lise mezunları oluşturmaktadır. Yaş ortalamaları ise genellikle orta yaşta bireylerden oluşmakta ve 26-35 yaş arası birey sayısı 106 kişi iken 36-45 yaş arası bireylerimiz ise 107 kişidir. Yani orta yaş diye tabir edeceğimiz kesimi % 55'e denk gelen 213 kişi oluşturmaktadır.

Yine ankette ki verilere dayanarak gelir durumları sorulmuş ve engelli bireylerin % 36'lık kısmına denk gelen 139 kişi ise 0 TL ile 1060 TL arasında bir gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Gelir durumları ile servet durumları da doğru orantılı olup 250 kişinin serveti 0 TL ile 100.000 TL arasında olduğunu belirtmişlerdir buda anket yapılan kişilerin % 64,6'lık kısmına denk gelmektedir. Ankete katılan engelli bireylerimizin çoğunluğunu yani % 37,7'lik kısmını 146 kişi ile uzuv noksanlığı olan bireyler oluşturmaktadır. Genellikle engel oranları ise % 40 ile % 60 arasında bulunmaktadır. Burada engelli statüsünde sayılmayan ancak çeşitli hastalıkları yüzünden engel raporu almak isteyen bir kesimi de değerlendirmeye alacağız bunlar % 20 ile % 39 arası engele sahip bireylerimizdir. Bu bireylerimiz de 140 kişilik kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 44 :

Engelli Bireyler İle İlişkili Kişilerin Demografik Özellikler

ÖZELLİK	ALT ÖZELLİK	ENGELLİ BİREY SAYISI
CİNSİYETİNİZ?	BAY	226
	BAYAN	164
EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	İLKOKUL	21
	LİSE	120
	LİSANS	243
	YÜKSEK LİSANS	6
YAŞINIZ?	15-25	65
	26-35	192
	36-45	65
	46-55	58
	56 VE ÜZERİ	7
GELİR DURUMUNUZ?	0 TL-1060 TL	6
	1061 TL-2000 TL	55
	2001 TL – 2999 TL	200
	3000 TL – 4999 TL	115
	5000 TL VE ÜZERİ	15
ENGELLİ BİREYLER İLE İLİŞKİNİZ NEDİR?	AİLE BİREYİM.	24
	ENGELLİ BİR ÇALIŞANIM VAR.	30
	ENGELLİ İŞ ARKADAŞIM VAR	4
	ENGELLİLERE KAMU TEŞVİKLERİNİ UYGULUYORUM.	326
	YAKINIM YOK	2
	YARDIMSEVERİM	3

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Ankete katılan engelliler ile ilişkili birey sayısı toplam 390 kişidir. Bu ankete katılan engelli bireylerimiz değerlendirildiğinde bayların % 58 olan 226 kişi ile daha fazla katıldığı görülmektedir. Yine aynı verilerde eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde ise % 62’lik orana eşit gelen 243 kişi ile lisans mezunları oluşturmaktadır. Bunun sebebini de

genellikle anketleri rahabilasyon merkezleri görev yapan öğretmenler, sağlık personelleri ve piskalogların oluşturmaktadır. Yaş ortalamaları ise 26-35 yaş arası birey sayısı 192 kişi ile % 49’lık bir kesimi kapsamaktadır.

Yine ankette ki verilere dayanarak gelir durumları sorulmuş % 51’lık kısmına denk gelen 200 kişi ise 2001 TL – 2999 TL arasında bir gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ankette sorulan engelli bireylerle iliksiniz sorusuna ise engelli bireylere kamu teşviki uyguluyorum diyenlerin çok yüksek olduğunu göre biliyoruz. Ancak ileri de bu soruyu daha ayrıntılı olarak değerlendireceğiz. Çünkü engelli bireyler ile ilişkisi bulunan birçok kişi bunu kamu teşviki olduğunun farkında değildir.

2.2.2.Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde ankete katılan engelli bireylerin demografik özerlikleri ile ankete verdikleri cevaplar değerlendirilecek hipotezler kanıtlanmaya çalışılacaktır.

Tablo 45 :

Engelli Bireylerin Eğitim Düzeyleri İle Engelliler Hakkındaki Kanunu Anlaşılır Bulmaları Arasındaki İlişki

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	ENGELLİLER HAKKINDAKİ KANUNU ANLAŞILIR BULUYORMUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
OKUR – YAZAR	8	20	28
İLKOKUL	26	71	97
LİSE	46	135	181
ÜNİVERSİTE	17	47	64
LİSANSÜSTÜ	0	17	17
TOPLAM	97	290	387

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Tablo 45’de görüldüğü gibi engelli bireylerin eğitim düzeyi ile engelliler hakkındaki kanunu anlaşılır bulmaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise lisansüstü seviyesindeki bireylerin tamamının hayır cevabı vermesidir. Ve diğer eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde geri kalan hepsinin % 73 ile % 74 arasında hayır cevabı verdikleri görülmektedir.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,114 ^a	4	,191
Likelihood Ratio	10,230	4	,037
Linear-by-Linear Association	2,004	1	,157
N of Valid Cases	387		

*a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,26.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %10 çıkmaktadır. Engelliler için bizim **Hipotez 1** değerimiz kabul edilmiştir. Yani engelli bireylerin eğitim durumları ile engelliler hakkındaki kanunları kanunu anlamaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 46 :

Engelli Bireylerin Engel Oranları İle İş Bulma İlişkisi

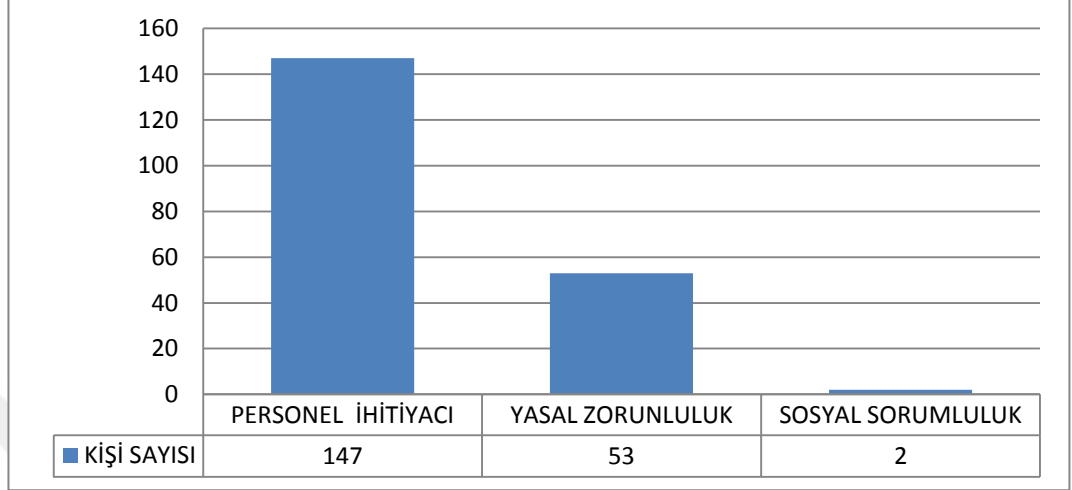
ENGEL YÜZDE ORANINIZ?	İŞ BULMAKTA SORUN YAŞIYORMUŞSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
%20 - % 39	70	43	113
%40 - % 60	83	62	145
% 61 - % 80	47	15	62
% 81 VE ÜZERİ	9	7	16
TOPLAM	209	127	336

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 45’da görüldüğü gibi engelli bireylerin % 62,2’lik kısmına denk gelen 209 kişi iş bulmakta sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Engel oranları kendi içinde değerlendirildiğinde engel yüzdeleri ile iş bulma oranları arasında bir ilişki bulunmadığı görülmektedir.

Şekil 4 :

Engelli Bireylere Sorulan İş Bulmakta Sorun Yaşıyormuşsunuz Sorusuna Hayır Cevabı Veren Kişilerin Öncelik Sıralaması

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Engelli bireylere iş bulmakta sorun yaşıyormuşsunuz sorusu sorulmuştur. Akabinde de hayır diyen adaylara işverenlerin kendilerini neden ikame ettiği sorulmuştur. Buranda görüldüğü gibi sadece 2 kişi kendilerinin sosyal sorumluluk kapsamında işe alındığını büyük bir kısmı olan 147 kişi ise personel ihtiyacından dolayı işverenlerinin kendilerini çalıştırdığını belirtmiştir.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	6,643 ^a	3	,084
LikelihoodRatio	6,942	3	,074
Linear-by-LinearAssociation	,829	1	,363
N of ValidCases	336		

*a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,05.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %0 çıkmaktadır. Bizim **Hipotez 2** değerimiz kabul edilmiştir. Yani engelli bireylerin engel oranları ile iş bulmaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 47 :

Engelli Bireylerin Gelir Durumu İle Özel Okullardan Fayda Sağlama İlişkisi.

GELİR DURUMUNUZ?	ÖZEL OKUL İÇİN DEVLET DESTEĞİNDEN FAYDALANDINIZ MI?			
	FAYDA SAĞLADIM AMA YETERSİZ	FAYDA SAĞLADIM	FAYDA SAĞLAMADIM	TOPLAM
0 TL – 1060 TL	5	2	128	135
1061 TL – 2000 TL	2	9	82	93
2001 TL - 2999 TL	3	6	68	77
3000 TL – 4999 TL	1	7	42	50
5000 TL VE ÜSTÜ	2	5	13	20
TOPLAM	13	29	333	375

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Engelli bireylerin gelirleri arasında özel okuldan faydalanma oranlarının çok düşük olduğu tabloda görülmektedir. Bunu yüzdelik dilim ile ifade eder isek % 88,8 kadar büyük bir kesimin özel okuldan faydalanmadığı görülmektedir. Buda sayısal olarak 333 kişiye denk gelmektedir. Katılımcıların toplam sadece %11,2’lik kısmı fayda sağladığını belirtmiş bunların ise %3,5’lik kısma denk gelen 13 kişi faydanın yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Tablo 46’deki verileri değerlendirirken fayda sağladım ama azdı diyenler ile fayda sağladım diyenleri bir değerlendirerek yorum yapacağız ve gelir durum ile özel okuldan fayda sağlama arasın da bir ilişki var mı kontrol edeceğiz. Engelli bireylerin geliri 0 TL ile 1060 TL arasında ise % 5,2’lik oran ile 7 kişiyi kapsamaktadır. Gelir seviyesinin 1061 TL ile 2000 TL arasına çıkması ile bu oran % 11,8’lik bir seviyeye çıkacaktır. Gelir seviyesinin 3000 TL ile 4999 TL arasında olmasında %16’lık bir oranla 8 kişiyi ve gelirin 5000 TL ve üzerinde olması durumunda ise bu oranın % 35’ler seviyesine yükseldiği görülmektedir. Buradan da görüldüğü gibi gelirler artıkça özel okullardan ayda sağlama oranları da artmaktadır. Ancak bu verileri değerlendirirken ankete katılan bireylerin kendi gelir gruplarında yüzde kaçlık bir kısmının fayda sağladığını dikkate aldık aksi takdirde gelir seviyesi artıkça ankete katılımın azalması sebebi ile veriler daha farklı çıkardı.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,790 ^a	8	,004
Likelihood Ratio	22,234	8	,004
Linear-by-Linear Association	8,201	1	,004
N of Valid Cases	375		

*a. 7 cells (46,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,69.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %46,7 çıkmaktadır. Bizim **Hipotez 3** değerimiz kabul edilmiştir. Yani engelli bireylerin gelir durumları ile özel okuldan faydalanmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 48 :

Engelli Bireylerin Gelir Durumları İle Bakım Ücretlerinden Faydalanmaları Arasındaki İlişki

GELİR DURUMUNUZ?	BAKIM ÜCRETİNDEN YARARLANIYORMUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
0 TL – 1060 TL	51	86	137
1061 TL – 2000 TL	41	52	93
2001 TL - 2999 TL	22	62	84
3000 TL – 4999 TL	14	36	50
5000 TL VE ÜSTÜ	9	11	20
TOPLAM	137	247	384

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 48’de görüldüğü üzerinde görüldüğü üzere tüm gelir gruplarında bakım ücretlerinden yararlanma oranı % 50’nin altındadır. Ancak değerlendirmeyi gelir grupları arasında yaptığımız zaman herhangi bir bağ bulunmadığı görülmektedir. Tablodan hayır diyen adayları değerlendirerek inceleyelim. Gelir grubu 0 TL ile 1060 TL arası olan bireylerin hayır deme oranı %62,8’iken, geliri 1061 TL ile 2000 TL arasında olanları hayır deme oranı %52’ye gerilemektedir. Ancak geliri 2001 TL ile 2999 TL arında olanlar ise %73,8 oranında hayır cevabı vermektedir. Yine gelir durumu 3000TL ile 4999 TL arası olanların hayır cevabı %72 olarak görülmektedir. Ve gelir seviyesi 5000 TL ve üzeri olanların ise % 55 seviyesine gerilediği görülmektedir. Toplam katılımcılar arasında

değerlendirildiğinde ise % 64,3'lük orana denk gelen 247 kişinin hayır cevabı vererek bakım ücretinden yararlanmadıklarını belirttikleri görülmektedir.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,345 ^a	4	,080
Likelihood Ratio	8,451	4	,076
Linear-by-Linear Association	1,128	1	,288
N of Valid Cases	384		

*a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,14.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %0 çıkmaktadır. Bizim **Hipotez 4** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 49 :

Engelli Bireylerin Gelir Durumları İle Yurt Dışından Bir Malı Nasıl Alacaklarını Bilmeleri Ve Almaları Arasındaki İlişki

GELİR DURUMUNUZ?	(1) YURT DIŞINDAN BİR MALI NASIL GETİRE BİLECEĞİNİZİ BİLİYOR MUSUNUZ?			(2) YURT DIŞINDAN ENGEL DURUMUNUZ İLE İLGİLİ BİR MAL ALDINIZ MI?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM	EVET	HAYIR	TOPLAM
0 TL – 1060 TL	45	85	130	18	108	126
1061 TL – 2000 TL	22	70	92	8	82	90
2001 TL - 2999 TL	25	53	78	8	68	76
3000 TL – 4999 TL	12	35	47	6	39	45
5000 TL VE ÜSTÜ	4	14	18	1	16	17
TOPLAM	108	257	365	41	313	354

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 49'da engelli bireylerin gelir durumlarına göre yurt dışından mal almayı bilip bilmedikleri ve alıp almadıkları değerlendirilmiştir. Tabloya bakıldığında toplam katılımcının %29,6'lık bir kısmına denk gelen 108 kişinin yurt dışından nasıl mal alacaklarını bildiği ve % 11,6'lık bir kısma denk gelen 41 kişinin de yurt dışından bir mal aldığı görülmektedir.

Değerlendirmeyi gelir grupları arasında yaptığımız da herhangi bir bağ bulunmadığı görülmektedir. Tablodan evet diyen adayları değerlendirerek inceleyelim. Gelir grubu 0 TL ile 1060 TL arası olan bireylerin biliyorum sorusuna evet deme oranı %34,6 ile 45 kişidir ve aynı gelir grubunda mal alanların oranı ise %14,3 ile 18 kişidir, geliri 1061 TL ile 2000 TL arasında olan ve biliyorum sorusuna evet diyenlerin oranı %23,9 ile 22 kişidir aynı gelir grubunda alan kişi oranı ise %8,9 ile 8 kişidir. Gelir durumu 2001 TL ile 2999 TL arında olanların bilme oranı ise %32,1 ile 25 kişidir ve alan kişilerin oranı ise %10,5 ile yine 8 kişidir. Gelir durumu 3000 TL ile 4999 TL arası olanların biliyorum sorusuna evet cevabı %25,2 ile 12 kişiye çıkarken alan kişi sayısı ise % 13,3 ile 6 kişi olarak görülmektedir. Ve gelir seviyesi 5000 TL ve üzeri olanların bilmeleri ise % 22,2 ile 4 kişidir alan kişi sayısı ise % 5,9 ile 1 kişidir olduğu görülmektedir. Toplam katılımcılar arasında değerlendirildiğinde gelir durumları ile yurt dışından mal almalarını bilmeleri ve almaları arasında anlamlı bir bağ bulunmamaktadır.

(1) Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	4,066 ^a	4	,397
LikelihoodRatio	4,114	4	,391
Linear-by-LinearAssociation	1,383	1	,240
N of ValidCases	365		

*a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,33.

(2) Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	2,294 ^a	4	,682
LikelihoodRatio	2,390	4	,665
Linear-by-LinearAssociation	,584	1	,445
N of ValidCases	354		

*a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,97.

Ki kare testi 1’de bilmeleri değerlendirilmiş ve anlaşıldığı üzere verimiz %0 çıkmaktadır. Yine ki kare testi 2’de mal almaları değerlendirilmiş ve oranın %10 çıktığı görülmüştür. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 5** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 50 :

Engelli Bireylerin Servet Durumları İle Sıfır Araç Satın Almada 200.000 TL'Lik Bir Yasal Sınırın Olmasını Doğru Bulmaları Arasındaki İlişki

SERVET DURUMUNUZ?	SIFIR ARAÇ SATIN ALMADA 200.000 TL 'LİK BİR YASAL SINIRIN OLMASINI DOĞRU BULUYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
0 TL - 100.000 TL	131	92	223
100.001 TL – 250.000 TL	57	35	92
250.001 TL – 499.999 TL	15	11	26
500.000 TL – ÜZERİ	1	2	3
TOPLAM	204	140	340

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Engelli bireylerin servet durumları sorulduğunda engelli bireylerin %57,6 oranında denk gelen 223 kişinin 0 TL ile 100.000 TL arasında olduğu ve gelir artıkcı oranın düştüğü gözükmeğedir. En yüksek servet seviyesi olan 500.000 TL ve üzerinin ise %1'in altında olan 3 kişide var olduğu görülmektedir. Tablo 50'yi incelediğimizde ilk üç servet durumunu incelediğimizde sınırlamanın getirilmesini doğru buluyorum sorusuna evet diyenlerin yüzdelerinin sırası ile %58,7, %62 ve %57,7 olduğu ve birbirine çok yakın veriler olduğu görülmektedir buda engelli bireylerin servet durumları ile araç alımına sınırlama getirmeye verdikleri cevapların bir ilgisi olmadığını göstermektedir. Örneklem içinde 500.000 TL ve üzeri serveti olanların genel yüzdede toplam %1'i bile kapsamadığından dolayı değerlendirmeye almıyoruz. Ancak geliri 500.000TL ve üzeri olanların %66,7'lik kısmı ise bir sınır getirilmesini yanlış bulduklarını belirtmiştir. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 6** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 51 :

Engelli Bireylerin Servet Durumları İle Miras Yolu İle Elde Edilen Gelirden Vergi Kesilmesi Hakkındaki Düşüncelerinin İlişkisi

SERVET DURUMUNUZ?	MİRAS YOLU İLE ELDE EDİLEN SERVETTEN VERGİ KESİLMESİ ADİL DEĞİL.			
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	TOPLAM
0 TL - 100.000 TL	109	83	32	224
100.001 TL – 250.000 TL	42	34	15	91
250.001 TL – 499.999 TL	12	9	7	28
500.000 TL – ÜZERİ	2	1	1	4
TOPLAM	165	127	55	347

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Engelli bireylerin servet durumları sorulduğunda engelli bireylerin %64,6 oranında denk gelen 224 kişinin 0 TL ile 100.000 TL arasında olduğu ve gelir arttıkça oranın düştüğü gözükmemektedir. En yüksek servet seviyesi olan 500.000 TL ve üzerinin ise %1'2 oranı ile 4 kişiden ibaret olduğu görülmektedir. Tablo 51'yi incelediğimizde ilk üç servet durumunu incelediğimizde vergi kesintisi adil değil sorusuna katılmayanlar incelenecektir. Katılmıyorum cevabı verenlerin yüzdelerinin sırası ile %14,3, %16,5 ve %25 olduğu ve servet durumları arttıkça katılmıyorum cevabı verenlerin oranlarının arttığı görülmektedir. Örneklem içinde 500.000 TL ve üzeri serveti olanların genel yüzdede toplam %1'2'lik bir kısmı kapsamadığından dolayı değerlendirmeye almıyoruz.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,615 ^a	6	,855
Likelihood Ratio	2,401	6	,879
Linear-by-Linear Association	1,218	1	,270
N of Valid Cases	347		

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,63.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %33,3 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 7** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 52 :

**Engelli Bireylerin Gelir Durumları İle Engellilere Uygulanan Sbvansiyonlarda
Bell Bir Gelir Veya Servet Sınırı Uygulanması İle İlişkisi**

GELİR DURUMUNUZ?	BELLİ BİR GELİR DÜZEYİNİN VEYA BELLİ BİR SERVET DÜZEYİNİN ÜZERİNDEKİ ENGELLİLER İÇİN BU SÜBVANSİYONLARIN VE VERGİ İNDİRİMLERİNİN UYGULANMASINI DOĞRU BULUYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
0 TL – 1060 TL	90	28	118
1061 TL – 2000 TL	67	21	88
2001 TL - 2999 TL	58	17	75
3000 TL – 4999 TL	32	11	43
5000 TL VE ÜSTÜ	11	4	15
TOPLAM	258	81	339

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Tablo 52’de görüldüğü üzere sübvansiyon ve vergi indirimlerin herkese uygulanmasını tüm gelir gruplarındakiler ortalama %76 oranında evet diyerek doğru bulmuştur. Veriler kendi içinde incelendiğinde gelir grupları sırası ile %76,3 oranı ile %76,1, %77,3 ve %73,3 oranları ile doğru bulmaktadır. Buda engelli bireylerin gelirleri ile sübvansiyonların her gelir grubuna uygulanmasını doğru buluyor musunuz sorusu arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Çünkü engelli bireyler hangi gelir grubunda olursa olsun sübvansiyonları uygulanması gerektiğini düşünmektedirler.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	,195 ^a	4	,996
LikelihoodRatio	,193	4	,996
Linear-by-LinearAssociation	,045	1	,832
N of ValidCases	339		

*a. 1 cells (10,0%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 3,58.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %10 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 8** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 53 :

Engelli Bireylerin Eğitim Durumları İle Özel Okuldan Faydalanma İlişkisi

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	ÖZEL OKULDA OKURKEN DEVLET DESTEĞİNDEN FAYDALANDIM.			
	FAYDA SAĞLADIM AMA YETERSİZ.	FAYDA SAĞLADIM	FAYDA SAĞLAMADIM	TOPLAM
OKUR – YAZAR	0	1	23	24
İLKOKUL	2	0	89	91
LİSE	7	11	162	180
ÜNİVERSİTE	4	12	47	63
LİSANSÜSTÜ	0	5	12	17
TOPLAM	13	29	333	375

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 52’de de görüldüğü gibi engelli bireylerin %88,8’lik kısmına denk gelen 333 kişi özel okullardan faydalanmamıştır. Ancak fayda sağladım kısmını değerlendirecek olursak liseden başlayarak özel okullardan faydalandıkları görülmektedir ve bu yararlanma lise mezunları için %6,1’lik düzeye denk gelen 11 kişi iken, üniversite mezunlarında %19’a lisansüstü mezunlarında ise %29,4’e yükseldiği görülmektedir.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	35,309 ^a	8	,000
LikelihoodRatio	36,362	8	,000
Linear-by-LinearAssociation	14,889	1	,000
N of ValidCases	375		

*a. 7 cells (46,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,59.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %46,7 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 9** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 54 :

Engelli Bireylerin Eğitim Durumları İle İş Bulma İlişkileri

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	İŞ BULMAKTA SORUN YAŞIYORMUŞSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
OKUR – YAZAR	25	3	28
İLKOKUL	56	27	83
LİSE	95	56	151
ÜNİVERSİTE	24	33	57
LİSANSÜSTÜ	9	8	17
TOPLAM	209	127	336

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 54’de de görüldüğü gibi engelli bireylerin %62,2’lik bir kısmına denk gelen 209 kişi iş bulmakta sorun yaşadığını belirtmiştir. Tablo değerlendirildiğinde engelli bireylerin eğitim düzeyleri artıkça iş bulmada sorun yaşıyorum sorusuna evet cevabı verme oranları düşmeye başlamıştır. Görüldüğü üzere okur azar olan engelli bireylerin %89,3’lük büyük bir bölümü iş bulmada sorun yaşarken bu rakam ilkokul mezunları için %67,5’e gerilemiştir. Aynı veriler değerlendirildiğinde lise mezunları için %62,9’a ve üniversite mezunları için ise %42,1 seviyesine düşmüştür. Ancak lisansüstü düzeyde mezun olan vatandaşlarımızda tekrar %50’nin üzerine çıkmaktadır. Verilerde görüldüğü gibi engelli bireylerin eğitimi ile iş bulmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,160 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	21,556	4	,000
Linear-by-Linear Association	15,787	1	,000
N of Valid Cases	336		

*a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,43.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz % 0 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 10** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 55 :

Engelli Bireylerin Engel Durumları İle Yüzdelerinin Ve Kamuda Açılan Engellilere Yönelik Kontenjanları Yeterli Bulmaları Arasındaki İlişki

ENGEL YÜZDE ORANINIZ KAÇTIR?	KAMUDA AÇILAN ENGELLİLERE YÖNELİK KONTENJANLAR YETERLİ.	ENGEL DURUMUNUZ?						TOPLAM
		NOK-SANLI-IĞI UZUV	DOWN SENDROMU	GÖRME NOKSANLI-IĞI	ZİHİN ZAYIFLIĞI	İŞİTME NOKSANLIĞI	KONUŞMA NOKSANLIĞI	
%20 – % 39 129 kişi	KATILIYORUM	0	0	1	0	9	3	19
	KARARSIZIM	17	0	8	0	19	11	55
	KATILMIYORUM	8	0	10	0	27	12	58
% 40 – % 60 146 kişi	KATILIYORUM	4	0	11	0	7	0	22
	KARARSIZIM	26	2	11	0	7	14	60
	KATILMIYORUM	28	14	3	1	15	2	64
%61 – % 80 61 kişi	KATILIYORUM	3	0	0	0	3	0	6
	KARARSIZIM	17	0	0	0	3	0	20
	KATILMIYORUM	27	0	7	0	0	1	35
% 81 VE ÜZERİ 12 kişi	KATILIYORUM	0	0	1	0	0	0	2
	KATILMIYORUM	2	0	0	0	1	0	10
TOPLAM 351 kişi	KATILIYORUM	8	0	18	0	19	3	49
	KARARSIZIM	60	2	19	0	29	25	135
	KATILMIYORUM	65	14	20	1	43	15	167

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanılarak hazırlanılmıştır.

Tablo 55’de engelli bireylerin engel oranları ve engel durumları ile kamuda açılan engellilere yönelik kontenjanları yeterli bulup bulmadıkları arasında ilişki bulunup bulunmadığını değerlendireceğiz. Engelli bireylerin %47’lik bir kısma denk gelen 167 kişi katılmıyorum cevabı vermiştir. Sadece%13,9’luk bir kısma denk gelen 49 kişi kontenjanları yeterli bulduğunu belirtmiştir. Geri kalan bireylerimiz ise kararsız kalmışlardır. Kararsız kalan kesimin yüksek olmasının sebebini yapılan çalışmalarda eğitim durumuna ile alakalı olduğu görülecektir. Engelli bireylerimizin verdiği cevaplar

değerlendirildiğinde %40 ile %60 engelli olan bireylerde uzuv noksanlığı bulunan adayların 28 tanesi katılmıyorum demiş, görme engelli bireylerin 11 tanesi katılıyorum demiş ve 11 tanesi kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Konuşma engelli bireylerin ise 14 tanesi kararsız olduklarını belirtmiştir. Yine %20 ile %39 engel oranı arasında olan kışlardan işitme engeli bulunan 19 kişi kararsız olduklarını belirtmiştir. Buda engelli bireylerin engel oranı, engel yüzdesi ile kamuda açılan kontenjanları doğru bulup bulmadıkları arasında bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmektedir.

Chi-Square Tests

ENGEL YÜZDE ORANINIZ KAÇTI?		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
%20 - % 39	Pearson Chi-Square	11,455 ^b	8	,177
	Likelihood Ratio	11,979	8	,152
	Linear-by-Linear Association	,208	1	,649
	N of Valid Cases	132		
% 40 - % 60	Pearson Chi-Square	56,265 ^c	12	,000
	Likelihood Ratio	59,118	12	,000
	Linear-by-Linear Association	4,409	1	,036
	N of Valid Cases	146		
%61 - % 80	Pearson Chi-Square	20,502 ^d	6	,002
	Likelihood Ratio	21,986	6	,001
	Linear-by-Linear Association	3,357	1	,067
	N of Valid Cases	61		
% 81 VE ÜZERİ	Pearson Chi-Square	5,700 ^e	3	,127
	Likelihood Ratio	4,785	3	,188
	Linear-by-Linear Association	,424	1	,515
	N of Valid Cases	12		
Total	Pearson Chi-Square	53,203 ^a	12	,000
	Likelihood Ratio	56,767	12	,000
	Linear-by-Linear Association	6,410	1	,011
	N of Valid Cases	351		

*e. 7 cells (87,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,17.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz % 87,5 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 11** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 56 :

**Engelli Bireylerin Eğitim Düzeyleri İle Kamuda Açılan Engellilere Yönelik
Kontenjanları Yeterli Bulma İlişkisi**

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	KAMUDA AÇILAN ENGELLİLERE YÖNELİK KONTENJANLAR YETERLİ.			
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	TOPLAM
OKUR – YAZAR	0	0	12	12
İLKOKUL	14	44	23	81
LİSE	17	60	88	165
ÜNİVERSİTE	15	18	31	64
LİSANSÜSTÜ	3	1	13	17
TOPLAM	49	135	167	351

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Tablo 56’da da görüldüğü gibi engelli bireylerimizin eğitim durumları ile kamuda kendilerine yönelik açılan kontenjanlar değerlendirilmiştir. Çalışma ya katılan %46,7’lik dilime denk gelen 167 kişi katılmadığını belirtmiştir. Çalışmada bir ilişki kurmak istendiğinde inen ve çıkan bir eğilim olduğu görülmektedir. Bu nedenle de engelli bireylerin eğitim ile açılan kontenjanlar arasında bir ilişki kurulmamıştır. Çalışma da okuryazarı olanlardan hiç kimse katılıyorum cevabı vermemiş, ilkokul mezunlarının ise %17,3’lük kısmı katılıyorum cevabı vermiştir. Eğitim düzeyi liseye yükseldiğinde tekrar katılıyorum diğerlerin oranı % 10’a gerilemiştir. Üniversite mezunları için bu oran tekrar %23,4’e çıkarken lisansüstü eğitimi olanlar için bu oran %17,6’ya gerilemiştir. Bu verilerde engelli bireyin eğitim düzeyi ile açılan kontenjanlar arasında bir ilişki kurulamayacağını gösterir.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	33,077 ^a	8	,000
LikelihoodRatio	38,519	8	,000
Linear-by-LinearAssociation	1,168	1	,280
N of ValidCases	351		

*a. 2 cells (13,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,37.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz % 13,3 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 12** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 57 :

Engelli Bireylerin Engel Yüzdeleri İle Toplu Taşıma Araçlarında Sorun Yaşamaları Arasındaki İlişki

ENGEL YÜZDE ORANINIZ?	TOPLU TAŞIMA ARAÇLARINDA SORUN YAŞIYOR MÜSÜNEZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
%20 - % 39	54	86	140
%40 - % 60	73	87	160
% 61 - % 80	32	36	68
% 81 VE ÜZERİ	6	11	17
TOPLAM	165	220	385

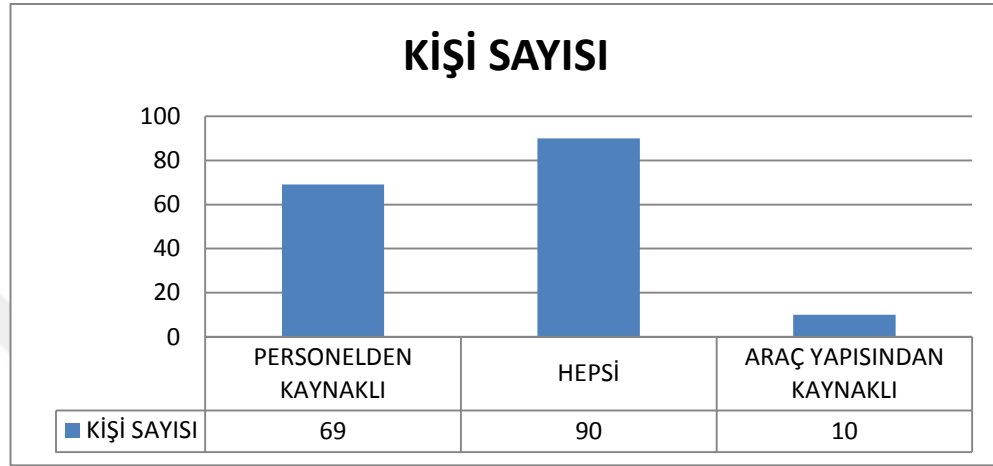
Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 57’de engelli bireylerin engel oranları ile toplu taşımada sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve %57’lik bir orana denk gelen 220 kişi hayır cevabını vererek sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Engelli bireylerin engelli ulaşım kart olma sınırı % 40 ve üzeri engel oranına sahip olduğu bilgisi ile değerlendirmek daha doğru olacaktır. İlk grubumuz olan ve bu haktan yasal olarak yararlanamayan bireylerimizin %36,6’lık kısmına denk gelen kısmının sorun yaşadığı görülmekte yapılan anket çalışmalar sırasında gözlemlenen ise bu sorunun engelli kartına sahip olmamaktan kaynaklandığı bilinmektedir. %40 ile %60 arasında ki engellilerin ise %45,6’lık bir kısmı sorun yaşadığını belirtirken %61 ile % 80 arası engellilerde bu oran %47’ ye yükselmiştir. Ancak tabloda da görüleceği gibi %81 ve üzeri kişilerde bu oran tekrar% 35’lere kadar

gerilemiştir. Buda engelli bireylerin engel oranları ile toplu taşımada sorun yaşamaları arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Şekil 5 :

Toplu Taşıma Araçlarında Sorun Yaşıyor Musunuz Sorusuna Evet Cevabı Veren Engelli Bireylerin Öncelik Sıralaması

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Şekil 6'da da görüleceği gibi engelli bireylerden 90 kişisi hem personel kaynaklı hem de araç kaynaklı sorun yaşadığını belirttiğini gösteren hepsi cevabını işaretlemiştir. 69 kişi ise sadece personel ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Sadece araçtan kaynaklı sorun yaşadığını belirten kişi sayısı ise 10 kişi ile sınırlı kalmıştır.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	2,438 ^a	3	,487
LikelihoodRatio	2,450	3	,484
Linear-by-LinearAssociation	,591	1	,442
N of ValidCases	385		

*a. 0 cells (0,0%) haveexpectedcountlessthan 5. The minimum expectedcount is 7,29.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %0 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 13** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 58 :

**Engelli Bireylerin Engel Yüzdeleri İle Bakım Ücretlerini Yeterli Bulmaları
Arasındaki İlişki**

ENGEL YÜZDE ORANINIZ?	BAKIM ÜCRETLERİNİ YETERLİ BULUYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
%20 - % 39	7	133	140
%40 - % 60	66	96	162
% 61 - % 80	51	17	68
% 81 VE ÜZERİ	14	3	17
TOPLAM	138	249	387

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere engelli bireylerin engel oranları artıkça bakım ücretlerini yeterli buluyorum sorusuna evet deme oranları da artmıştır. İlk değerlendireceğimiz kesim %20 ile %39 arasında engel oranına sahip olan kesimdir ki bu gruba giren bireylere herhangi bir yardım yapılmamaktadır. Bu yüzden de bu soruya sadece %5’lik bir kesim evet cevabı vererek yeterli bulduğunu belirtmişlerdir. Burada bilinmesi gereken diğer bir konu ise engel oranının artması ile bakım ücretlerinin de artış göstermesidir. Verilere geri dönecek olursak %40 ile % 60 arasında engellilerin %40,7’si , %61 ile %80 arası engel oranına sahip olanların ise %75 olarak artışı gözükmektedir. Nitekim bu rakam %81 ve üzeri engelliler için ise %82’4 ile memnuniyet düzeyinin çok yüksek olduğunu göstermektedir.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	121,207 ^a	3	,000
LikelihoodRatio	137,309	3	,000
Linear-by-LinearAssociation	116,860	1	,000
N of ValidCases	387		

*a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,06.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %0 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 14** değerimiz kabul edilmiştir

Tablo 59 :

**Engelli Bireylerin Eğitim Düzeyleri İle Bakım Ücretleri İle İlgili Yasal
Prosedürlerden Kaynaklı Sorun Yaşama İlişkileri**

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	BAKIM ÜCRETLERİ İLE İLGİLİ YASAL PROSEDÜRDEN KAYNAKLI SORUNLAR YAŞIYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
OKUR – YAZAR	12	12	24
İLKOKUL	33	63	96
LİSE	64	112	176
ÜNİVERSİTE	23	38	61
LİSANSÜSTÜ	7	10	17
TOPLAM	139	235	374

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 59’den engelli bireylerin eğitim düzeyleri ile engelli bakım ücretini almaları için gerekli olan prosedürlerden kaynaklı sorunlar yaşamaları arasında bir ilişki olup olmadığı değerlendirilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi engelli bireylerde okuryazar olanları yarısı sorun yaşadığını belirtirken yarsıda herhangi bir sorun ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim düzeyine göre yaşanan sorunların orantısız olarak artması bunlar arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. İlkokul mezunlarının %34,4’lük kısmının sorun yaşamaması, lise mezunlarının %36,4’ünün sorun yaşamaması ve bu rakımın eğitim düzeyi arttıkça bakım ücretini alması üniversite mezunlarında %37,7 seviyesine yükselmesi ile lisansüstü mezunlarında bu rakamın %41,2 oranına çıkması aralarındaki ters yönlü ilişkiyi kanıtlanmaktadır.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	2,186 ^a	4	,702
LikelihoodRatio	2,131	4	,712
Linear-by-LinearAssociation	,043	1	,835
N of ValidCases	374		

*a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,32.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %0 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 15** değerimiz kabul edilmiştir

2.2.3. Araştırmaya Katılan Engelli Bireyler İle İlişkili Vatandaşlarımızın Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Engelli bireylerle ilişkili olan vatandaşlarımızla yaptığımız anketi demografik özellikleri verdikleri cevaplar ile ilişkilendirerek değerlendireceğiz.

Tablo 60 :

Engelli Bireylerle İlişkili Vatandaşlarımız

YARDIMSEVERİM	3
YAKINIM YOK	2
ÖĞRETMENİM	25
FİZYOTERAPİSTİM	4
ENGELLİLERE KAMU TEŞVİKLERİNİ UYGULUYORUM.	175
ENGELLİ BİR ÇALIŞANIM VAR.	34
AİLE BİREYİM.	24
EĞİTİMCİ	109
ENGELLİ BAKIM EVİ İŞLETİYORUM	3
ENGELLİ BAKIM EVİNDE ÇALIŞIYORUM	9
YÖNETİCİ	1
TOPLAM	389

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Tablo 59'dan da görüleceği gibi engelli bireylerimize ilişkili bireylere ile ilişkileri sorulmuş. Engellilere kamu teşviklerini uyguluyorum cevabını veren kişi sayısının 175 kişi olduğu ancak öğretmenim, fizyoterapistim, eğitimci, engelli bakım evi işletiyorum, engelli bakım evinde çalışıyorum. Cevapları veren kişilerinde aslında engellilere kamu teşviklerini uygulayan kişiler oldukları ama bilmedikleri görülmektedir. Bunlarla birlikte

kamu teşviklerini uygulayan kişilerin sayısı 325 kişi olarak tespit edilmektedir. Buradaki vahim durum ise engellilerle çalışan öğretmen ve sağlık bireyleri bile yaptıkları işin bir devlet teşviki olduğunu bilmemelidir. Bu ankette 2 kişinin ilişkisi olmadığı halde yanlış doldurduğu görülmektedir. Engelli bir çalışanın var cevabını veren kişi sayısı ise 34 kişidir. Aile bireyleri yani bakıcı olarak tahmin edilen kişi sayısı ise 24 kişidir.

Tablo 61 :

Engelli Bireyler İle İlişkili Bireylerin Eğitim Düzeyleri İle Engelliler Hakkındaki Kanunu Anlaşılır Bulmaları Arasındaki İlişki

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	ENGELLİLER İÇİN HAZIRLANAN KANUNLARI YETERLİ BULUYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
İLKOKUL	14	7	21
LİSE	32	88	120
LİSANS	71	172	243
LİSANSÜSTÜ	0	6	6
TOPLAM	117	273	390

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 61’de görüldüğü gibi engelli bireyler ile ilişkili bireylerin eğitim düzeyi ile engelliler hakkındaki kanunu yeterli bulmaları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Görüldüğü gibi ilkokul seviyesindeki bireyler 21 kişi ile katılımcıdan % 66,7’sine denk gelen 14 kişi yeterli bulduklarını belirtmişken lise ve lisans eğitimi alan katılımcıların % 70 üzeri ise yeterli bulmamakta iken lisansüstü eğitime sahip olanların tamamı engelliler hakkındaki kanunu yeterli bulmamaktadırlar.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	16,722 ^a	3	,001
LikelihoodRatio	16,972	3	,001
Linear-by-LinearAssociation	5,607	1	,018
N of ValidCases	390		

*a. 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,80.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %25 çıkmaktadır. Engelliler ile ilişkili bireyler için bizim **Hipotez 16** değerimiz kabul edilmiştir. Yani engelli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımızın eğitim durumları ile engelliler hakkındaki kanunu yeterli bulmaları arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 62 :

Engelli Bireyler İle İlişkili Vatandaşlarımızın Gelir Durumunuz Ve Devletin Engelli Bireylere Sağladığı Bu Ekonomik Avantajlar Bizi Olumsuz Etkiliyor Sorusuna Verdikleri Cevaplar İle İlişkisi

GELİR DURUMUNUZ?	DEVLETİN ENGELLİ BİREYLERE SAĞLADIĞI BU EKONOMİK AVANTAJLAR BİZİ OLUMSUZ ETKİLİYOR.			
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	TOPLAM
0 TL -1060 TL	0	0	6	6
1061 TL – 2000 TL	8	1	40	49
2001 TL - 2999 TL	7	15	174	196
3000 TL – 4999 TL	12	14	89	115
5000 TL VE ÜSTÜ	2	1	12	15
TOPLAM	29	31	321	381

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 61’de rahatlıkla görüleceği gibi engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumları ile devletin engelli bireylere sağladığı ekonomik ayrıcalıklar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Ve tablodan da görüldüğü gibi engelli bireylere sağlanan ekonomik ayrıcalıklardan sadece ankete katılanların % 7,6’lık küçük bir kısma denk gelen 29 kişi olumsuz etkilendiklerini beyan etmişlerdir. Bu rakamda engellilere sağlanan ekonomik ayrıcalıklardan diğer vatandaşlarımızın herhangi bir olumsuz etkilenmenin söz konusu olmadığı görülmektedir. Yine tablodan görülebileceği gibi vatandaşlarımızın gelirleri 1060 TL ye kadar olan kişilerde olumsuz etkileniyorum sorusuna katılıyorum cevabı veren kişi sayısı 0 (sıfır)’ dır. Gelir durumu 2001 TL ile 2999 TL arasında olanlarda oran biraz atmış ve %16,3 seviyesine kadar yükselse de geliri 3000 TL ile 4999 TL arasında olan bireylerin oranı % 3,6’ya tekrar gerilemiştir. Bu çalkantılı tablo bize net bir şekilde engeli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımızın gelirleri ile devletin verdiği ekonomik ayrıcalıklardan olumsuz etkileniyor olmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,892 ^a	10	,057
Likelihood Ratio	19,078	10	,039
Linear-by-Linear Association	1,758	1	,185
N of Valid Cases	381		

*a. 10 cells (55,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,15.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %55,6 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 17** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 63 :

Engelli Bireylerle İlişkili Vatandaşlarımızın Gelir Durumları İle Belli Bir Gelir Düzeyinin Veya Belli Bir Servet Düzeyinin Üzerindeki Engelliler İçin Bu Sübvansiyonların Ve Vergi İndirimlerinin Uygulanmasını Doğru Buluyor Musunuz Sorusuna Verdikleri Cevapların İlişkisi

GELİR DURUMUNUZ?	BELLİ BİR GELİR DÜZEYİNİN VEYA BELLİ BİR SERVET DÜZEYİNİN ÜZERİNDEKİ ENGELLİLER İÇİN BU SÜBVANSİYONLARIN VE VERGİ İNDİRİMLERİNİN UYGULANMASINI DOĞRU BULUYOR MUSUNUZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
0 TL -1060 TL	4	2	6
1061 TL – 2000 TL	14	29	43
2001 TL - 2999 TL	49	140	189
3000 TL – 4999 TL	36	59	95
5000 TL VE ÜSTÜ	7	7	14
TOPLAM	110	237	347

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumları ile engelli bireylere uygulanan sübvansiyonların engelli bireylerin gelir ve servet durumlarına göre verilmesi gerektiği sorusu tablo 62’de değerlendirilmiştir. Tabloda görüleceği gibi büyük bir bölümü kapsayan % 68,3 ile 237 kişidir bu herhangi bir sınırın olmasını doğru bulmadıklarını

belirten hayır cevabını vermiştir. Ve verilen cevaplar gelirlere göre değerlendirildiğinde de doğrusal bir ilişkinin olmadığı cevapların yüzdelik dilimlerde dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. En düşük gelir grubundan en yüksek gelir grubuna sırası ile hayır cevabı verenlerin yüzdeleri ise %33,3 daha sonra % 67,4'e ve % 74,1' yükselirken gelir düzeyi 3000 TL ile 4999 TL arasına geldiğinde düşme eğilimine tekrar girerek % 62,1'e ve daha yüksek gelirlerde olanlar için ise % 50 seviyesine tekrar gerilediği gözükmemektedir.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	16,321 ^a	5	,006
LikelihoodRatio	17,395	5	,004
Linear-by-LinearAssociation	1,071	1	,301
N of ValidCases	347		

*a. 5 cells (41,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,63.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %41,7 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 18** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 61 ve tablo 62'den de anlaşılaacağı üzere engelli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımızın gelirleri ile engelli bireylere devletin verdiği ekonomik ayrıcalık veya sübvansiyonların herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 64 :

Engelli Bireyler İle İlişkili Vatandaşlarımız Ve Engelli Bireylerle Çalışma İsteği İlişkisi

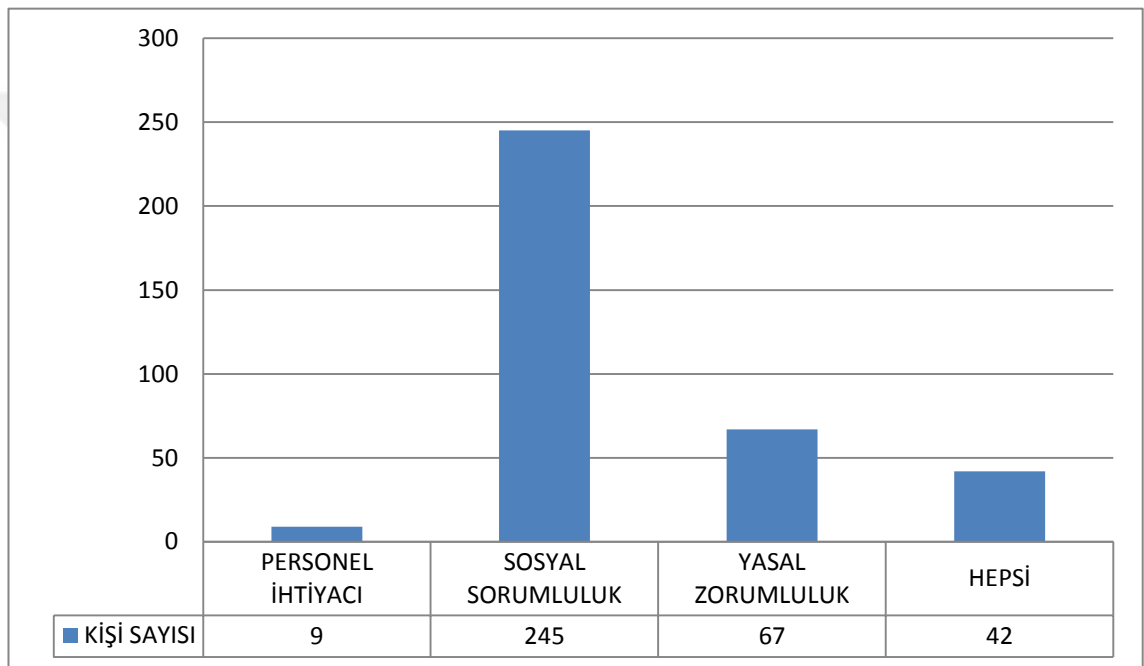
ENGELLİ BİREYLER İLE İLİŞKİNİZ NEDİR?	ENGELLİ BİREYLER İLE ÇALIŞMAK İSTER MİSİNİZ?		
	EVET	HAYIR	TOPLAM
	2	0	2
AİLE BİREYİM.	23	1	24
ENGELLİ BİR ÇALIŞANIM VAR.	27	3	30
ENGELLİ İŞ ARKADAŞIM VAR	4	0	4
ENGELLİLERE KAMU TEŞVİKLERİNİ UYGULUYORUM.	294	32	326
YAKINIM YOK	0	2	2
YARDIMSEVERİM	3	0	3
TOPLAM	352	38	390

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Tabloda görüldüğü üzere engelli bireylerle katılımcıların nerede ise tamamına yakınına denk gelen oransal olarak da %90'lık kısmı ile 352 kişi engelli vatandaşlarla çalışmak istediğini beyan etmiştir. Engeli bireylilerle ilişkili vatandaşlarımız ile beraber çalışmak istemeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Sebebi ise anketimize katılan bireylerin büyük bir çoğunluğu engelli bireylerle çalışmak istediğini belirtmiştir.

Şekil 6 :

Engelli Bireylerle İlişkili Vatandaşlarımıza Sorulan Engelli Bireyler İle Çalışmak İster Misiniz Sorusuna Evet Cevabı Veren Kişilerin Neden Evet Dedikleri

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Engelli bireylerle ilişkili vatandaşlara engelli bireylerle çalışmak isteyip istemedikleri soruldu ve % 90 oranında engelli bireylerle çalışmak istedikleri görüldü. Daha sonra ise neden engelli bireylerle çalışmak istediklerini belirtmeleri istendi. Burada görüleceği üzere engelli bireyle çalışmak istemelerinde en önemli etmen sosyal sorumluluk olduğunu 245 kişinin bu cevabı vermesinden anlaşılabilmektedir. En vahim tablo ise sadece 9 kişinin gerçekten çalıştırdığı engelli bireyin personel ihtiyacı olarak görmesidir.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	121,238 ^a	13	,000
Likelihood Ratio	85,140	13	,000
N of Valid Cases	390		

*a. 19 cells (67,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %67,9 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 19** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 65 :

Engeli Bireylerle İlişkili Vatandaşlarımızın Gelir Durumu İle Çalışan Engellilere SGK Ve Diğer Teşviklerinde Devlet Desteğini Yeterli Bulmaları Arasındaki İlişki

GELİR DURUMUNUZ?	ÇALIŞAN ENGELLİLERE SGK VE DİĞER TEŞVİKLERİNDE DEVLET DESTEKLERİ YETERLİ BULMUYORUM.			
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	TOPLAM
0 TL -1060 TL	2	1	3	6
1061 TL – 2000 TL	24	29	1	54
2001 TL - 2999 TL	86	103	11	200
3000 TL – 4999 TL	41	66	8	115
5000 TL VE ÜSTÜ	9	2	4	15
TOPLAM	162	201	27	390

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo 65’te engelli bireyler ile çalışmalarında devletin engelli bireylerin kamu teşviklerini ve engelli bireylerin SGK primlerini yatırma oranının yeterli olup olmadığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ankete katılanların % 51,5 kararsız kalmıştır. Ankete katılan bireylerin genelinde kamu teşviki uygulayan öğretmen, sağlık personeli gibi mesleklerden olmasından sebep gelir durumları da genellikle 2000 TL ile 4999 TL arasında yoğunlaşmıştır. Ve devlet desteklerinin en fazla yeterli bulunduğu grupta bu gelir grubudur. Tablodan görüleceği gibi 2001 TL ile 2999 TL arasında gelire sahip olan bireylerin %43’ü devlet desteğini yeterli bulmakta 3000 TL ile 4999 TL arasında

olanların %35,7'si de devlet desteğini yeterli bulduğunu belirtmektedir. Ancak veriler dikkate alındığında engelli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumu ile çalışan engellilere SGK ve diğer teşviklerin de devlet destekleri yeterli bulmuyorum sorusuna verdikleri cevaplar arasına anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	47,777 ^a	10	,000
Likelihood Ratio	31,062	10	,001
Linear-by-Linear Association	,353	1	,553
N of Valid Cases	390		

*a. 8 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %44,4 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 20** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 66 :

Engelli Bireylerle İlişkili Vatandaşlarımızın Gelirleri İle İş Kurun Gönderdiği Engelli Bireylerin O İşe Uygun Olup Olmadığı Arasındaki İlişki

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

GELİR DURUMUNUZ?	İŞ- KUR'UN GÖNDERDİĞİ ENGELLİ BİREYLER, İŞE UYGUN DEĞİLLER.			
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	TOPLAM
0 TL -1060 TL	0	2	4	6
1061 TL – 2000 TL	10	28	16	54
2001 TL - 2999 TL	40	104	54	198
3000 TL – 4999 TL	15	55	45	115
5000 TL VE ÜSTÜ	2	4	9	15
TOPLAM	67	193	128	388

Tablo 66'de görüldüğü üzere iş-kur tarafından gönderilen engelli bireylerin işe uygunluğu değerlendirilmiş ve bunun ile engelli bireyler ile ilişkili vatandaşlarımızın gelir ilişkisi araştırılmıştır. İş-kur'un gönderdiği bireylerin işe uygunluğu hakkında en büyük payı kararsızlar %49,7 ile 193 kişilik bir grup temsil etmektedir. Uygun olmadığına katılanların oranı ise toplam da % 17,3'lük bir kesimi gösteren 67 kişidir. Engelli bireylerle ilişkili kişilerin gelirleri ile iş-kur'un gönderdiği engelli işçilerin işe uygunluk

düzeyi ilişkilendirildiğinde ise kararsızların dağılımı önemli ölçüde etkilediği ve bir ilişki kurulamamasına sebep olduğu görülmektedir. Örneğin uygun olmadığı düşüncesine katılan bireylerde gelir düzeyi 0 TL ile 1060 TL arasında olanların uygun değil katılıyorum deme oranı % 0 (sıfır)’dır. Bu oranlar sırası ile % 18,5 olarak devam eder sonra sırası ile % 20’ye yükselirken, gelir düzeyi 3000 TL ile 4999 TL arasında olan vatandaşlarımızı da % 13’e gerilemiş ve 5000TL ve üzeri geliri olanlarda %13’de kalmıştır. Buda engelli bireylerle ilişkili bireylerin gelir düzeyleri ile İş-kur’un gönderdiği engelli işçilerin işe uygunluğu arasında bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	21,330 ^a	10	,019
LikelihoodRatio	22,646	10	,012
Linear-by-LinearAssociation	2,698	1	,100
N of ValidCases	388		

*a. 8 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,35.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %44,4 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 21** değerimiz kabul edilmiştir.

Tablo 67 :

Engelli Bireylerle İlişkili Vatandaşlarımızın Eğitim Düzeyleri İle Engellilere Sağlanan Ekonomik Ayrıcalıklardan Bir Kayıp Kendilerine Oluşuyorsa Nasıl Devletten Alacaklarını Bilme İlişkisi

EĞİTİM DÜZEYİNİZ?	BU EKONOMİK KAYBI DEVLETEN NASIL ALACAĞINIZI BİLİYOR MUSUNUZ?		

	EVET	HAYIR	TOPLAM
İLKOKUL	2	17	19
LİSE	15	103	118
ÜNİVERSİTE	38	191	229
LİSANSÜSTÜ	6	0	6
TOPLAM	61	311	372

Kaynak: SPSS 22 programı verilerinden yararlanarak hazırlanılmıştır.

Tablo 67’da engelli bireyler ile ilişkili vatandaşların eğitim düzeyleri ile engellilere sağlanana ekonomik ayrıcalıklardan bir kayıp kendilerine oluşuyorsa nasıl devletten alacaklarını bilip bilmemeleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı değerlendirmiştir. Tablodan net bir şekilde anlaşılacağı gibi eğitim düzeyi arttıkça bireylerin devletten kayıpları nasıl alacaklarını bilme düzeyleri de orantısal olarak artmaktadır. İlkokul mezunları için bu oran %10,5 iken, lise mezunları için % 12,7’ye yükselmiş, üniversite mezunlarında % 16 seviyesine yükselirken lisansüstü eğitime sahip engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın tamamının bu ekonomik kaybı devletten nasıl alacağını bildikleri görülmektedir. Hipotezimizin doğru olduğunu ve eğitim düzeyi ile ekonomik kaybı telafi etme arasındaki ilişkili olduğu açıktır.

Chi-SquareTests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
PearsonChi-Square	32,244 ^a	3	,000
LikelihoodRatio	23,487	3	,000
Linear-by-LinearAssociation	7,013	1	,008
N of ValidCases	372		

*a. 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,98.

Ki kare testinden anlaşıldığı üzere verimiz %25 çıkmaktadır. Eldeki veriler değerlendirildiğinde **Hipotez 22** değerimiz kabul edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Engelliler ve engelli ile ilişkili vatandaşlara yapılan anket çalışmaları neticesinde istihdam, eğitim, sosyal yardım, bakım, ulaşım ve vergi gibi engellileri yakından ilgilendiren konular incelenmiştir. Bu 6 başlık ile ilgili ön çalışmalar yapıldıktan sonra her başlık için ayrı ayrı hem engellilere hem de engelliler ile ilişkili vatandaşlarımıza, gerek engelli bireylerin görüşleri alınarak gerekse engelli dernekleri, bakım evleri, engelliler okulları çalışanlarının görüşleri alınarak anket soruları hazırlanmış ve anketler yapılmıştır. Bu bölümde de bu başlıklar ile ilgili alınan sonuçlara ve önerilere yer verilecektir.

Ülkemiz sosyal bir devleti olduğundan engelli ve yaşlı bireylerine hem pozitif bazı ayrımcılıklar sağlamış hem de vergi gelirlerinden vazgeçerek engelli vatandaşlarımızı korumaya çalışmışlardır.

Engellilerde istihdam konusunu değerlendirecek olursak, ülkemizde en az bir engeli olanlar arasında iş gücüne katılım oranı %22,1'iken, engellilerde işsizlik oranı % 8,8'dir. İşsizlik verileri iyi seviyedeysen iş gücüne katılım oranı düşüktür. Genel işsizlik oranı %14 olduğu göz önüne alındığı zaman engellilerde işsizlik verileri iyi durumdadır.

İstihdam sonucu mutlaka izlenmeli, engellilerin işe ve iş yerine uyumu takip edilerek uygulanan programdaki eksiklikler giderilmelidir. Engelliler ilk işe başladıklarında çalışma ortamında zorluk çekmekte ve çalışmaya adapte olamamaktadırlar. Buna bağlı olarak, engelliler bir işte kendilerini kanıtlayacak zamanı bulamadan işten ayrılmak durumunda kalmaktadırlar. Bu sebeple engelliler çalışmalarının ilk yılında üretkenlik kayıpları oranında ücret sübvansiyonları ile desteklenmelidir. İşe alımlarda bir yıl zorunlu adaptasyon süreci getirilmelidir.

Yanlış bir mesleğe yönlendirilmesi durumunda istihdam edilme ihtimali azalacaktır ve kendisine uygun bir meslekte çalışmadığı için işyerinde sıkıntılar yaşayacak ve istihdamı kalıcı olmayacaktır. Bu yüzden engelli danışmanlığı mesleği gereklidir.

Engelliler kariyer yapmaya özendirilmelidir. İş, politika, eğitim ve bilim gibi önemli toplumsal alanlarda başarı sağlamış engellilerin model olarak takdim edilmesi, hem toplumun hem de engellilerin önyargılarını kırarak eşitlikçi bir algının oluşmasına yardım

edecektir. Ayrıca, İŞKUR aracılığıyla mesleki eğitim kursuna katılıp sertifika alan ve şimdi iyi bir kariyere sahip engellilere model olarak gösterilebilir.

2016 verilerine göre çalışmak ile yükümlü engelli sayısı kamuda 8.542 iken çalışan sayısı 10.689 ile çalıştırılması zorunlu birey sayısından daha fazla birey çalıştırılmaktadır. Ancak özel sektörde çalışmak ile yükümlü engelli sayısı 104.790 kişi iken çalışan birey sayısı 88.190 kişide kalarak çalıştırılması zorunlu birey sayısından daha az birey istihdam edilmiştir.

2015 yılında toplam kontenjan fazlası 24,999 kişi iken, iş arayan kişi sayısı 125,999 kişidir. Buradan anlaşılacağı gibi çeşitli nedenlerden dolayı 101,000 engelli bireyimiz açıkta kalmaktadır.

Yaptığımız anket çalışmalarında engellilerin iş bulma ilişkisi değerlendirilmiş ve engellilerin % 62,2'lik kısmına denk gelen 209 kişi iş bulmakta sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Aynı çalışma kapsamında kamuda açılan engellilere yönelik kontenjanları yeterli olup olmadığı engellilere yine sorulmuş bu soruya katılıyorum cevabını veren 49 kişi, kararsızım cevabını veren 135 kişi, katılmıyorum cevabını veren 167 kişi bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere engelli 351 kişi içerisinde 167 kişisine denk gelen % 47'lik kısmı katılmıyorum cevabı vererek açılan kontenjanların yeterli olmadığını belirtmiştir. Engelli bireylere iş bulmakta sorun yaşıyor musunuz sorusu sorulmuştur. Akabinde de hayır diyen adaylara işverenlerin kendilerini neden ikame ettiği sorulmuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi sadece 2 kişi kendilerinin sosyal sorumluluk kapsamında işe alındığını büyük bir kısmı olan 147 kişi ise personel ihtiyacından dolayı işverenlerinin kendilerini çalıştırdığını belirtmiştir.

Engelliler ile ilişkili vatandaşlarımız ise engellilerle çalışma isteği ilişkisi üzere engelli bireylerle katılımcıların nerede ise tamamına yakınına denk gelen oransal olarak da %90'lık kısmı ile 352 kişi engelli vatandaşlarla çalışmak istediğini beyan etmiştir. Engellilerle ilişkili vatandaşlarımız ile beraber çalışmak istemeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Sebebi ise anketimize katılan bireylerin büyük bir çoğunluğu engelli bireylerle çalışmak istediğini belirtmiştir. Bu sonuca istinaden neden engelli bireylerle çalışmak istediklerini belirmeleri istendi. Burada görüleceği üzere engelli bireyle çalışmak istemelerinde en önemli etmen sosyal sorumluluk olduğunu 245 kişinin bu cevabı vermesinden anlaya biliriz. En vahim tablo ise sadece 9 kişinin gerçekten

çalıştırdığı engellinin personel ihtiyacı olarak görmesidir. Her iki gruba yapılan anketler değerlendirildiğinde engelli işverenlerin kendilerine personel ihtiyacı olarak değerlendirdiğini çok az bir kısmının sosyal sorumluluk gereği istihdam ettirildiğini düşünmekte iken engellilerin ile ilişkili vatandaşlarımızın neredeyse tamamı engellileri sosyal sorumluluk gereği çalıştırıldığını düşünmekte çok az bir kısmı personel ihtiyacı dolayısı ile engelli çalıştırıldığını düşünmektedir.

Engelliler ile ilişkili vatandaşlarımıza, çalışan engellilere SGK ve diğer teşvikler de devlet destekleri yeterli buluyorum diye sorusu yöneltilmiştir. Buradaki amaç ise engelli bireylerin istihdamında devlet desteklerini yeterli bulma veya bilip bilmediği tespit edilmek istenmiştir. Bu soruya engelliler ile ilişkili vatandaşlarımızın verdiği cevaplar değerlendirildiğinde ise katılıyorum cevabı vererek 162 kişi, kararsızım cevabı vererek 201 kişi, katılmıyorum cevabı vererek 27 kişi sayısı vardır. Burada görülen SGK ve diğer desteklere yeterli bulduğunu belirtmiştir.

Engelliler ile ilişkili vatandaşlarımıza İş- Kur'un gönderdiği engelliler, işe uygun olmadığını belirten bir soruda ise bireylerin 67 tanesi katıldıklarını, 193 tanesi kararsız olduklarını ve 128 tanesi de katılmadıklarını beyan etmişlerdir. Buradan da görüleceği gibi anketi yapan bireylerin % 33'ü katılmamakta iken büyük bir bölümü kararsız kalmaktadır. Anketin yapıldığı kişilerin sadece %17'si ise İş- Kur'un gönderdiği işçilerin gerçekten işe uygun olmadığını belirtmiştir.

Engelli bireylerde eğitim konusunu değerlendirecek olursak 2015 – 2016 yılları arasında 1.268 okul ve 11.595 öğretmen ile engellilere eğitim hizmeti verilmektedir. Burada eğitim gören öğrencilerin sayısı ise 288.489'e ulaşmıştır. Verilere göre 1 öğretmene 25 engelli öğrenci düşmektedir. Buda yetersiz bir sayı olarak görülmektedir.

Mevcut durum değerlendirildiğinde en büyük sorunun eğitimsizlik olduğu görülmektedir. Bununla doğru orantılı olarak meslek seçimi ve işgücü piyasasından olumsuz etkilenmektedir. Engellilerin aileleri de “okusan bile iyi bir iş bulmayacaksın “ gibi yönlendirmelerle engellilerin tembellik ve sosyal yardıma muhtaç hale gelmesine sebep olmuşlardır. Ayrıca engelliler için okumanın zorluğu fiziki şartların yetersizliği seçme ve yerleştirme sınavının uygunsuzluğu ile ulaşım sorunları yüzünden de engelliler eğitimlerini örgün öğrenim yerine açık öğretim fakültesinin ezbere dayalı bölümlerini tercih etmektedirler.

2013 – 2014 eğitim öğretim dönemi içerisinde 59162 engelli bireyin üniversite eğitimi aldığı görülmekte bunların ise %91’ini açık öğretim sisteminde olduğu görülmektedir. Açık öğrenim sisteminde kayıtlı öğrencilerin 53700 kişi ile çoğunluğu Anadolu Üniversitesi oluşturmaktadır.

Engelli vatandaşlarımız eğitim alırken yeterli donanımın bulunmaması sebebi ile eğitimlerini yarıda bıraktıkları görülmektedir. Özellikle merkezi sınavlarda soruları kendilerinin okumasına yardımcı cihazlar veya bilgisayar yazılımlarının okuması yerine bir öğretmenin okuması kişilerin anlamadıkları yerleri sıklıkla sormaları okuyan kişilere eziyet olduklarını düşündürmektedir. Bu sebeple sürekli mahcup olmakta ve özür dilemektedirler. Sonunda ise sıkılıp herhangi bir seçeneği işaretlemelerine ve soruyu anlamadan geçmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu gibi durumlar ile karşı karşıya kalmamak için engellilerin gireceği sınavlarda kişi desteği yerine teknolojik desteklerden faydalanmalıyız.

Sınavlarda bilgisayar temelli çözümlere yer verilmiştir. Örneğin az görme engeli olan bir engelliye büyüteç, ağır görme engelli olanlar için ise sesli komut, bilgisayar ile okuma gibi teknolojik destekler sağlanmalıdır veya özel gözlükler ile yazı sese çevrilmeli ve fiziki engelli bulunan engellilerimiz için gözle işaretleme gibi teknolojik gelişmelerden yararlanılmalıdır.

Yaptığımız anket çalışmalarında engelli bireylere özel okul için devlet desteğinden faydalandınız mı sorusu sorulmuştur. Ankete katılan engellilerin 13 tanesi fayda sağladım ama yetersiz cevabını verirken, 29 tanesi fayda sağladım cevabını vermiş ve 333 kişi ise fayda sağlamadığını belirtmiştir. Engellilerin %88,8’lik kısmına denk gelen 333 kişi özel okullardan faydalanmamıştır. Ancak fayda sağladım kısmını değerlendirecek olursak liseden başlayarak özel okullardan faydalandıkları görülmektedir ve bu yararlanma lise mezunları için %6,1’lik düzeye denk gelen 11 kişi iken, üniversite mezunlarında %19’a lisansüstü mezunlarında ise %29,4’e yükseldiği görülmektedir.

Engellilerde sosyal yardımlara değinecek olursak ise 1 Temmuz 2005 yılında çıkarılan 53788 sayılı kanunun 25 inci maddesi ile 2022 sayılı kanuna ek olarak 65 yaşını doldurmuş engelli oldukları ilgili sağlık raporu ile ispatlayan % 40 ve üzeri derecedeki engellilere aylık bağlanır. Bu aylıklar 3 ayda bir Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü tarafından verilir.1 Ekim 2008 tarihinden sonra iş

başı yapan engelliler ise, işe girmeden önce engelli ise 3960 gün pirim öderler ve 15 yıl çalışmaları ile emekliliği hak ederler.

2015 yılında engelli vatandaşlarımıza verilen ücretler 2.806 (milyon) TL'ye ulaştığı görülmektedir. Bu hizmetten yaralanan kişi sayısı 338.588 kişi ile en çok engel oranı % 40 ile % 69 arası olan bireylerimiz oluştururken, parasal olarak en büyük payı ise 1.383(milyon) TL ile % 70 ve üzeri engeli olan vatandaşlarımız oluşturmaktadır.

Engellilere bakan ailelerin hem ekonomik olarak güçlenmesi, hem de bakım kalitesinin artması için engelli ye evde bakım konusunda bakıcılara ve genel olarak bütün aile bireylerine eğitimler düzenlenebilir. Engellilerin bir biri ile olumsuz etkileşimleri ve kendilerini dışlanmış hissetmeleri sebebi ile kurumda bakım pek önerilen bir model değildir ki gelişmiş ülkelerde bu modelden vazgeçilerek evde bakım modeline geçildiği görülmektedir.

Engellilerde bakımı değinecek olursak engelli bakım ücreti alımı için kanun iki şart koymaktadır. Bunların ilki engelli oranı % 50 ve üzeri olmak ikincisi ise kişi başı hane halkı gelirinin askeri ücretin 2/3' den daha az olmasıdır. Engellilerde bakımda bir diğer yanlış kanı ise engellilerle bakıcının aynı yerde ikamet etme zorunluluğu düşüncesidir. İkametgâhından bakacak kimse bulunmayan engellilere yakın yerde ikamet eden bireyler de bakabilir. Ancak bakım hizmeti değerlendirme heyetinin bakım hizmetinin yerine getirilmesinde sorun ve yetersizliğin olmayacağı kanısına varılması ile oluşur. Engelli ye bakım yapan akrabasının engelli ye 8 saatten az olmamak şartı ile kaç saat baktığını da raporda düzenlemesi gerekmektedir. Bakıcı personelin farklı bir işte çalışması konusunda her hangi bir yasak getirilmemiştir. Yapılan reformlar ile evde bakım hizmetleri artmıştır. Hatta ailelerin bakmadıkları engelli yakınlarını engelli bakım ücretini almak için sahiplendiği ve baktığı görülmüştür.

Bakıma muhtaç engellilerin ebeveynleri eğer çalışıyorsa, bakıcı giderleri ve çalıştığı işteki geliri hesaplanmalı bir komisyon tarafından değerlendirilip iş yerine engelli ye bakması sağlanmalıdır. Buradaki ebeveynin alacağı ücreti hesaplarken yaşam kalitesini belirlemek birincil öncelik olmalıdır.

Evde bakım hizmeti veren bireyler temel ilkyardım ve evde bakım eğitimi verilmelidir. Bakım veren bireyin yükü artıkça ödeme planlaması değişmelidir. Daha ağır engelliye bakacak ve bakım yükü artacak bakıcılara daha fazla maaş ödenmelidir.

Çalışmada engellilerin gelir durumları ile bakım ücretlerinden faydalanmaları arasındaki ilişki değerlendirilmiş tüm gelir gruplarında bakım ücretlerinden yararlanma oranı % 50'nin altındadır. Ancak değerlendirmeyi gelir grupları arasında yaptığımız zaman herhangi bir bağ bulunmadığı görülmektedir. Tablodan hayır diyen adayları değerlendirerek inceleyelim. Gelir grubu 0 TL ile 1060 TL arası olan bireylerin hayır deme oranı %62,8'iken, geliri 1061 TL ile 2000 TL arasında olanları hayır deme oranı %52'ye gerilemektedir. Ancak geliri 2001 TL ile 2999 TL arında olanlar ise %73,8 oranında hayır cevabı vermektedir. Yine gelir durumu 3000TL ile 4999 TL arası olanların hayır cevabı %72 olarak görülmektedir. Ve gelir seviyesi 5000 TL ve üzeri olanların ise % 55 seviyesine gerilediği görülmektedir. Toplam katılımcılar arasında değerlendirildiğinde ise % 64,3'lük orana denk gelen 247 kişinin hayır cevabı vererek bakım ücretinden yararlanmadıklarını belirttikleri görülmektedir.

Engelli bireylerin engel yüzdeleri ile bakım ücretlerini yeterli bulmaları arasındaki ilişki değerlendirildiği takdirde ise engellilerin engel oranları arttıkça bakım ücretlerini yeterli buluyorum sorusuna evet deme oranları da artmıştır. İlk değerlendirilen kesim %20 ile %39 arasında engel oranına sahip olan kesimdir ki bu gruba giren bireylere herhangi bir yardım yapılmamaktadır. Bu yüzden de bu soruya sadece %5'lik bir kesim evet cevabı vererek yeterli bulduğunu belirtmişlerdir. Burada bilinmesi gereken diğer bir konu ise engel oranının artması ile bakım ücretlerinin de artış göstermesidir. Verilere geri dönecek olursak %40 ile % 60 arasında engellilerin %40,7'si , %61 ile %80 arası engel oranına sahip olanların ise %75 olarak arttığı gözükmemektedir. Nitekim bu rakam %81 ve üzeri engelliler için ise %82'4 ile memnuniyet düzeyinin çok yüksek olduğunu göstermektedir.

Engellilerin eğitim düzeyleri ile engelli bakım ücretini almaları için gerekli olan prosedürlerden kaynaklı sorunlar yaşamaları arasında bir ilişki olup olmadığı değerlendirilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi engelli bireylerde okuryazar olanları yarısı sorun yaşadığını belirtirken yarısının da herhangi bir sorun ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim düzeyine göre yaşanan sorunların orantısız olarak artması bunlar arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. İlkokul mezunlarının %34,4'lük kısmının sorun yaşamaması, lise mezunlarının %36,4'ünün sorun yaşamaması ve üniversite mezunlarında %37,7 seviyesine yükselmesi ile lisansüstü mezunlarında bu rakamın %41,2 oranına çıkması aralarındaki ters yönlü ilişkiyi kanıtlamaktadır. Buradan da

anlaşılacağı üzere eğitim düzeyi artıkça balım ücreti almadaki prosedürlerden kaynaklı sorunlar yaşamaları azalmıştır.

Engellilerde ulaşım değerlendirdiğimiz zaman Ücretsiz Veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliğinin ücretsiz seyahat hakkından yararlanacak kişiler düzenleyen 4. Maddesine göre ‘‘Engelliler için sağlık kurulu raporuyla % 40 ve üzerinde engelli olduğunu belgeleyen Türk vatandaşlarının kendileri, ağır engellilerin ise kendileri ile birlikte birden fazla olmamak üzere beraber seyahat ettikleri refakatçileri ‘‘ ibaresi ile engellilerin toplu taşıma araçlarında kimlerin seyahat kartı alacağı belirtilmiştir.

Türk hava yolları da engelli bireylere ve doktor raporu olması kaydı ile refakatçilerine iç ve dış hat uçuşlarında % 25 oranında indirim uygulamaktadır. Benzer uygulamalar da şehirlerarası otobüs firmaları % 30 indirim uygularken, ana hat tren seferleri ve iç hat Türkiye denizcilik işletmesine ait kruvaze seferlerinde % 20 indirim uygulandığı görülmektedir.

Engelli bireylerin engel oranları ile toplu taşımada sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve %57’lik bir orana denk gelen 220 kişi hayır cevabını vererek sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Engelli bireylerin engelli ulaşım kart olma sınırı % 40 ve üzeri engel oranına sahip olduğu bilgisi ile değerlendirmek daha doğru olacaktır. İlk grubumuz olan ve bu haktan yasal olarak yararlanamayan bireylerimizin %36,6’lık kısmına denk gelen kısmının sorun yaşadığı görülmekte yapılan anket çalışmalar sırasında gözlemlenen ise bu sorunun engelli kartına sahip olmamaktan kaynaklandığı bilinmektedir. %40 ile %60 arasında ki engellilerin ise %45,6’lık bir kısmı sorun yaşadığını belirtirken %61 ile % 80 arası engellilerde bu oran %47’ ye yükselmiştir. Ancak tabloda da görüleceği gibi %81 ve üzeri kişilerde bu oran tekrar% 35’lere kadar gerilemiştir. Buda engelli bireylerin engel oranları ile toplu taşımada sorun yaşamaları arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Engelli bireylerden 90 kişisi hem personel kaynaklı hem de araç kaynaklı sorun yaşadığını belirttiğini gösteren hepsi cevabını işaretlemiştir. 69 kişi ise sadece personel kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Sadece araçtan kaynaklı sorun yaşadığını belirten kişi sayısı ise 10 kişi ile sınırlı kalmıştır.

Engelli bireylerimiz çeşitli vergi avantajları ile de devlet tarafından desteklenmektedir. Bunlar incelendiğinde ise en büyük payın gelir vergisinin de olduğu görülmektedir. Sırası ile KDV, ÖTV ve gümrük verilerinden faydalandıkları bunların ise tüketim sonucu alınan

vergiler olduğu bilinmektedir. KDV’de ki istisna maddesinde “ özel olarak üretilmiş olma ” ibaresi engelli vatandaşlarımıza büyük bir ekonomik yük getirmektedir.

Engellilerin eğitim düzeyleri ile engelliler hakkındaki kanunu anlaşılır bulmaları arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve bir ilişki bulunmamaktadır. Bura da dikkat edilmesi gereken husus ise lisansüstü seviyesindeki bireylerin tamamının hayır cevabı vermesidir. Ve diğer eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde geri kalan hepsinin % 73 ile % 74 arasında hayır cevabı verdikleri görülmektedir. Aynı şekilde engelliler ile ilişkili bireylerin eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde engelliler hakkındaki kanunu anlaşılır bulmaları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Görüldüğü gibi ilköğretim seviyesindeki bireyler 21 kişi ile katılımcıdan % 66,7’sine denk gelen 14 kişi yeterli bulduklarını belirtmişken lise ve lisans eğitimi alan katılımcıların % 70 üzeri ise yeterli bulmamakta iken lisansüstü eğitime sahip olanların tamamı engelliler hakkındaki kanunu yeterli bulmamaktadırlar.

Engellilerin servet durumları ile sıfır araç satın almada 200.000 TL’lik bir yasal sınırın olmasını doğru bulmaları arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve Engelli bireylerin servet durumları sorulduğunda engelli bireylerin %57,6 oranında denk gelen 223 kişinin 0 TL ile 100.000 TL arasında olduğu ve gelir arttıkça oranın düştüğü gözükmemektedir. İlk üç servet durumunu incelediğimizde sınırlamanın getirilmesini doğru buluyorum sorusuna evet diyenlerin yüzdelerinin sırası ile %58,7, %62 ve %57,7 olduğu ve birbirine çok yakın veriler olduğu görülmektedir buda engelli bireylerin servet durumları ile araç alımına sınırlama getirmeye verdikleri cevapların bir ilgisi olmadığını göstermektedir. Örneklem içinde 500.000 TL ve üzeri serveti olanların genel yüzdede toplam %1’i bile kapsamadığından dolayı değerlendirmeye almıyoruz. Ancak geliri 500.000 TL ve üzeri olanların %66,7’lik kısmı ise bir sınır getirilmesini yanlış bulduklarını belirtmiştir.

Engelli bireylerin servet durumları ile miras yolu ile elde edilen gelirden vergi kesilmesi hakkındaki düşüncelerinin ilişkisi değerlendirilmiş ve engelli bireylerin servet durumları sorulduğunda engelli bireylerin %64,6 oranında denk gelen 224 kişinin 0 TL ile 100.000 TL arasında olduğu ve gelir arttıkça oranın düştüğü gözükmemektedir. En yüksek servet seviyesi olan 500.000 TL ve üzerinin ise %1,2 oranı ile 4 kişiden ibaret olduğu görülmektedir. İlk üç servet durumunu incelediğimizde vergi kesintisi adil değil sorusuna katılmayanlar incelenecektir. Katılmıyorum cevabı verenlerin yüzdelerinin sırası ile

%14,3, %16,5 ve %25 olduğu ve servet durumları artıkça katılmıyorum cevabı verenlerin oranlarının artışı görölmektedir. Örneklem içinde 500.000 TL ve üzeri serveti olanların genel yüzdede toplam %1’2’lik bir kısmı kapsamadığından dolayı değerlendirmeye almıyoruz.

Engellilerin gelir durumları ile engellilere uygulanan sübvansiyonlarda belli bir gelir veya servet sınırı uygulanması ile ilişkisi değerlendirildiğinde sübvansiyon ve vergi indirimlerin herkese uygulanmasını tüm gelir gruplarındakiler otalama %76 oranında evet diyerek doğru bulmuştur. Veriler kendi içinde incelendiğinde gelir grupları sırası ile %76,3 oranı ile %76,1, %77,3 ve % 73,3 oranları ile doğru bulmaktadır. Buda engellilerin gelirleri ile sübvansiyonların her gelir grubuna uygulanmasını doğru buluyor musunuz sorusu arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Çünkü engelliler hangi gelir grubunda olursa olsun sübvansiyonları uygulanması gerektiğini düşünmektedirler. Aynı doğrultuda engelli bireylerle ilişkili vatandaşlarımızın gelir durumları ile belli bir gelir düzeyinin veya belli bir servet düzeyinin üzerindeki engelliler için bu sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanmasını doğru buluyor musunuz sorusuna verdikleri cevapların ilişkisi değerlendirildiğinde de büyük bir bölümü kapsayan % 68,3 ile 237 kişidir bu herhangi bir sınırın olmasını doğru bulmadıklarını belirten hayır cevabını vermiştir. Ve verilen cevaplar gelirlere göre değerlendirildiğinde de doğrusal bir ilişkinin olmadığı cevapların yüzdelik dilimlerde dalgalı bir seyir izlediği görölmektedir. En düşük gelir gurubundan en yüksek gelir grubuna sırası ile hayır cevabı verenlerin yüzdeleri ise %33,3 daha sonra % 67,4’e ve % 74,1’ yükselirken gelir düzeyi 3000 TL ile 4999 TL arasına geldiğinde düşme eğilimine tekrar girerek % 62,1’e ve daha yüksek gelirlerde olanlar için ise % 50 seviyesine tekrar gerilediği gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- 01.07.2005 Tarih Ve 5378 Sayılı Özürlüler Ve Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
- 01.07.2005 Tarih Ve 5378 Sayılı Engelliler Kanunu.
- 07.07.2005 Tarih Ve 25868 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanmıştır.
- 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu
- 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu (11.08.1970 Tarih Ve 13576 Sayılı Resmi Gazete).
- 16.09.2004 Tarih Ve 25585 Sayılı Özürlülerin Devlet Memurluğuna Alınma Şartları İle Yapılacak Yarışma Sınavları Hakkında Yönetmelik.
- 19.02.2014 Tarih Ve 28918 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanmıştır.
- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun
- 197 Sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanun
- 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun
- 22.05.2003 Tarih Ve 4857 Sayılı İş Kanunu.
- 222 Sayılı İlköğretim Ve Eğitim Kanunu, Madde 12, R.G. 12.1.1961-10705.
- 222 Sayılı İlköğretim Ve Eğitim Kanunu, Madde 12, R.G. 12.1.1961-10705.
- 26.10.2013 Tarih Ve 28833 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanmıştır.
- 29.05.1981 Tarih Ve 17354 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanmıştır.
- 30.05.2006 Tarih Ve 26183 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanmıştır.
- 3065 Sayılı Kdvk, 17.Md., 5378 Sayılı Kanun 37.Md.
- 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, Madde 39, R.G. 19.06.1986-19139.
- 4458 Sayılı Gümrük Kanunu
- 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu
- 4857 Sayılı İş Kanunu
- 4857 Sayılı İş Kanunu
- 4857 Sayılı İş Kanunu, Madde 30, R.G.10.6.2003- 25134.

5378 Sayılı Kanunu

5378 Sayılı Kanunu

64. Hükümet Programı, [Http://Www.Basbakanlik.Gov.Tr/Docs/Kurumsalhaberler/64.Hükümet_Programı.Pdf](http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/kurumsalhaberler/64.hukümet_programı.pdf), S.29.

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü Ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik

652 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu

Aile Sağlığı, 2014.

http://www.ailehekimligi.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=603:salkbakanlnca-sunulan-evde-salk-hizmetlerinin-uygulama-usul-ve-esaslar-hakknda-yoenerge-&catid=41:yoenergeler&itemid=218 Erişim Tarihi 13.04.14

Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014. Türkiye Aile Araştırması: Tespitler, Öneriler, Ankara

Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu, Ankara S. 238-73.

Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 25.04.2009. [Http://Www.Eyh.Gov.Tr/Mevzuat/Ulusal-Mevzuat/Yonetmelikler/Yurticinde- İse-Yerlestirme-Hizmetleri-Hakkinda-Yonetmelik](http://www.eyh.gov.tr/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/yurticinde-ise-yerlestirme-hizmetleri-hakkinda-yonetmelik)

Akdağ Şenyurt A, Tanay G, Özgül H, Birer Kelleci L, Kara Ö, 2011. Türkiye’de Engellilik Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu 2010, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Uygulama Ve Araştırma Merkezi, S. 13-5.

Akdoğan, A. , Kırbaş S. (1986). Açıklamalı Maliye Ve Vergi Terimleri Sözlüğü, Ankara, Birlik Yayıncılık.

Aksel Ş, 2010. Kronik Hastalığı Olan Hastaların Öz Bakım Gücü Ve Evde Bakım Gereksinimlerinin belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü , Lefkoşe

Aktürk Ü, 2012. Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Kaygı Düzeyi Ve Başa çıkma Stratejilerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya

Akvardar Y, 2007. Psikiyatride Yaşam Kalitesinin Yeri, İzmir. 2.Sağlıkta Yaşam Kongresi Bildiri Özet Kitabı, S. 42

- Altan Ömer Zühtü (2004) Sosyal Politika Dersleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No. 1592, Eskişehir.
- Altan Ömer Zühtü (2008) Sosyal Politika, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1744, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 900, Eskişehir.
- Altuntaş B, Topçuoğlu Atasü R, 2013. Engelli Hakları, Bakım Güvencesi Ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Çerçevesinde Evde Bakım Hizmeti, Eskişehir, V1 Sosyal Haklar Sempozyumu, S. 307-22.
- Aruk. İ., (2008), “ Bilişim Teknolojilerinin Zihinsel Engellilerin E-Eğitiminde Kullanılması Ve Örnek Bir Uygulama Geliştirilmesi ”, Yüksek Lisans Tezi , Trakya Üniversitesi, Edirne
- Aydinöz G, 2008. Engellinin Sosyal Güvenliği Bakımından Sosyal Yardım Ve Sosyal Hizmetler, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bay ,H. , İnneci A, (2017) , Vergi Adaleti Açısından Türkiye’de Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi, International Journal Of Public Finance E-Issn: 2548-0499 Vol./Cilt: 2 | Issue/Sayı: 2 | (2017), Pp. 38 – 61
- Beyanname Düzenleme Kılavuzu. (2013). Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Cilt 1, İstanbul, Acar Basım Ve Cilt San.Tic. Aş.
- Boğa Mert S, Köşgeroğlu N, 2011. Yaşam Aktivitelerine Dayalı Hemşirelik Modeli (Yadhm)’Ne Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sorunları Ve Hemşirelik, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi, Cilt:4,Sayı:1 S. 143-153.
- Bolu, 2016. <http://www.bolu.bel.tr/haber/1600/17/evde-bakim-hizmetinin-pilot-ili-bolu>, Erişim Tarihi 28.12.2016
- Bulutoğlu, K. (1976). Türk Vergi Sistemi, 5. Baskı, İstanbul, Fakülte Matbaası.
- Burcu E, 2015. Türkiye’de Yeni Bir Alan: Engellilik Sosyolojisi Ve Gelişimi, Sosyoloji Konferansları No:52 (2015-2) S. 319-41.
- Cangür Ş, Civan G, Çoban S, Koç M, Karakoç H, Budak S, İpekçi E, Ankaralı H, 2013. Düzce’de Bedensel Ve/Veya Zihinsel Engelli Bireylere Sahip Ailelerin Toplumsal Yaşamakatılımlarının Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi, Düzce, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi(3) S. 1-9.
- Cenk, Ramazan, Bütün Yönleriyle Sakatlık İndirimi Uygulaması, Kimlernasıl Yararlanır Ve Hesaplama Örnekleri, E-Yaklaşım Dergisi,Yıl:2012, Sa: 230, S. 1-4.
- Cillo, Deniz; Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Engellilerin Eğitimi Ve İstihdamı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

- Coşkun Y, Akkaş G, 2009. Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destekalgıları Arasındaki İlişki, Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad) Cilt 10, Sayı 1, (2009), S. 213-27.
- Çağan, Nami. (1980). ‘‘Demokratik Sosyal Hukuk Devletinde Vergilendirme ‘’. Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 37, S:1-4. Ankara.
- Çakar Erden, Özdamar Murat , Muhtaç Yaşlılar İle Engellilere Aylık Bağlanması Ve Bunların Bakımını Üstlenenlere Evde Bakım Ücreti Ödenmesinin Şartları, İş Ve Hayat Dergisi,2015
- Çakar, Erden; ‘‘Evde Bakım Maaşı Miktarı Ne Kadardır, Kimlere Ve Hangi Şartlarda Ödenir?’’ Yaklaşım Dergisi, Sayı:267, (Mart 2015), S.207.
- Çakar, Erden; ‘‘Evde Bakım Ücretinden Kimler Hangi Şartlarda Yararlanabilir’’, Yaklaşım Dergisi, Sayı:244, (Nisan 2013), S.224.
- Çankaya S, 2013. Zihin Engellilere Özbakım Ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Ailelere Yönelik Beceri Öğretimi Yazılımının Geliştirilmesi Ve Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Çarkçı Şule; 2011, Engellilerin Mesleki Eğitimi Ve İstihdamı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Çavuş. Ö. H. , Tekin. A. , (2015), ‘‘ Türkiye’de Engellilerin İstihdam Yöntemi Olarak Korunmalı İşyeri ‘’ Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt:30, Sayı:1, Yıl:2015, Ss. 145-165
- Çoban M, 2015. Evde Bakım Hizmet Sisteminin Almanya Ve Türkiye Örneğinde İncelenmesi Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Dalbay Rs, 2009. Özürlü Yakınlarının Özürlülere Yönelik Sosyal Politikalara İlişkin Bilgi, Beklenti Ve Memnuniyet Dereceleri (Isparta Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Demir İsmail, 2016, Engellilerin Mesleki Eğitimi Ve İstihdamı Kapsamında İşkur’un Rolü Ve Etkinliği, Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara
- Demir M. , Ünsar S., ‘‘ Kalp Yetmezliği Ve Evde Bakım’’ , Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2008;3(8):122
- Demir Zeki Ahmet, Eliöz Murat, (2016) , Engelli Bireylerin Eğitim Ve İstihdamı İçin Bir Model Önerisi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 33, Kasım 2016, S. 76-90

- Demir, A.Z., Eliöz, M. (2016). Engelli Bireylerin Eğitim Ve İstihdamı İçin Bir Model Önerisi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:4 Sayı:33, Kasım 2016, 76-90.
- Deyneli, F. (2010). Türkiye’de Adalet Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2010/405, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Dpb (Devlet Personel Başkanlığı), 2015, İstatistikler , <http://www.dpb.gov.tr/tr-istatistikler> (Erişim Tarihi: 19/04/2016)
- Dpb (Devlet Personel Başkanlığı), 2015, İstatistikler , <http://www.dpb.gov.tr/tr-istatistikler> (Erişim Tarihi: 19/04/2016)
- Dpt, Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967, S.423.
- Edizdoğan, N, Çetinkaya, Ö. & Gümüş, E. (2013). Kamu Maliyesi, 5. Baskı, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım
- Eliöz Murat , Tekin Ali, Çebi Mehmet, Akbuğa Ekrem, 2017, Engelli Bireylerin Yoksulluk İle Mücadelesinde Girişimcilik Ve Girişimciliğin Önündeki Engeller, Kesit Akademi Dergisi , Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, S. 570-585
- En Son Haber , <https://www.ensonhaber.com/engellilere-son-5-yilda-188-bin-arac-satildi.html> , Erişim Tarihi : 21,11,2018
- Engelli Ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyonun Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Genelge,
- Engelliler Sitesi, (2015). Erişim Tarihi: 02.03.2015. <http://www.engellilersitesi.com/haber/76637/>.
- Erdoğan B, 2013. Evde Bakım Hizmeti Alan Özürlü Bireye Sahip Ailelerin Sosyo-Ekonomik Durumlarının İncelenerek, Umutsuzluk Ve Yaşam Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Ersoy M, 2014. Engellilik Ve Engelli Bireye Sahip Ailelerin Yaşadıkları Duygudurumları İle Karşılaştıkları Sorunlar, Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi,Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Eyhgm 2014. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2014 Yılı Faaliyet Raporu.
- Geleri, Mehmet Fatih, Sakatlık İndirimi Ve Yararlanma Şartları (Http://Www.Alosgk.Com. Erişim:18.04.2012).
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (2017). Engelliler İçin Vergi Rehberi, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayın No: 250, Nisan 2017, Ankara.

- Gemalmaz H, 2007. Prostat Kanserinde Yaşam Kalitesi, İzmir, 2.Sağlıkta Yaşam Kongresi Bildiri Özet Kitabı, S. 44-9.
- Genç Y, Barış İ, 2015. Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Çağdaş Yaklaşım: Kurumsal Bakım Yerine Evde Bakım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi, İstanbul, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 10, Mart 2015, S. 36-57.
- Genç, Y., Çat, G. (2013), “Engellilerin İstihdamı Ve Sosyal İçerme İlişkisi”, Akademik İncelemeler Dergisi, 8(1), 363-393, [Http://Dergipark.Ulakbim.Gov.Tr/](http://Dergipark.Ulakbim.Gov.Tr/)
- Göktaş, Murat, Çakar, Erden Ve Özdamar, Murat (2011) Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik Ve Primsiz Rejim. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Gülsevil Alpagut, “ Korumalı İşyeri Kavramı Ve Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmeliğin Değerlendirilmesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Eylül 2006, S.31.
- Gündoğdu Y, 2014. Ağır Düzeyde Ortopedik Engelli Bireylere Evde Bakım Hizmeti Sunan Bakıcıların Sorunları Ve Dini Değerlerinin Bakım Hizmeti Sunumundaki Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, Receptayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize
- Güneş, Şibli, Gelir Vergisi Kanunu İle Ötv Ve Mtv Kanununda Engelliler Lehine Yapılan Vergisel Düzenlemeler”, E-Yaklaşım Dergisi, Yıl: 2010, Sa:209, S.1-2.
- Güzel, Ali, Okur, Ali Rıza Ve Caniklioglu, Nurşen (2012) Sosyal Güvenlik Hukuku. Yınlmş.14. Bs. İstanbul : Beta Yayınevi
- <http://www.dpb.gov.tr>
- <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx>
- <http://www.ozida.gov.tr/?menu=guncel&sayfa=sss> (erişim tarihi 13.05.2011).
- <http://www.ozida.gov.tr/?menu=guncel&sayfa=sss> (erişimtarihi 13.05.2011).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=tdk.gts.5410a032b80af749950462 (erişim: 10.09.2014)
- http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1017#
- Işık, Hayriye. (2013) . “ Engellilerin Vergisel Avantajları ” . Namık Kemal Üniversitesi Balkan Sosyal Bilimler Dergisi. C:2, S: 4. Tekirdağ
- İnan S, Ceyhan Peker G, Tekiner S, Ak F, Dağlı Z, 2013. Engellilik, Türkiye’de Engellilerin Durumu ve Sağlık Hizmet Sunumuna Bir Bakış, Taf Preventive Medicine Bulletin, 2013;12(6), S. 723-8.
- İncekaya F, 2008. Demanslı Hastaya Bakım Verenlerin Bakım Yükünün İncelenmesi Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir

İsmet Sungurbey, Medenî Hukuk Terimleri Sözlüğü (Osmanlıcadan Türkçeye - Türkçeden Osmanlıcaya), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1966. [Http://Www.Tdk.Gov.Tr/Index.Php?Option=Com_Bilimsanat&Arama=Kelime&Guid=Tdk.Gts.541096c613d5c4.80962835](http://www.Tdk.Gov.Tr/Index.Php?Option=Com_Bilimsanat&Arama=Kelime&Guid=Tdk.Gts.541096c613d5c4.80962835) (Erişim: 10.09.2014)

İstanbul Aydın Üniversitesi Engelsiz Yaşam Araştırma Ve Uygulama Koordinatörlüğü Projesi, Türkiye’de Engelli İstihdamı: Mevcut Durum, Eğilimler Ve Çözüm Önerileri Raporu 2012.

İstanbul Aydın Üniversitesi Engelsiz Yaşam Araştırma Ve Uygulama Koordinatörlüğü Projesi, Uluslararası Alanda Engelli Bireylerin İstihdamı, Mesleki Eğitimi Ve Rehabilitasyonunda Uygulamalar Raporu 2012.

İşkur Veri Tabanı

Karaduman A, Yılmaz T.Ö, 2010. Özürlü Çocuğu Olan Aileler İçin Rehber Proje Kitapçığı, Ankara, S.67-74.

Karahan A Y, İslam S, 2013. Fiziksel Engelli Çocuk Ve Yaşlı Hastalara Bakım Verme Yükü Üzerine Birkarşılaştırma Çalışması, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi Sayı Cilt 3 Ek Sayı, 1 S. 1-7.

Karakoç, Y. (2013). “Anayasal Vergilendirme İlkeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Ss. 1259-1308,

Karataş Z, 2011. Evde Bakım Hizmeti Sunan Aile Bireyi Bakıcıların Moral Ve Manevi Değerlerinin Başa Çıkmadaki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize

Karataş, Kasım (2001) Engellilerin Topluma Kazandırılması, Ufkun Ötesi Dergisi, 10-19.

Kardeniz Kabakçı,Hülya , 2017, Bir Vergi Harcaması Olarak Araç Alımında Engellilere Tanınan Özel Tüketim Vergisi İstisnasının Değerlendirilmesi, Maliye Araştırmaları 1 , Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa

Karıman, E. (2017). Girişimci Üniversite Olma Yolunda Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Samsun

Kavaklı Uğrur, Özkara Erdem, 2012 , Kişisel, Sosyal Ve İş Hayatında Özürlü Bireylere Tanınan Haklar Ve Özürlü Olguların Medikolegal Değerlendirmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Cilt 26, Sayı 1, (Nisan) 2012, 65 – 74

Kavuncubaşı Ş., Yıldırım S.,” Hastane Ve Sağlık Kurumları Yönetimi ” , Siyasal Kitabevi, Ankara, 2010:60

Kıvanç. H, Poyraz. E. , (2009) , “ Vergi Ve Gümrük Mevzuatında Özörlölere Sağlanan Vergisel Avantajlar”

Kitiş A, 2007. Alkol Bağımlılarında Yaşam Kalitesi, İzmir, 2.Sağlıkta Yaşam Kongresi Bildiri Özet Kitabı, S. 43.

Korumalı İş Yeri Destek Projesi Başvuru Rehberi

Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik, R.G. 26.11.2013-28833.

Kuzgun, İ. (2014), “Türkiye’de Engellilerin Ücret Karşılığı İstihdamını Belirleyen Değişkenler Ve Öneriler”, Journal Of Yasar University, 2451- 2466,

Küçükali, Adnan, 2015, ‘ ‘ Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar’ ’ , Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Güz 2015, Sayı 35

M. Fatih Uğan, “Mesleki Eğitim Ve İstihdam, Devlet Personel Rejimi Ve Ğğ Mevzuatı”, E-Akademi, Sayı 15, Mayıs 2003, (Http: //Www.E-Akademi.Org/Makaleler/Fusan-1.Htm) (Erişim: 09.01.2014).

Maliye Bakanlığı. (2016). Vergi Harcamaları Raporu 2016, Ankara

Mecit Yunus. 2017. Evde Bakım Hizmeti Alan Engelli Bireye Sahip Ailelerin Bakım Verme Yükleri İle Yaşam Kalitelerinin Belirlenmesi Amasya Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya

Meşhur, H. Filiz Alkan (2004) Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılmalarının Gereği Ve Uygulanan İstihdam Politikalarının Değerlendirilmesi, Öz-Veri, Cilt: 1, Sayı: 2, 176-193.

Meşhur, H. Filiz Alkan; Engellilerin Bir İstihdam Seçeneği Olarak Tele Çalışma; Modellenmesi Ve Modelin Kent Planlama Açısından İrdelenmesi, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2006.

Mollaoğlu M, 2007. Kronik Hastalıklarda Yaşam Kalitesi Ve Hemşirelik, İzmir, 2. Sağlıkta Yaşam Kongresi Kongre Özet Kitabı S. 9-11.

Oğultürk N, 2012. Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerinde Bir Değerlendirme, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara

Orhan, S. (2013). Türkiye’de Özürlü Dostu İstihdam Politikaları (Durum Analizi Ve Öneriler). T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Eğitim Ve Araştırma Merkezi Yayınları Yayın No: 35, Ankara.

Orta Vadeli Program, 2016-2018, S.21, R.G. 11.10.2015-29499.

Öncel, M., Kumrulu, A. & Çağan N. (2012). Vergi Hukuku, 21. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

- Öz Cihan Selek , Orhan Serdar , 2012, Özürlü İstihdam Yöntemlerinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme, Çalışma İlişkileri Dergisi , Temmuz 2012, Cilt 3, Sayı 2, Sayfa: 36-48
- Özel Bakım Merkezi, 2016. <http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/engelli-bakim-hizmetleri/ozel-bakimmerkezleri>, Erişim Tarihi 05.04.2016
- Özel Politika Ve Uygulamaların Geliştirilmesine İlişkin Genelge,
- ÖZER. Ö, ŞANTAŞ. F, (2012), ‘‘Kamunun Sunduğu Evde Bakım Hizmetleri Ve Finansmanı’’ , Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi Cilt: 3 ,Sayı: 2 ,Nisan 2012
- ÖZİDA, 2004. Türkiye Özürlüler Araştırması 2002, Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası Yayın No: 2913, S. 5-27.
- ÖZİDA, 2008. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Özürlüler Kanunu Ve İlgili Mevzuat, Ankara, 3. Baskı, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Yayınları, Yayın No: 43, S. 174-216.
- Öztürk M, 2011. Türkiye’de Engelli Gerçeği, İstanbul, Müsaid Cep Kitapları Serisi:30.
- Pehlivan, O. (2010). Kamu Maliyesi, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Recep MAKAS, ‘‘Korumalı GG Yeri’’, Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 6 Cilt: 25, Kasım 2011, S. 5. [Www.Ceis.Org.Tr/Dergi/2011kasim/Makale1.Pdf](http://www.Ceis.Org.Tr/Dergi/2011kasim/Makale1.Pdf) (Erişim: 09.01.2014); Ugan, Adı Geçen Yazı
- Sağlık, 2016. <http://www.saglik.gov.tr/tr/belge/1-570/evde-bakim-hizmetleri-sunumuhakkindayonetmelik.html>, Erişim Tarihi 14.04.2016
- Sağlıksen, 2016. Sağlık Ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası, Ankara, Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Görevde Yükselme Sınavına Hazırlık Kitabı, S. 1017-70..
- SGB, (2015). Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2014 Yılı Faaliyet Raporu, Erişim Tarihi: 26.02.2015. <http://sgb.aile.gov.tr/data/54f1fc41369dc5920c515f67/aspb-faaliyetraporu2014>.
- SGK, 2016. <http://www.sgkrehberi.com/haber/11037>, Erişim Tarihi 28.12.2016
- Sosyal Hizmet Terminolojisi Kitapçığı, (Mülga) Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumumüdürlüğü Yayınları, Ankara, S. 5-8, 13-5, 32, 68.
- Sönmez A, Özgöbek R, 2014. Bhks Alanda Uygulama Ve Değerlendirme Çalışmaları, Bakımhizmetleri Ve Kalite Standartları Alanda Uygulama Ve Değerlendirme Çalışması-İnı Bildirikitapçığı, ASPB
- Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Aralık, İzmir. S.10- 5.

- Şahan, Emre Can, 2018, Çalışma Hayatına Katılımda Engellilerin Yaşadıkları Sorunlar: Tekirdağ Süleymanpaşa Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ
- Şahin S, Çiçek Ç, 2008. Normal Gelişim Gösteren Ve Özel Gereksinimli Çocukların Kendilerini Ve Birbirlerini Algılayışlarının İncelenmesi, Ankara, Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi Cilt 19, Sayı 1, Nisan, S. 101-18.
- Şişman Y, 2011 Anadolu Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Bölümü Türkiye’de Özürlülere Yönelik Yasal Düzenlemeler, Eskişehir, Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 60, S. 169-201.
- T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Temmuz 2016
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. Türkiye Özürlüler Araştırması 2002. Ankara 2004; 5-30.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. Türkiye Özürlüler Araştırması 2002. Ankara 2004; 5-30.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. Özürlülüğedayalı Ayrımcılıkla Mücadele Sempozyumu. Ankara, 2010: 22-35.
- Topuzkanamış, E. (2013). “Yeniden Paylaşım, Vergilendirme Ve Adalet”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(1), Ss. 103-131,
- Tosuner, M. & Arıkan Z. (2017). Türk Vergi Sistemi, 22. Bası, İzmir, Kanyılmaz Matbaası.
- Tunç M, 2011. Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Yaşam Kalitesini Etkileyen Etmenler: Yenimahalle İlçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Tüik (Türkiye İstatistik Kurumu), 2015, [Http://Www.Tuik.Gov.Tr/Prehaberbultenleri.Do?İd=18617](http://Www.Tuik.Gov.Tr/Prehaberbultenleri.Do?İd=18617) (Erişim Tarihi: 11/04/2016)
- Tüik (Türkiye İstatistik Kurumu), 2015, [Http://Www.Tuik.Gov.Tr/Prehaberbultenleri.Do?İd=18617](http://Www.Tuik.Gov.Tr/Prehaberbultenleri.Do?İd=18617) (Erişim Tarihi: 11/04/2016)
- TÜİK, Özürlülerin Sorun Ve Beklentileri Araştırması, Www.Tuik.Gov.Tr/Icerikgetir.Do?İstab_İd=244 (09.02.2018).
- Türk, İ. (1992). Kamu Maliyesi, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu. Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 İkincil Analizi. Ankara 2006; 61-70.

Türkiye Bilimsel Ve Teknik Araştırma Kurumu, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu. Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 İkincil Analizi. Ankara 2006; 61-70.

Türkiye İş Kurumu Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği

Uğuz Ş, Toros F, İnan Yazgan B, Çolakkadıoğlu O 2014. Zihinsel Ve/Veya Bedensel Engelliçocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon Ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi, Mersin, Mersin Üniversitesi Klinik Psikiyatri Dergisi, 2004;7, S. 42-7.

Ulusal İstihdam Stratejisi

Ulutaşdemir N, 2007. Engelli Çocukların Eğitimi, Elazığ, Elazığ Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi Cilt:2, Sayı: 5, S. 119-30.

Umut Evleri, 2016. <http://www.eyh.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/umut-evleri>, Erişim Tarihi 28.12.2016

Uşan M. Fatih (1999) İş Hukukunda Sakat İstihdamı, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yayını, Ankara.

Ücretsiz Veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliği

Who, 2011. Who Engelliler Raporu Yönetici Özeti, Dünya Sağlık Örgütü Yayınları, (http://www.who.int/about/licensing/copyright_form/en/index.html)

Yaltı Soydan, B. (1998). “Vergi Adaleti Kavramında Soyuttan Somuta: Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarını Eşitlik, Özgürlük Ve Sosyal Devlet Kavramları İle Okumak”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 119, Ss. 98-118.

Yavuz S, 2012. Kanser Tanısına Sahip Veya Hematolojik Hastalığı Olan Çocukların Anne Babalarının bakım Yüklerinin Ve Yaşam Kalitelerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Yayman. D. , Çımat. A. , (2012) , “ Türk Vergi Hukukunda Yer Alan Sakat Ve Özürlülere Yönelik Vergisel Ayrıcalıklar ” , Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. Xvi, Y. 2012, Sa. 3, Ankara

Yazıcıoğlu, Y. Ve Erdoğan, S. (2004). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık

Yılmaz, V. Yentürk, N. (2017). “Türkiye’de Engellilere Yönelik Kamu Harcamalarının On Yıllık Seyri”, Çalışma Ve Toplum, 52

Yök, 2016, <https://istatistik.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 18/04/2016)

Noyandogan@Hurriyet.Com.Tr, Erişim Tarihi: 13.02.2019

EKLER

EK 1: Engelli Bireylere Yapılan Anket

ENGELLİ BİREYLERE UYGULAN SÜBVANSİYONLAR VE VERGİ İNDİRİMLERİ KONUSUNDA ANKET ÇALIŞMASI

Değerli katılımcı, bu anket engelli bireylere sağlanan kamu avantajlarına diğer bireylerin bakış açısını belirlemek amacıyla uygulanmaktadır. Görüşleriniz yalnızca bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Sizinle ilgili bilgilere yer verildikten sonra engelli bireylere sağlanan kamu avantajlarına diğer bireylerin bakış açısı ile ilgili önermelere yer verilmiştir. Lütfen önermeleri dikkatle okuyarak, belirtilen görüşe ne derece Katıldığınızı ilgili bölüme çarpı (x) işareti koyarak belirtiniz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Görkem BOZKULA
Sakarya Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

A. KÜMALATİF SORULAR

1. CİNSİYETİNİZ?

() Bay () Bayan

2. Eğitim düzeyiniz?

() Okuryazarım yok () olur yazarım var () ilkokul () Lise () Üniversite
() Lisans Üstü

3. YASINIZ?

18-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56 ve üstü ()

4. gelir durumunuz?

() 0TL-1060TL () 1061TL – 2000TL () 2001TL - 2999TL () 3000TL – 4999TL
() 5000TL - üstü

5.servet durumunuz?

() 0 TL - 100.000 TL () 100.001 TL – 250.000TL () 250.001 TL – 499.999 TL () 500.000 TL – üzeri

6. engel durumunuz?

() uzuv eksikliği () dwon

() görme noksanlığı

() zihin zayıflığı

() işitme

() konuşma

() diğer.....

7. engel yüzde oranınız kaçtı?

() % 20 - % 39

() % 40- % 60

() %61 - % 80

() %81 – üzeri

8. Yaşadığınız ili yazınız ?

9. mesleğiniz

B. Engellilere sağlanan sübvansiyonlar ile ilgili sorular

İstihdam

1. iş bulmakta sorun yaşıyor musunuz? (evet diyen adaylar öncelik sıralamasına göre yaşadığı sorunları sıralasınlar.)

() evet

() hayır

evet diyen adaylar

- İşverenler engelli birey istihdam etmek istemiyorlar.
- Engelimize uygun iş önerilmiyor.
- İş yerlerinin fiziki yapısı engelimize uygun değil.
- hepsi

2. çalıştığınız iş yeri sizi neden istihdam ediyor?

() personel ihtiyacı

() yasal zorunluluk

() sosyal sorumluluk

e-kpss ile istihdam

1... e. Kpss yi adil buluyorum.

() katılıyorum

() kararsızım

() katılmıyorum

2. Kamuda açılan engellilere yönelik kontenjanlar yeterli.

() katılıyorum

() kararsızım

() katılmıyorum

3. Açılan kontenjanlar engel durumuma uygun

() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum

Eğitim

1. Okuduğum eğitim kurumu engel durumuma uygundu.

() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum

2. Özel okulda okurken devlet desteğinden faydalandım.

() fayda sağlamadım, bilmiyordum.

() fayda sağladım ama yetersiz.

() fayda sağladım

() fayda sağlamadım, prosedür çok ağırdı

3. Rehabilitasyon merkezlerini okul olarak görmüyorum.

() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum,

4. diğer veli ve öğrencilerden olumsuz tepkiler görüyorum.

() evet () hayır

Hastane

1... muayene ücretlerini kesinlikle doğru bulmuyorum.

() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum

2. özel hastaneler engelli olmanızdan dolayı daha fazla masraf çıkarıyor.

() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum

Ulaşım

1. Toplu taşıma araçlarında sorun yaşıyor musunuz? (evet diyen adaylar öncelik sıralamasına göre yaşadığı sorunları sıralasınlar.)

() evet

() hayır

- Personelden kaynaklı
- Araç yapısından kaynaklı
- Ücretlendirme
- hepsi

Bakım ücretleri

1. Bakım ücretlerinden yararlanıyor musunuz?

() evet () hayır

2. Bakım ücretlerini yeterli buluyor musunuz?

() evet () hayır

3. Bakım ücretlerini nasıl alacağınızı biliyor musunuz?

() evet () hayır

4. Bakım ücretleri ile ilgili yasal prosedürden kaynaklı sorunlar yaşıyor musunuz?

() evet () hayır

C) ENGELLİLERDE VERGİ İNDİRİMLERİ

1. Engelliler hakkındaki kanunu anlaşılır buluyor musunuz?

() evet () hayır

Emlak vergisi

1. Emlak vergisinden istisna tutulan miktar yeterli mi? (brüt yüzölçümü 200 m²'yi geçmeyen tek meskeni olan, tek meskende hisseye veya tek meskenin intifa hakkına sahip bulunan engelliler bu meskenleri için Bakanlar Kurulu'nca belirlenen indirimli (sıfır) bina vergisi oranından yararlanacaklardır.)

() evet () hayır

Gümrük vergisi

1. Yurt dışından engel durumunuz ile ilgili bir mal aldınız mı?

() evet () hayır

2. Yurt dışından bir malı nasıl getire bileceğinizi biliyor musunuz?

() evet () hayır

3. Hangi malların vergiden muaf alabileceğinizi biliyor musunuz?

() evet () hayır

Gelir ve kurumlar vergisi

1. Devlet teşviklerini yeterli buluyor musunuz?
() evet () hayır

Araç muafiyeti ve özel tüketim vergisi indirimleri

1. Araç satın almada 200.000 TL 'lik yasal sınırın olmasını doğru buluyor musunuz?
(hayır diyen adaylar aşağıdaki şıklardan birini işaretleyiniz)
() evet () hayır
() herhangi bir sınır olmamalı
() sınır olmalı ama miktar değil, motor gücü sınırlaması olmalı
() sınır olmalı ve 100.000 TL altı olmalı

Katma değer vergisi

1. Katma değer vergisi kanununda yer alan Engellilerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları için özel olarak üretilmiş her türlü araç-gereç ve özel bilgisayar programları. Muafı ibaresinde muaf tutulan malları biliyor musunuz?
() evet () hayır
2. Katma değer vergisi kanununda engellilere muaf tutulan mallar yeterli mi?
() evet () hayır

Veraset ve intikal vergisi

1. Miras yolu ile elde edilen servetten vergi kesilmesi adil değil.

() katılıyorum () katılmıyorum () kararsızım

D) ÇÖZÜM İÇİN SORULAN SORULAR

1. Sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanıp uygulanmadığının denetimi devlet tarafından yeterli bir biçime yapıldığını düşünmüyorum.
() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum
2. Engelliler için hazırlanan kanunları yeterli buluyor musunuz?
() evet () hayır
3. Belli bir gelir düzeyinin veya belli bir servet düzeyinin üzerindeki engelliler için bu sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanmasını doğru buluyor musunuz? (cevabının hayır ise aşağıdaki seçeneklerden size uygunları seçiniz)
() evet () hayır

- ☐ aylık gelir düzeyi 3000tl ve üzeri olanlar
- ☐ toplam serveti 500.000 tı ve üzeri olanlar
- ☐ herkese uygulanmalı belli bir sınır olmamalı
- ☐ hepsi

4) engellilere sağlanan avantajlarda % 20 ile % 40 arasında engelli raporu bulunan bireylerde dikkate alınması gerekiyor.

- ☐ katılıyorum
- ☐ karsızım
- ☐ katılmıyorum

Ek 2: Engelli BİREYLERLE İLİŞKİLİ VATANDAŞLARIMIZA YAPILAN ANKET

ENGELLİ BİREYLERE UYGULAN SÜBVANSİYONLAR VE VERGİ İNDİRİMLERİ KONUSUNDA ANKET ÇALIŞMASI

Değerli katılımcı, bu anket engelli bireylere sağlanan kamu avantajlarına diğer bireylerin bakış açısını belirlemek amacıyla uygulanmaktadır. Görüşleriniz yalnızca bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Sizinle ilgili bilgilere yer verildikten sonra engelli bireylere sağlanan kamu avantajlarına diğer bireylerin bakış açısı ile ilgili önermelere yer verilmiştir. Lütfen önermeleri dikkatle okuyarak, belirtilen görüşe ne derece Katıldığınızı ilgili bölüme çarpı (x) işareti koyarak belirtiniz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Görkem BOZKULA
Sakarya Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

A. KÜMALATİF SORULAR

1. CİNSİYETİNİZ?

() BAY () BAYAN

2. EĞİTİM DÜZEYİNİZ?

() ilk okul () Lise () Üniversite () Lisans Üstü

3. YASINIZ?

18-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56 ve üstü ()

4. gelir durumunuz ?

() 0 tl -1060 tl () 1061 tl – 2000 tl () 2001 tl - 2999 tl () 3000 tl – 4999 tl () 5000 tl - üstü

5. engelli bireyler ile ilişkiniz nedir ?

() Aile bireyim.

() engelli bir çalışanım var.

() enellilere kamu teşviklerini uyguluyorum.

() diğer.....

6. Yaşadığınız ili yazınız ?

7. mesleğiniz

B. genel sorular

İstihdam

1. engelli bireylerle çalışmak istermisiniz ? (evet ve hayır diyen adaylar öncelik sıralamasına göre sıralasınlar.)

() evet

() hayır

- ☐ Personel ihtiyacım var.
- ☐ Sosyal sorumluluk
- ☐ Yasal zorumluluk
- ☐ hepsi etkiliyor

- () iş yavaşlatıyorlar
- () iş kazası riskleri var
- () kaprist vb. sorunları var
- () diğer çalışanları olumsuz

Eğitim

1. Çalıştığınız okulda engeli olmasını istermisiniz ? (hayır diyen adaylar öncelik sıralamasına göre sıralasınlar.)

() evet

() hayır

() bilgim yok

- ☐ Diğer velilerin tepkisi
- ☐ Bakım zorluğu
- ☐ Öğrenme – öğretme zorluğu
- ☐ Fiziki yetersizlik
- ☐ Devlet desteğinin yetersizliği
- ☐ hepsi

Ulaşım

2. Toplu taşıma araçlarında engelli taşımak istermisiniz ? (hayır diyen adaylar öncelik sıralamasına göre yaşadığı sorunları sıralasınlar.)

() evet

() hayır

() bilgim yok

- ☐ Engellilerin ücretsiz taşınması
- ☐ Araçların fiziki yapısı
- ☐ Birden fazla kişinin yerini işgal etmesi
- ☐ Hepsi

Devlet destekleri

1. Çalışan engellilere SGK ve diğer teşviklerinde devlet destekleri yeterli değil .

- () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum
2. İş kurun gönderdiği bireyler , işe uygun değiller.
() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum
3. İş alma prosüdürleri , engelli bireyleri işe almaya engel oluyor.
() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum

D) ÇÖZÜM İÇİN SORULAN SORULAR

4. Sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanıp uygulanmadığının denetimi devlet tarafından yeterli bir biçime yapıldığını düşünmüyorum.
() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum
5. Engelliler için hazırlanan kanunları yeterli buluyormusunuz ?
() evet () hayır
6. Belli bir gelir düzeyinin veya belli bir servet düzeyinin üzerindeki engelliler için bu sübvansiyonların ve vergi indirimlerinin uygulanmasını doğru buluyormusunuz ? (cevabının hayır ise aşağıdaki seçeneklerden size uygunları seçiniz)
() evet () hayır
- aylık gelir düzeyi 3000tl ve üzeri olanlar
 - toplam serveti 500.000 tl ve üzeri olanlar
 - herkeze uygulanmalı belli bir sınır olmamalı
 - hapsi
7. Toplu taşıma araçlarınıza engelli bireyleri hangi şartlarda almak istersiniz öncelik sırasına göre sıralayınız .
- yakıt indirimi
 - engeli bireyler için alınacak destekte prosedür kolaylığı
 - kişi başı devlet nakit yardım etmeli
 - hapsi
8. Devletin engelli bireylere sağladığı bu ekonomik avantajlar bizi olumsuz etkiliyor.
() katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum
9. Bu ekonomik kaybı devletten nasıl alacağınızı biliyormusunuz ?
() evet () hayır
10. Daha önce hiç devlet desteği aldınız mı ?
() aldım, ama prosür çok ağırdı
() aldım, ama yüzdesi çok azdı
() aldım, yeterli idi
() almadım, bilmiyordum
() almadım, prasedür çok ağırdı

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Kars'ta doğumluyum. 2010 yılında Sakarya üniversitesi Maliye bölümüne başladım. 2015 yılında lisans eğitimimi tamamladım. 2015 yılında Sakarya Üniversitesinde Mali Hukuk alanında tezli yüksek lisans eğitimine başladın. 2019 yılında bitirdim. İş hayatıma 2012 yılından bu güne Silivri Ceza ve İnfaz Kurumlarında İnfaz ve Koruma Memuru olarak devam etmekteyim.

